

Univerzita Karlova
Právnická fakulta

Mgr. Tereza Salmonová

Opatření ukládaná mladistvým

System of juvenile punishments

Rigorózní práce

Trestní právo

Datum vypracování práce: 16. března 2017

Prohlašuji, že předloženou rigorózní práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....
Autor rigorózní práce

Prohlašuji, že rozsah vlastního textu rigorózní práce včetně poznámek pod čaru je nejméně 180 000 znaků včetně mezer vlastního textu.

Tímto bych chtěla vyjádřit vřelé díky paní doc. JUDr. Janě Tlapák Navrátilové, Ph.D., zejména za cenné rady, náměty a odbornou pomoc při sepisování této rigorózní práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	1
Úvod	2
1 Vývoj právní úpravy trestání mládeže do přijetí zákona č. 218/2003 Sb.	4
1.1 Vývoj do první velké kodifikace	4
1.2 Osvícenské kodexy.....	6
1.3 Úprava mezi lety 1852 a 1931.....	7
1.4 Období před 2. světovou válkou	8
1.5 Válečný vývoj.....	10
1.6 Poválečný vývoj	10
2 Okolnosti provázející přijetí ZSVM	13
2.1 Situace před přijetím ZSVM	13
2.2 Osnova ZSVM	16
3 Vývoj ZSVM po jeho přijetí.....	19
3.1 Novelizace do přijetí zákona č. 40/2009 Sb.	20
3.2 Novela v souvislosti s přijetím zákona č. 40/2009 Sb.	25
3.3 Novelizace v roce 2011.....	26
3.4 Novelizace v roce 2012.....	31
3.5 Novelizace v souvislosti se zákonem č. 45/2013 Sb.	33
3.6 Novelizace z důvodů mezinárodní justiční spolupráce	33
3.7 Poslední novelizace zákonem č. 150/2016 Sb.	34
4 Aspekty trestní odpovědnosti mladistvých	36
4.1 Základní zásady speciální úpravy stíhání mládeže	41
4.1.1 Zásada prevence a princip restorativní justice.....	42
4.1.2 Zásady ekonomie trestní represe a přiměřenosti	48
4.1.3 Zásada upřednostnění výchovy před represí	50
4.1.4 Zásada ochrany soukromí a osobnosti mladistvého	52
4.1.5 Zásada specializace justice ve věcech mládeže	53
4.1.6 Zásada rychlosti řízení	53
4.1.7 Zásada spolupráce a aktivní participace oběti	56
4.2 Vztah absolutní a relativní trestní odpovědnosti	60
4.3 Provinění a činy jinak trestné jako druhy protiprávních činů páchaných mládeží.	62
4.3.1 Pojem provinění v ZSVM	63
4.3.2 Čin jinak trestný.....	64
4.3.3 Trestný čin ve smyslu ZSVM	67
4.4 Odlišná úprava zániku trestnosti mladistvých	67
4.4.1 Účinná lítost.....	67
4.4.2 Promlčení trestnosti provinění.....	69
5 Systém opatření ukládaných mládeži	71
5.1 Výchovná opatření.....	73
5.1.1 Dohled probačního úředníka.....	75
5.1.2 Probační program.....	79
5.1.3 Výchovné povinnosti	81
5.1.4 Výchovná omezení	87
5.1.5 Napomenutí s výstrahou	88
5.2 Ochranná opatření.....	89

5.2.1	Ochranné léčení	90
5.2.2	Zabezpečovací detence	93
5.2.3	Zabrání věci	98
5.2.4	Ochranná výchova	100
5.3	Trestní opatření	105
5.3.1	Obecně prospěšné práce.....	106
5.3.2	Domácí vězení	107
5.3.3	Zákaz činnosti	109
5.3.4	Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.....	111
5.3.5	Vyhoštění.....	112
5.3.6	Peněžitě opatření a podmíněný odklad jeho výkonu.....	113
5.3.7	Propadnutí věci	115
5.3.8	Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem.....	116
5.3.9	Nepodmíněně odnětí svobody.....	118
5.3.10	Odlišné úpravy institutů upuštění od uložení trestního opatření a podmínečného upuštění od uložení trestního opatření v systému trestání mladistvých	120
5.3.11	Shrnutí trestních opatření jako celku.....	124
5.4	Zvláštní opatření ukládaná dětem mladším patnácti let	126
5.5	Shrnutí systému opatření ukládaných mládeži jako celku	128
6	Srovnání systémů trestního soudnictví nad mládeží České a Slovenské republiky	129
6.1	Odlišný legislativní vývoj	129
6.2	Odlišnosti v systému ukládaných sankcí.....	131
6.3	Zhodnocení slovenské právní úpravy	135
	Závěr	137
	Seznam použité literatury a pramenů	140
	Přílohy	151
	Shrnutí.....	162
	Abstrakt.....	163
	Klíčová slova	163
	Abstract	164
	Key words.....	164

Seznam použitých zkratek

sp. zn.	Spisová značka
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
TZZPP	Zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích
ZTSM	Zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží
TZP	Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
STZ	Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
ZVÚV	Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZMJST	Zákon č. 77/2015, kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony
SLTZ	Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon
SLTŘ	Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok

Úvod

Vnímání mládeže jako zvláštního fenoménu v trestním soudnictví urazilo v průběhu času dlouhou cestu, kdy i v dnešní době tento systém není zcela dokonalý. V české právní úpravě byl milníkem rok 2003, kdy došlo k přijetí speciálního zákona zabývajícího se trestáním mládeže. Tento zákon se přiklonil ke světovému trendu zavádění prvků tzv. restorativní justice, tedy ustoupením od zájmu mladého delikventa pouze potrestat, nýbrž i vést k sebereflexi a nápravě jím způsobeného protiprávního stavu.

I s ohledem na nezpochybnitelný fakt, že veřejnoprávní prevence kriminality nejmladších jedinců naší společnosti zcela přirozeně není schopna pokrýt veškeré, trestním právem upravené jednání mládeže, je nesporné, že právě efektivní projev restorativního principu trestní justice nad mládeží je pro zdravou občanskou společnost nepostradatelný. Již z podstaty řádného mentálního a fyzického vývoje mládeže, je nutné hned v úvodu této práce zdůraznit potřebnost kladného působení okolí dítěte, tedy zejména výchovné působení rodiny a okolí, ale i neméně důležité příkladné chování mediálně aktivních osobností, v jejichž chování mohou nejmladší členové naší společnosti hledat své vzory. Bohužel, nelze popřít četnost situací, kdy tato zcela přirozená sociální konstrukce výchovného působení selhává a koliduje s oprávněnými zájmy společnosti, tedy zájmy na chování jedince v souladu s dobrými mravy a dodržování norem obsažených v právním řádu. Vzhledem k nízkému věku těchto jedinců je však zvláště nutné dbát zásady ultima ratio, tedy užívání nástrojů trestního práva (nejen vůči mládeži a mladistvým) pouze v případě, kdy nelze nápravy stavu dosáhnout jinak. Pro tyto důvody je celá tato práce postavena na přiměřené konstruktivní kritice a konfrontaci zákonných možností, daných speciální trestněprávní úpravou pro mládež a jejich účelnosti, případně nedostatečnosti.

Hlavní motivací pro sepsání této práce je můj dlouhodobý zájem o problematiku postavení mládeže v systému trestního práva, které jsem zasvětila obsah své závěrečné magisterské diplomové práce. Rozsah závěrečné diplomové práce mi však nedovolil zabývat se vybraným tématem blíže a jelikož mi téma zůstalo blízké i po úspěšném absolvování magisterského studia, ráda bych touto rigózní prací na problematiku navázala. Od této rigorózní práce si slibuji zejména hlubší proniknutí do jednotlivých institutů speciální trestní úpravy týkající se mladistvých, zejména ukládaných opatření. Dále bych v této práci chtěla upozornit na některé z palčivých problémů, které při aplikaci speciální trestní úpravy vznikají.

Tato práce je systematicky rozdělena do celkem 6 hlavních kapitol, podle okruhu zkoumaných institutů zvláštní právní úpravy. Rozhodla jsem se, že pro lepší pochopení pozitivních a negativních dopadů jednotlivých institutů, se první kapitole zaměřím postupnou genezi právní disciplíny trestního soudnictví nad mládeží jako funkčního celku, a to až do přijetí v současnosti platného zákona č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, dále v práci odkazováno jen jako ZSVM. Jelikož přijetí tohoto zákona a jeho uvedení v praxi bylo velmi problematické, plánuji v druhé a třetí kapitole této práce provést obdobný hodnotící proces, tentokrát však zaměřený pouze na samotný ZSVM, kdy bych prostřednictvím veřejně dostupných důvodových zpráv jednotlivých novel, ráda na nahlédla na nedávnou historii autentickou optikou tehdejšího zákonodárce. Po přehledu novelizačních úseků jsem si dala za cíl ve čtvrté kapitole rozebrat jednotlivé dílčí odlišnosti aktuálně účinné speciální úpravy, konfrontovat neustále probírané novelizační tendence ve věci snížení hranice trestní odpovědnosti a zejména srovnat proklamované účely základních zásad, týkajících se trestání mládeže se statistickými daty z aplikační praxe. V páté a nejdůležitější kapitole plánuji navázat na výše zmíněné konfrontované odlišnosti a pokračovat v rozebrání systému zákonem předpokládaných opatření pro nápravu mládeže, spolu s jeho obtížně viditelnými potížemi, kdy i velmi kvalitní právní úprava nedokáže zajistit adekvátní kooperaci, která je v dané věci mezi jednotlivými veřejnými institucemi nutná, a na což je odbornými pracovníky stále častěji upozorňováno. V této části bych ráda srovnala jednotlivé nápravné instituty, spolu s možnostmi jejich vzájemné kombinace a opět hodlám provést konfrontaci jejich účelnosti se statistickými daty orgánů činných v trestním řízení. Jelikož po rozpadu České a Slovenské Federativní Republiky měly obě země stejnou výchozí právní úpravu, rozhodla jsem se věnovat šestou kapitolu srovnání následného vývoje systémů trestání mládeže v obou zemích.

V závěru své práce bych chtěla veškeré vytýkané skutečnosti shrnout do obecné úvahy *de lege ferenda*, o možném vývoji této úpravy, která by měla potenciál stát se účelnější pro všechny zúčastněné strany. Skutečnost, že jsem sama matkou hned několika dětí, mi spolu s právním vzděláním přináší velmi cenný náhled na zkoumané situace, kdy se domnívám, že kombinace osobních zkušeností s výchovou a znalostí značně formální trestněprávní úpravy, může být pro konstruktivní kritiku přínosem.

1 Vývoj právní úpravy trestání mládeže do přijetí zákona č. 218/2003 Sb.

Trestněprávní relevanci věku pachatele můžeme na rozdíl od civilistického římského pojetí pozorovat od středověku, kdy poprvé docházelo k rozlišení subjektů při tehdejších procesech podle stáří pachatele. Nutno připomenout, že středověké soudy aplikovaly zejména obyčejové a později kanonické právo, tedy nerozlišovaly dnešní hmotněprávní a procesněprávní dělení.

„V dobách nejstarších platilo právo obyčejové majíce sice mnoho společného, různé však v jednotlivých kmenech, župách a obcích. Vedle těchto četných práv partikulárních vyvíjí se pozvolna vlivem sílící moci knížecí a církevní jednotné zemské právo obyčejové. V zemích českých platí pak vedle domácího práva zemské právo církevní, manské a dvorské, právo městské a vesnické, namnoze různého původu a nejrozličnějšího obsahu.“¹

1.1 Vývoj do první velké kodifikace

Do patnáctého století našeho letopočtu bylo běžnou praxí k rozlišení tzv. nedospělců ohledání jedince bez ohledu na pohlaví. Z dochovaných pramenů tedy usuzujeme, že nebylo stanoveno žádné jednotné věkové kritérium. S rozvojem myšlenek o stanovení stále diskutované věkové hranice se poprvé začíná objevovat dnes obecně přijímaný fakt odlišného duševního vývoje chlapců a dívek. Samozřejmě se při určování hranice promítlo kastování tehdejší feudální společnosti, kdy tento fakt je patrný z díla Paměť obyčejů, řádů, zvyklostí starodávných a řízení práva zemského v markrabství moravském, známého jako kniha Tovačovská nejvyššího moravského hejtmána, Ctibora Tovačovského z Cimburka. Tato kniha vznikající mezi lety 1481-1490 sice neměla sílu zákona, ale byla všeobecně uznávaným pramenem práva zejména proto, že v důsledku vleklých válek na počátku patnáctého století došlo k narušení kontinuity doposud aplikovaného obyčejového práva. Pro výklad následujících odstavců je nutné poukázat na fakt, že zmiňovaná hranice dospělosti nemá stejný význam jako hranice trestní odpovědnosti, jakožto pojmu současné právní úpravy, jelikož hranice dospělosti byla v určitých případech tehdejším právem považována pouze jako polehčující okolnost.

---

¹ ZEŽULOVÁ, Jana. Trestní zákonodárství nad mládeží. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 8021016434, s.12.

V dochovaném a do moderního jazyka přepsaném textu knihy Tovačovské² se dočteme, že pro poddanský stav platila věková hranice dospělosti osmnácti let u chlapců a šestnácti let u dívek, pro stav rytířský věková hranice dospělosti sedmnácti let pro chlapce a patnácti let pro dívky, pro stav panský bylo tato věková hranice dospělosti zvýšena na šestnáct let pro chlapce a čtrnáct let pro dívky. Z uvedeného je patrné, že mezi chlapci a dívkami je u každého stavu rozdíl dvou let ve věkové hranici dospělosti a nejdříve právně dospělá je mládež z vyšší šlechty, přičemž nejdéle dospělá je mládež poddanská.

Jedná se o dělbu na svou dobu vcelku moderní, jelikož i dnešní odborníci na pedagogiku obecně přijímají fakt, že dospívání u dívek začíná v průměru o dva roky dříve než u chlapců. Zajímavá je také skutečnost, že mládež vyšší šlechty byla dříve právně dospělá než mládež ze stavu poddanského. V odborná literatura v tomto ohledu mlčí, je však možné usuzovat, že více emancipovaná a vzdělaná vyšší šlechta byla schopna posoudit následky svého jednání v daleko mladším věku, zejména oproti do té doby takřka ngramotné většině populace, jejichž právní povědomí se sestávalo pouze z informací předávaných slovně a jejich vyšší míra socializace přispěla k rychlejšímu zrání osobnosti.

Velký názorový obrat nastal o půl století později se Zřízením zemským z roku 1549, kde došlo k polarizaci hodnot z knihy Tovačovské, kdy pro dívky bez ohledu na stavovský původ platila hranice dospělosti od patnácti let věku, zatímco pro muže šlechtického stavu platila hranice dospělosti od dvaceti let věku, pro muže měšťanského stavu platila hranice dospělosti od osmnácti let věku. Zde je z hlediska trestního práva jasně patrný posun v pomyslný prospěch šlechtické mládeže mužského pohlaví, která byla plně dospělá až ve věku dvaceti let.

Další posun v úpravě proběhl až s Obnoveným zřízením zemským, kdy právní úprava přestala rozlišovat stavovskou příslušnost a stanovila hranici dospělosti bez rozdílu pro chlapce od dvaceti let věku a pro dívky od patnácti let věku.

---

² ČÁDA, František. *Knihy Tovačovské: její rukopisy. Studie o rukopisech = Studien über Handschriften = Etudes codicologiques*. 7, (1968), s. 77-192.

Dostupné z: <http://biblio.hiu.cas.cz/documents/231401>

1.2 Osvícenské kodexy

Jak již bylo zmíněno, výše uvedené věkové dělení mělo v určitých případech za následek posouzení věku, jakožto polehčující okolnosti při rozhodování soudu. Počátky zvláštního zacházení pozorujeme až s přijetím jedné z prvních unifikovaných kodifikací, tedy Hrdelního řádu císaře Josefa I. z roku 1707, kdy se jedná o první kodifikaci trestního procesu na území současné České republiky. Tento Hrdelní řád zakotvil jasnou hranici dospělosti osmnácti let u chlapců a patnácti let u dívek. Dále tento předpis jasně určil nedovršení tzv. rozumu dostatečného jako polehčující okolnosti, zakázal účast nedospělých jako svědků v řízení a jejich mučení.

Ideovou soudržnost pozorujeme i v Hrdelním řádu Marie Terezie z roku 1768, který znovu potvrdil absenci určitého věku jako polehčující okolnost a navíc zavedl institut absolutní hranice trestní odpovědnosti pro děti do sedmého roku věku. Mimo uvedenou hranici trestní odpovědnosti rozlišoval kodex nedospělé do věku čtrnácti let s omezenou trestní odpovědností a mladistvé do šestnácti let věku, kteří měli plnou trestní odpovědnost. Tato trestní odpovědnost však byla moderována s již zmíněnou možností posouzení věku jako polehčující okolností. Plná trestní odpovědnost bez možnosti přihlídnutí k věku pachatele nastala po dovršení šestnáctého roku života. Tento kodex kladl velký důraz na odstrašující funkci trestu, kdy: *„Nejpřísněji byly trestány zločiny proti Bohu, náboženství, církvi, panovníkovi, státní správě a státu. Mírněji byly trestány zločiny proti životu, zdraví, cti, majetku a dalším oprávněným zájmům soukromých osob. Systém deliktů mohl být rozšířen nad rámec trestního kodexu (sine lege) v případě, jednání, které soudce kvalifikoval jako nebezpečné pro zvláštní „zlosynnost a pohoršlivost“ Trestní stíhání bylo nadále vedeno při podezření z čarodějnictví, ze smilstva a cizoložství. Nadále byl používán systém krutých tělesných trestů a trestů smrti včetně upalování a pohřbívání za živa.“*³

Kodifikační proces pokračoval za vlády Josefa II. s jeho Všeobecným zákoníkem o zločinech a jejich potrestání z roku 1787. Z dnešního pohledu se jedná o obsahově velmi nevyvážený kodex. Jeho pozitivní přínos lze spatřovat v inspiraci moderní osvícenskou filosofií Caesara Beccarii a jeho díla O Zločinech a trestech, kdy uvádí do praxe dnes již neodmyslitelné zásady *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege* a dále odstraňuje v té době již zastaralý delikt Čarodějnictví. Mezi velká negativa tohoto

---

³ KÝR, Aleš. Trestání mladistvých pachatelů v minulosti. Historická penologie. 2008, 6(1). s.2.

zákoníku patří i na tehdejší dobu zastaralý systém trestů, které svou povahou zůstaly středověce kruté.

Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích vydaný v roce 1803 za vlády Františka I. byl původně vyhlášen o sedm let dříve jako Západohaličský trestní zákoník a po drobných úpravách vyhlášen i pro celou monarchii. Obsahuje jak hmotněprávní, tak procesně právní úpravu a navazuje na osvětské instituty zákoníku Josefa II. Jedná se o formulačně velmi zdařilý kodex obsahující okolnosti vylučující protiprávnost, nutnost úmyslu, zaváděl jako trestné i účastenství ve formě návodu či pomoci, dále i vývojové stádium pokusu.

1.3 Úprava mezi lety 1852 a 1931

Zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, dále v práci odkazováno jen jako TZZPP, účinný od 1. září roku 1852, představoval velkou novelu zákona z roku 1803. Nadále tento zákona obsahoval pouze hmotněprávní úpravu a procesní předpisy ponechal zvláštnímu kodexu. Z hlediska dělení deliktů rozlišoval TZZPP protiprávní jednání na moderní dělení zločinů, přečinů a přestupků, kdy tak eliminoval poslední zbytky feudálních přežitků. Zákon dokonce obsahoval samostatnou část věnovanou souzení mladistvých, kde pro dítě do deseti let věku stanovil absolutní vyloučení tzv. právní odpovědnosti.⁴ Zákon dále rozvinul institut nedospělce, kterému přiznával částečnou přičetnost, a tudíž sníženou právní odpovědnost mezi desátým a čtrnáctým rokem života. Nutno podotknout, že uváděná zmenšená přičetnost v tomto zákoně neznamenal období zmenšené přičetnosti zapříčiněnou duševní poruchou v současné právní úpravě. Zákon vycházel z předpokladu, že na základě zmenšené přičetnosti nemohl být nedospělec trestně odpovědný za přečiny a přestupky, nýbrž pouze za tzv. přestupky nedospělých, což odpovídalo dnešní terminologii provinění podle ZSVM. TZZPP dále rozlišoval kategorii mladistvého v období od dokončeného čtrnáctého roku do dovršení dvacátého roku života, kdy pro tuto kategorii platila zásada mírnějšího trestání a po dovršení dvacátého roku života u daného jedince došlo k plné trestní odpovědnosti.

Tento zákon zůstal platný i po rozpadu Rakouska-Uherska a zejména i díky bohaté judikatuře zůstal pro účely trestání mládeže aplikovatelný téměř osmdesát let až do jeho nahrazení moderní československou právní úpravou v roce 1931, kdy pro dospělé

---

⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.156.

pachatele zůstal platný ještě téměř dvacet let. Je však nutné podotknout, že i přes velkou právní jistotu byla stará rakousko-uherská právní úprava velmi zkosnatělá a značně neliberální, což v aplikační praxi soudů nového demokratického státu činilo velké potíže.

Počátkem dvacátého století docházelo mezi odbornou veřejností k diskuzím nad potřebou vytvoření samostatné právní úpravy pro trestání mladistvých, kdy v roce 1907 došlo ke vzniku tzv. Osnovy zákona o trestání a trestní ochraně osob mladistvých, kde byla formulována zásada „*dítě školou povinné nepatří před trestního soudce.*“⁵ Hlavní myšlenkou byla individualizace posouzení otázky, zda je mladistvý pachatel přičetný, osnova byla mnohokrát přepracována, avšak za existence monarchie již za zákon přijata nebyla.

1.4 Období před 2. světovou válkou

Zejména z toho důvodu, že na území nově vzniklého Československa neplatilo jednotné právo ve všech jeho historických zemích, bylo otázkou jisté státní prestiže přijetí unifikované úpravy, což se v oblasti trestání mládeže jako jedné z mála podařilo. Výsledkem bylo přijetí zákona č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, dále jen pod zkratkou ZTSM, který byl na svou dobu převratným a velmi progresivním právním počinem. Důkazem tohoto tvrzení je fakt, že současný ZSVM se tímto zákonem z roku 1931 z velké části inspiroval a hlásí se k jeho poměrně krátké tradici. Mezi nosné ideje nového ZTSM patřily teze současné restorativní justice, tedy „*co nejméně trestati, co nejvíce vychovávat i je-li nutné trestati, pak i trestem vychovávat i polepšovat*“ a „*stejný trest, který je uložen dospělému pachateli, neplní stejný účel u mladistvého a může být i škodlivým,*“⁶ což do současnosti tvoří páteř moderního humanistického trestního soudnictví, nejen nad mládeží. Tehdy nový ZTSM dále stanovoval, že trestní odpovědnost nastane dovršením čtrnáctého roku života, čímž se z osoby nedospělé stala osoba mladistvá, která sice dovršila čtrnáctého roku života, ale během trestného jednání nedosáhla věku osmnácti let. Z uvedeného lze vyvodit, že protiprávní jednání spáchané mládeží bylo podle trestních zákonů posuzováno mírněji, nebo podle nich nebylo posuzováno vůbec.

---

⁵ KALLAB, Jaroslav. O osnově zákona o trestání a trestní ochraně osob mladistvých. Zvláštní otisk z Právnických Rozhledů. s. 03. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4021>

⁶ ZEŽULOVÁ, Jana., RŮŽIČKA, Miroslav. Soudnictví ve věcech mládeže z pohledu rozhodovací činnosti obecných soudů a Ústavního soudu. Státní zastupitelství: profesní časopis státních zástupců a státního zastupitelství České republiky. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007, 5(5). ISSN 1214-3758. s.2.

Stejně jako v současnosti však bylo osobě nedospělé, tedy osobě, která v době spáchání protiprávního jednání nedovršila čtrnáctého roku života, možné soudem uložit za čin jinak trestný výchovná nebo léčebná opatření.

Mezi tato opatření ZTSM řadil pokárání, umístění v jiné rodině nebo v ústavu, ochranný dozor nebo ochrannou výchovu. Za povšimnutí také stojí fakt, že mladiství se podle tohoto zákona mohli dopustit pouze provinění, nikoliv přestupku, přečinu ani zločinu, tedy i pojmosloví současného ZSVM je shodné. Mezi další paralely mezi tehdejší a soudobou právní úpravou patří snížení trestů odnětí svobody a peněžitých trestů, stejně tak možnost soudu upustit od potrestání.

Jednou ze zajímavostí ZTSM byla jakási subkategorie, kdy jedinci staršímu dvanácti let, který spáchal čin, za který trestní zákon umožňoval výjimečný trest (tedy doživotního odnětí svobody nebo trest smrti), byla soudem obligatorně nařízena ochranná výchova ve výchovně (podle ustanovení § 64 odst. 2 ZTSM se doposud nazývané polepšovny nově nazývají výchovny) nebo umístění v léčebném ústavu.

Vykonatelnost uložených trestů byla řízena zásadou „*není možné, aby dítě, mladistvý, nedospělec či jinak označený mladý pachatel vykonával svůj trest společně s dospělými pachateli, jejichž podmínky uložení trestu i výkonu trestu nijak zmírněny nejsou a nemohou být*“ obsaženou v ustanovení § 13 ZTSM.

Trest zavření tedy probíhal v oddělených zařízeních speciálně určených pro výkon trestu mládeže. Z ustanovení § 64 odst. 2 ZTSM je patrné, že od tří měsíců odnětí svobody funkci této instituce plnila polepšovna, u trestů do tří měsíců odnětí svobody byla pro tyto účely užívána soudní věznice nebo výchovna.

Co se procesněprávní úpravy týče, trestní řízení ve věcech mládeže podle ZTSM se řídilo trestním řádem účinným v době, kdy se o protiprávním činu rozhodovalo, nestanovil-li tento zákon jinak. Tyto odchylky upravené v ustanovení § 28 ZTSVM však platily pouze pokud bylo řízení zahájeno před dokonáním devatenáctého roku života. Stejně jako v současné právní úpravě byla upravena místní a věcná příslušnost. Výkon soudnictví nad mládeží tak na základě ustanovení § 29 odst. 1 ZTSM připadl specializovaným senátům v místě, v jehož obvodu měl mladý obviněný v době činu svůj stálý pobyt, a neměl-li ho vůbec, pak soud, v jehož obvodu se tento obviněný zdržoval. Následující odstavec také umožňoval dnes běžné postoupení věci soudu, v jehož obvodu byl příslušný soud poručenský, nebo soudu, v jehož obvodě měl svůj stálý pobyt zákonný

zástupce obviněného, nebo soudu místa spáchaného činu Zákon také požadoval speciální osobu veřejného žalobce (dnes státního zástupce), který byl zvláštním žalobcem mládeže. Dalším převratným a dnes již běžným institutem byly zásady obsažené v ustanovení § 48 ZTSM, tedy „*vyloučení veřejnosti ve věcech mládeže*“ mimo osob, „*jejíž přítomnost byla v zájmu mladistvého nebo v zájmu veřejném.*“

1.5 Válečný vývoj

Oprostíme-li se od geopolitické nepříznivé situace vzniklé po obsazení tehdejšího Československa německou armádou, musíme objektivně uznat, že říšská právní úprava (Jugendgerichtsgesetz) na území Protektorátu Čechy a Morava byla vůči mladistvým nepatrně příznivější než dosavadní, ačkoli se o mnoho nelišila. Největším rozdílem byl stále používaný termín trestný čin, avšak místo vězení a vazby mohl soud na základě nařízení říšského protektora ze 4. října roku 1940, ř.z. I. s. 1336 uložit mírnější výchovný prostředek, tedy tzv. uzavření mládeže.

Pro mládež byla však velmi nepříznivá možnost říšského práva přejítí do režimu plně trestně odpovědného stíhaného na základě nařízení říšského protektora ze 4. října roku 1939, ř.z. I. s. 2000, kdy při podání obžaloby k soudu pro dospělé došlo k tomu, že tento soud uznal možnost položit stíhaného pachatele podle jeho duševního a mravního vývoje naroveň osobě starší osmnácti let, kdy se proces řídil pravidly obecného trestního práva. Na první pohled se tato možnost zdá jako neopodstatněně tvrdá a lehce zneužitelná, byla však moderována nutností dodatku obsahujícího odůvodnění výjimečnosti takového řízení, tedy v projevení zvláště zavržitelného zločineckého smýšlení nebo ochrany lidu. Zejména vezmeme-li v potaz pochybnou politickou nezávislost tehdejšího soudnictví, lze tato ustanovení posuzovat jako velmi riziková pro ohrožení spravedlivého procesu.

1.6 Poválečný vývoj

Po osvobození Československa a obnovení vlády začal být znovu uplatňován původní československý ZTSM, který však byl po událostech vítězného února v roce 1948 a následujících postupně okleštěn a z části inkorporován do části IV. nově vznikající trestní úpravy v rámci právníkové pětiletky.

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, dále v práci odkazováno jen jako TZP, představoval oproti progresivnosti předchozí právní úpravy hned několik kroků zpět. Sice

byla zvýšena hranice trestní odpovědnosti na věk patnácti let (tedy současnou hranici), ale nebylo nadále přihlíženo k duševní zaostalosti mladistvého, nebo k jeho schopnosti rozpoznávání nebezpečnosti svého chování pro společnost. Dalším projevem zpátečnictví tehdy nové úpravy byla eliminace specializovaných soudů pro mládež a úřadoven pro soudní péči o mládež. Z níže citované důvodové zprávy tohoto zákona lze dovodit, že původně klíčové možnosti vyloučení trestní odpovědnosti mládeže byly přesunuty směrem k institutu pozdějšího upuštění od potrestání, který byl po vynesení výroku o vině na uvážení soudu.⁷

Důvodová zpráva k tomuto zákonu říká, že „*druhým závažným mezníkem v životě mladých lidí je věk osmnácti let, kdy občan nabývá zletilosti a tím podle ústavy práva volit... kdy období fyzického dospívání lze považovat většinou za skončené. Mladému člověku mezi patnácti a osmnácti lety dala již školní a rodinná výchova dostatečný mravní a rozumový základ, aby mohl být odpovědný za své jednání... Zákon musí pamatovat i na případy, kdy duševní vývoj mladistvého nedosáhl předpokládaného stupně a umožnit soudu, aby v takovém případě upustil od potrestání.*“⁸ Opožděný vývoj mladistvého tehdy tedy mohl mít za následek upuštění od jeho potrestání.

K novelizaci došlo poměrně donedávna platným zákonem č. 140/1961 Sb., dále v práci odkazováno jen jako STZ, kdy byla vyčleněna úprava trestání mladistvých do samostatné hlavy VII. Touto úpravou došlo pomyslnému utažení šroubů zejména tím, že zpřísnila kritéria pro upuštění od potrestání mladistvého. Je tak možné dovodit z omezených možností ustanovení § 78 STZ uložit mladistvému pouze trest odnětí svobody, trest propadnutí věci a v případě, že byl mladistvý výdělečně činný, tak i peněžitý trest. Ochrannou výchovu bylo možné uložit pouze současně s užitím institutu upuštění od potrestání. Ustanovení § 77 odst. 2 STZ stanovuje:

„Soud může upustit od potrestání mladistvého také tehdy, má-li za to, že ochranná výchova (§ 84), kterou zároveň ukládá, zajistí nápravu mladistvého lépe než trest.“

---

⁷ KÝR, Aleš. Trestání mladistvých pachatelů v minulosti. Historická penologie. 2008, 6(1). s.5-6.

⁸ Národní shromáždění republiky Československé. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu [online]. Tisk 472 Národního shromáždění republiky Československé, I. volební období. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472_08.htm.

Je tedy patrné, že soud nově musel obligatorně při upuštění od potrestání uložit ochrannou výchovu, nemohl však ochrannou výchovu uložit samostatně. Srovnáme-li novější úpravu STZ s ustanovením § 58 TZP zjistíme, že zákonodárce soudům v této oblasti značně omezil možnosti, kde bylo možno upustit od potrestání mladistvého, pokud:

- „nemohl-li mladistvý z omluvitelného důvodu plně rozpoznat, že jeho jednání je pro společnost nebezpečné,
- jde-li o trestný čin menšího významu, k němuž byl mladistvý sveden příležitostí nebo tíživými osobními nebo rodinnými poměry,
- jde-li o trestný čin menšího významu, jehož se mladistvý dopustil z nerozvážnosti nebo pod vlivem jiné osoby, nebo
- má-li soud za to, že ochranná výchova, kterou nařídí, splní účel trestu.“

V ustanovení § 84 STZ byly podmínky uložení ochranné výchovy stanoveny takto:

- „soud může uložit ochrannou výchovu, jestliže bylo upuštěno od potrestání mladistvého a
  - o výchovu mladistvého není náležitě postaráno,
  - o dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo
  - o vyžaduje to prostředí, v němž mladistvý žije.
- Ochrannou výchovu nelze uložit, jde-li o vojáka.“

Zajímavostí byl odstavec druhý tohoto ustanovení § 84 STZ, který vylučoval užití ochranné výchovy, byl-li pachatelem voják ve smyslu ustanovení § 90 STZ. Toto ustanovení důmyslně upravuje situaci, kdy by se pachatelem mohl stát muž ve výkonu povinné základní vojenské služby a byl za čin spáchaný před dovršením osmnáctého roku obviněn ještě před dovršením devatenáctého roku podle ustanovení § 301 odst. 2 písm. b), zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, dále v práci odkazováno jen jako TR.

Po objektivním hodnocení možností obsažených v STZ nelze nedojít k závěru, že nedostatečná úprava alternativních trestů a faktická nemožnost soudů ovlivnit výchovu mladistvých byla z dnešního pohledu absolutně nevyhovující a neschopná dostát svému proklamovanému účelu.

2 Okolnosti provázející přijetí ZSVM

ZSVM byl v původním znění vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 31. července roku 2003 a účinnosti nabyl dne 1. ledna roku 2004. „*Přijetí zákona je výrazem úvahy zákonodárce, že kriminalita mládeže je natolik důležitý a svébytný fenomén, že si vyžaduje samostatnou legislativní úpravu, že nestačí právní úprava dosud obsažená převážně v trestním zákoně a trestním řádu, ale že je třeba přijmout nový zákon.*“⁹ Jeho cesta však započala již v srpnu roku 2001, kdy byl jako vládní návrh zákona předložen Poslanecké sněmovně. Po značných průtazích byl sněmovnou vyřazen z jednání, a nakonec byl schválen až na konci jejího volebního období. „*I když nový zákon upravuje samostatně řízení ve věcech mladistvých, neznamena to, že jde vždy o úpravu novou. V řadě případů nový zákon přebírá postupy či instituty známé z TR[sic!]. Platí to zejména pro určení, kdy se nepoužijí zvláštní ustanovení o trestním řízení ve věcech mladistvých. Právní úprava je totožná s bývalým ustanovením § 301 TR[sic!].*“¹⁰

2.1 Situace před přijetím ZSVM

Prvnímu kodexu specializovanému na trestání mládeže od upuštění od prvorepublikové úpravy v padesátých letech předcházela celá řada statistických analýz sankční politiky, která byla uplatňovaná trestní justicí vůči mladistvým v uplynulých letech. Z těchto analýz uvedených v důvodové zprávě ZSVM¹¹ plynulo, že trestní soudy v téměř 70 % projednaných případech ukládaly podmíněné odsouzení a ani po dřívější novele STZ z roku 1997 nebyly trestní soudy schopny kombinovat podmíněné odsouzení s institutem dohledu. Nepodmíněný trest byl ukládán ve 11 % až 14 % projednaných případů, což představovalo oproti předrevolučnímu období výrazný posun trestní politiky ve prospěch sankcí nespojených s odnětím svobody. Pokud soudy rozhodovaly o nepodmíněném trestu, klesl podíl krátkodobých trestů v trvání do jednoho roku.

---

⁹ JELÍNEK, Jiří. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). Bulletin advokacie. 2003, 10(11-12). ISSN 1210-6348. s.34.

¹⁰ JELÍNEK, Jiří. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). Bulletin advokacie. 2003, 10(11-12). ISSN 1210-6348. s.35.

¹¹ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k Vládnímu návrhu zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) [online]. Tisk 210 Poslanecké sněmovny, IV. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=6321&pdf=1>

V porevolučních letech volily soudy relativně často i možnost institutu upuštění od potrestání. V tomto směru dříve došlo již k výraznému posunu ve prospěch častějšího využívání institutu upuštění od potrestání, kdy býval využíván v 17 % případů, zatímco v 80. letech ho bylo využito v pouhých 5 % až 8 %, což rovněž vedlo k zamyšlení. Zbývající sankce, tedy peněžitý trest a obecně prospěšné práce se na celkové skladbě ukládaných sankcí dříve významně nepodílely. Totéž bohužel platilo o využívání alternativních procesních postupů, jakými byly podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání, což nepochybně souviselo s absencí legislativní úpravy justice, mediační a probační služby, dále pak malá osvěta o vzniku Probační a mediační služby a s ní související zákon o Probační a mediační službě.

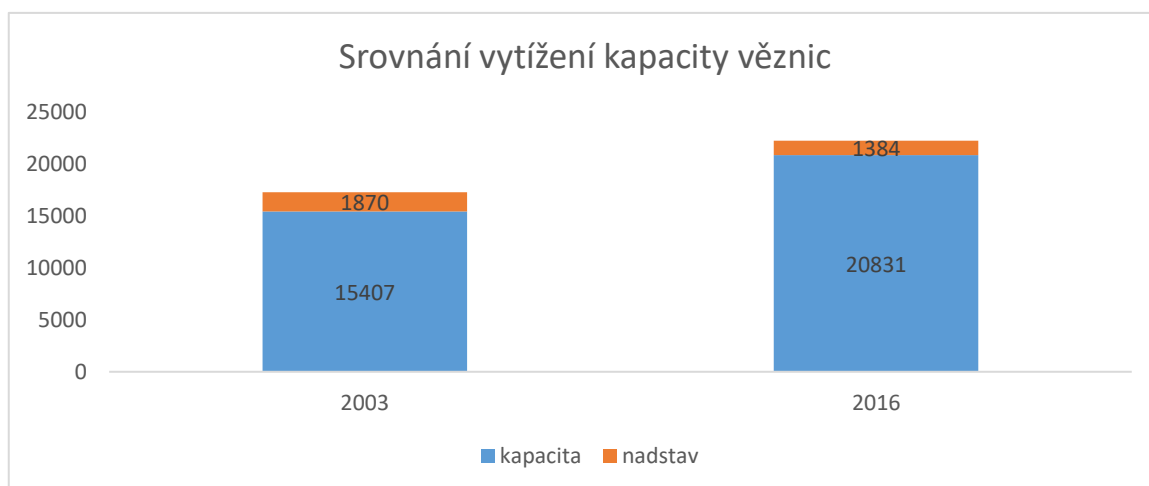
Dříve nasbírané poznatky z provedených analýz byly shrnuty a závěry v 90. letech vypovídaly o tom, že sice došlo k posunu v oblasti sankční politiky ve vztahu k mladistvým ve prospěch opatření nespojených s odnětím svobody, ale bylo nadále třeba tehdejší vývoj podporovat tvorbou modernějších právních předpisů, které v českém právním řádu byly postrádány. Jejich absence však vedla k zamyšlení, neboť význam pozitivní změn byl oslaben skutečností, že k dosud omezeným možnostem, které byly upraveny pouze obecným trestním zákonem, nebyly k dispozici žádné právní nástroje použitelné pro odsouzené na svobodě. Recidiva pak mohla být u těchto mladistvých logickým důsledkem absence jakéhokoli výchovného vedení, tj. kontroly, dohledu a pomoci po vynesení odsuzujícího rozsudku.

Před účinností ZSVM byla v justičním systému celá řada problémů, které nebylo možno rychle a efektivně řešit bez včasné aplikace tohoto zákona v praxi. Zabezpečení efektivního fungování justičního systému, který má respektovat zákonné požadavky bylo vždy organizačně náročné a nákladné. To rovněž nepřímě limitovalo počty projednaných trestních a civilních věcí, které byl systém justice schopen procesně zvládnout. A tak i naše společnost od justice očekávala nejen spravedlnost, ale také výkonnost. Přitom i zde platilo, že čím větší byla tato očekávání, tím větší je společenské zklamání a ztráta legitimacy celého systému, jestliže není schopen tyto předpoklady řádně naplnit, protože společensky nepřijatelná je nejen pomalá justice, ale i systém, v němž je naopak rychlost a výkonnost na úkor spravedlnosti.

Taková zklamání jsou zejména tam, kde roste počet deliktů proti fyzické integritě jednotlivců. To vše bylo impulzem pro hledání cesty alternativního postihu těch, kdo porušují zákon, která by zlepšila a urychlila fungování soudního systému a přitom zachovala základní záruky spravedlnosti. Charakteristické pro Českou republiku bylo před účinností ZSVM přetížení soudů a přeplnění věznic. Nabízela se tak možnost

zvýšení kapacity justičního systému zvýšením počtu soudců či snížení počtu věcí projednávaných před soudy, a to cestou dekriminalizace, depenalizace, rozšířením možností využití odklonů od standardního řízení před soudem a ukládání alternativních trestů. Dále pak zkrácení doby jednání před soudem, tzv. zavedení alternativních zjednodušených typů řízení např. narovnání, podmíněné zastavení trestní stíhání. Česká republika se před rokem 2003 ocitla před potřebou zpracovat nový trestněprávní kodex. V hmotněprávní i procesněprávní oblasti se uvažovalo o zakotvení řady moderních institutů a zcela nově se jednalo o samostatném zákonu. Ovšem samotné zefektivnění, zrychlení a zjednodušení trestního řízení, které se všeobecně od nových kodexů očekávalo, nemohlo být dosaženo drobnými změnami dřívější právní úpravy bez toho, aby došlo k zásadní koncepční úpravě procesních předpisů a adekvátního institucionálního zajištění připravovaných změn. Systém naší justice se před rokem 2003 vyčerpal natolik, o čemž svědčila fakta, že i přes dostatečně vysoký počet soudců, se soudům nedařilo zvládat nové nápady případů. Současně byl neúnosně přetížený vězeňský systém, což pravděpodobně souviselo s tím, že nebyly v dostatečné míře využívány alternativy k potrestání nepodmíněným trestem odnětí svobody.

Snížení stavu vězňů se ZSVM a TZ za dobu jejich účinnosti z části podařilo, avšak pravděpodobně ne natolik, jak si zákonodárci slibovali. Dle statistiky zakomponované do níže uvedeného grafu je současná kapacita 20.831 míst a zaplněno je celkem 22.215 míst, čímž je kapacita o 6,63 % převyšena. V roce 2003 byla dle statistik zakomponovaných do níže uvedeného grafu kapacita věznic 15.407 míst a obsazeno bylo celkem 17.277 míst, čímž byla kapacita převyšena o 12,13 %.

Zdroj: Stavy vězňených osob,¹² Ročenka Vězeňské služby České republiky¹³

2.2 Osnova ZSVM

Oproti původní, v roce 2000 zpracované Osnově¹⁴ dostal schválený a vyhlášený zákon hned několika změn. Nejvýznamější a odbornou veřejností nejkritizovanější změnou se stala možnost uložení náhradního trestu odnětí svobody pro případ, že by peněžitý trestní opatření nebylo ve stanovené lhůtě splněno. Dále původní Osnova počítala s kategorií mladých dospělých, tedy osob ve věku osmnácti až jedenadvaceti let. Tato kategorie je běžná v sousedním Rakousku i Německu. Vycházela tak z množství dokumentů na mezinárodní úrovni, konkrétně doporučení Rady Evropy¹⁵. Do účinného znění trestních předpisů se tento institut dostal pouze okrajově, kdy § 41 písm. f) TZ je věk pachatelů blízký věku mladistvých považován za jednu z taxativně stanovených polehčujících okolností. Je otázkou, zda tato cesta vypořádání se s problematikou jedinců, kteří sice dle nastavených právních mantinelů dovršili určitou fázi fyzického a mentálního

¹² Stavy vězňených osob. Vězeňská služba české republiky. [online]. 27.7.2016 [cit. 2016-09-20].

Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

¹³ Ročenka 2003. Vězeňská služba České republiky. [online]. [cit. 2016-09-20]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravn%C3%AD/statistiky/Statistické%20ročenky/Ročenka%202003.pdf

¹⁴ VÁLKOVÁ, Helena. Proč byla reforma trestního soudnictví ve věcech mládeže oddálena a jaké byly její cíle. Trestněprávní revue. 2002, 1(5). ISSN 1213-5313. s.136.

¹⁵ Recommendation Rec (2003) 20 concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice.

vývoje, ačkoliv jejich socializace nebyla dovršena, pomocí polehčujících okolností, je ta správná, na druhou stranu by tak ad absurdum mohlo postupně dojít k bagatelizaci trestní odpovědnosti i v pozdějším věku, což je vzhledem k ochraně společnosti nežádoucí.

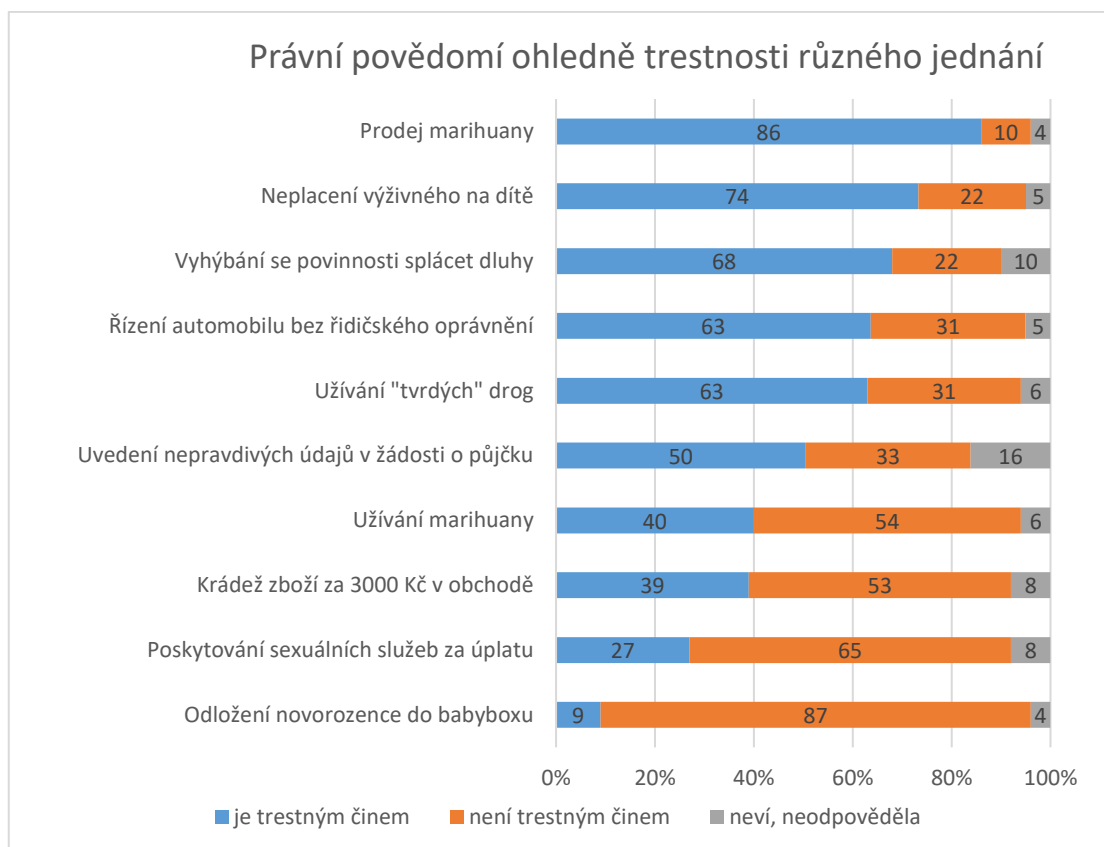
Nově nabyté možnosti právní a společenské (např. možnost získání řidičského oprávnění, nabytí plné svéprávnosti, možnost legálně si opatřit alkohol, možnost sňatku bez souhlasu soudu atd.) jsou zcela jistě primárním zájmem osob, které čerstvě dosáhly věku osmnácti let a přitom povědomí o povinnostech, společenské odpovědnosti a právních následcích svých činů se valná většina mladých dospělých více nezajímá. Z výzkumu¹⁶ provedeného v roce 2009 vyplývá, že i naprosto základní otázku ohledně spodní hranice trestní odpovědnosti (tedy dovršení patnácti let věku) odpovědělo správně 61 % respondentů. 15 % respondentů uvedlo jako spodní hranici trestní odpovědnosti věk osmnácti let a 13 % respondentů uvedlo hranici čtrnácti let. S ohledem na to, že v původním vyhlášeném znění TZ byla tato varianta, lze tuto odpověď považovat za zkreslenou. Ze zmíněného výzkumu je tedy zřejmé, že 39 % dospělých respondentů neumí správně určit spodní hranici trestní odpovědnosti, tedy naprosto klíčovou informaci pro každého jedince.

Respondentům bylo dále předloženo několik typizovaných jednání, u kterých měli určit, zda se jedná o trestný čin či nikoliv. Odpovědi jsou respondentů jsou znázorněny v níže uvedeném grafu.

Příloha č. 2

---

¹⁶ ZEMAN, Petr. Veřejnost a trestní politika. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie. ISBN 978-80-7338-113-4. s.86.

Zdroj: Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci¹⁷

Překvapivě velké množství respondentů odpovědělo správně v otázce odložení novorozence do babyboxu, kdy se 87 % dotázaných správně domnívalo, že toto jinak zákony neupravené konání není trestným činem. Z opačné strany byly zarážející odpovědi respondentů v otázce vyhýbání se povinnosti splácet dluhy a řízení automobilu bez řidičského oprávnění, kdy se v prvním případě 68 % a v druhém případě 63 % respondentů domnívalo, že tato jednání trestným činem jsou.

Poměrně kuriozní návrh Osnovy spočíval v zavedení institutu výstražného omezení osobní svobody, tedy krátkodobého umístění mladistvého do věznice v rozsahu jednoho až čtyř týdnů tak, aby probíhal ve volném čase ve dnech pracovního volna nebo pracovního klidu a aby pobyt ve věznici nenarušoval vzdělání, nebo pracovní zařazení mladistvého. Z čistě teoretického hlediska se jednalo o velmi dobré preventivní opatření, kdy už jen vidina času stráveného ve věznici by mladistvé pachatele od jejich protiprávní činnosti potencionálně odradila. Z praktického hlediska si však nelze dost dobře

¹⁷ ZEMAN, Petr. Veřejnost a trestní politika. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie. ISBN 978-80-7338-113-4. s.87 a násl.

představit administrativní zátěž soudů a Vězeňské služby při zajištění tohoto způsobu sankcionování.

Další administrativní zátěží soudů a orgánů Probační a mediační služby by byla původně navrhovaná povinnost nechat zpracovat zprávu o osobních, rodinných a sociálních poměrech a k aktuální životní situaci mladistvého což by fakticky vedlo k obrovské administrativní zátěži, a tudíž k nekvalitním posudkům poškozujícím mladistvé.

Schválené a vyhlášené znění také oproti původní Osnově obsahuje možnost osobám blízcím se věku mladistvých uložit výchovná opatření, ochrannou výchovu a ochranný probační dohled. Jako nejpozitivnější změnu hodnotím zavedení možnosti nahradit vazbu umístěním do péče důvěryhodné osobě, kterou původní Osnova také neobsahovala.

3 Vývoj ZSVM po jeho přijetí

ZSVM se jako novinka v českém právním řádu potýkal hned od počátku s několika problémy. Prvním z těchto problémů byl nesoulad s procesní úpravou, jelikož vycházel z právní úpravy předcházející novele TŘ zákonem č. 265/2001 Sb., tudíž došlo k nesouladu s novou úpravou k tíži mladistvým, co se vazebního stíhání týče.¹⁸ Dalším namítaným problémem byla příslušnost státních zástupců, kdy pro dozor nad přípravým řízením byla pravidla pro mladistvé pachatele a děti stanovena rozdílně, stejně tak nekorespondovala s příslušností státního zástupce pro podání návrhu na výchovné opatření. Neefektivnost této úpravy se nejvíce projevila při trestné činnosti, za kterou mládež cestovala mimo své bydliště, či své bydliště v rámci střídavé péče střídala.¹⁹ Dalším z řady problémů, na které státní zástupci poukazovali, byla jejich povinnost dle § 90 odst. 1 ZSVM navrhnout vhodná opatření v případech, kdy nebylo pro nedostatek věku možné trestně stíhat. Státním zástupcům vadí nelogičnost i nepopularita tohoto

---

¹⁸ CRHA, Lumír. Tři poznámky k zákonu č. 218/2003 Sb. Státní zastupitelství: profesní časopis státních zástupců a státního zastupitelství České republiky. Praha: LexisNexis CZ s.r.o. 2007, 5(5). ISSN 1214-3758. s.3.

¹⁹ CRHA, Lumír. Tři poznámky k zákonu č. 218/2003 Sb. Státní zastupitelství: profesní časopis státních zástupců a státního zastupitelství České republiky. Praha: LexisNexis CZ s.r.o. 2007, 5(5). ISSN 1214-3758. s.4.

ustanovení v očích veřejnosti, kdy musí opatření ukládat i dětem, které žijí ve stabilním rodinném prostředí a rodina činí maximální možná opatření k nápravě.²⁰

3.1 Novelizace do přijetí zákona č. 40/2009 Sb.

K první novelizaci nového ZSVM došlo v roce 2005 zákonem č. 383/2005 Sb., spolu s novelizací zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, dále v práci odkazováno jen jako ZVÚV. Tato novelizace byla vyhlášena ve Sbírce zákonů dne 1. října roku 2005, kdy si podle důvodové zprávy kladla za cíl zřetelně oddělit ukládání ochranné výchovy a nařizování ústavní výchovy a tím současně zlepšit podmínky výchovy dětí ve školských zařízeních.

„V současné době je totiž tento rozdíl tak nezřetelný, že i pachatelům trestným činů je nařizována ústavní výchova, ačkoli osoba mladistvého pachatele by byla vhodnější pro uložení ochranné výchovy. Takovýto delikvent je potom v zařízení společně s dětmi, které mají nařízenou ústavní výchovu např. z důvodů ztráty rodičů či sociálních potíží rodiny. Pokud dojde k jasnému definování rozdílů mezi těmito dvěma typy náhradní výchovy, bude i lépe možné diferencovat jednotlivé typy zařízení a v důsledku toho i účinněji a cíleněji působit na výchovu dětí a mladistvých.“²¹

Z výše uvedeného plyne, že novela cílila k faktickému rozlišení institutů ochranné výchovy, nevhodně formulovaném v ustanovení v původním vyhlášeném znění § 22 odst. 1 ZSVM. Tehdejší účinná právní úprava mylně navozovala dojem, že oba instituty mohou být uloženy jako druh sankce za spáchané provinění, a že se od sebe liší jen mírou omezujících prvků při jejich výkonu.¹³

---

²⁰ CRHA, Lumír. Tři poznámky k zákonu č. 218/2003 Sb. Státní zastupitelství: profesní časopis státních zástupců a státního zastupitelství České republiky. Praha: LexisNexis CZ s.r.o. 2007, 5(5). ISSN 1214-3758. s.5.

²¹ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 476/2004 Sb., a další související zákony [online]. Tisk 822 Poslanecké sněmovny, IV. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=822&CT1=0>

Institut ochranné výchovy, jakožto pojem trestního práva a institut ústavní výchovy, jako pojem čistě občanskoprávní opravdu mohly být bez přihlédnutí k jejich zamýšlenému účelu z litery původně vyhlášeného zákona snadno fakticky zaměnitelné.

Ochranná výchova mohla být uložena pouze formou ochranného opatření odsouzenému pachateli provinění k naplnění účelům zákona vytyčených v ustanovení § 9 odst. 1 ZSVM v původním vyhlášeném znění, tedy:

- „*účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.*“

Oproti tomu institut ochranné výchovy, jakožto pojem občanského práva sloužil podle důvodové zprávy k nahrazení špatného nebo dokonce chybějícího rodinného prostředí, které deformuje vývoj dítěte, prostředím jiným, tedy kolektivní výchovou. Na rozdíl od ochranné výchovy se tedy jednalo i o situace, kdy dítě svým chováním před nařízením ústavní výchovy samo nezavdalo příčinu k tomuto opatření, kterým soud řešil zajištění řádné výchovy²² a zároveň bylo z uvedeného po přihlédnutí k zamýšlenému účelu obou institutů patrné, že institut ochranné výchovy nebyl původně zamýšlen jako sekundární druh sankce ukládaný mladistvému pachateli, ale svým zákonem stanoveným účelem byl spíše sociálněprávního zaměření.

Druhá novelizace ZSVM zákonem č. 253/2006 Sb. proběhla v souvislosti s novelou TŘ, kdy také v návaznosti na změnu ustanovení § 55 TZ došlo k terminologické změně u konfiskačních trestů a opatření z názvu trestu „*propadnutí věci*“ na název „*propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty*“ a z názvu ochranného opatření „*zabrání věci*“ na

---

²²Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 476/2004 Sb., a další související zákony [online]. Tisk 822 Poslanecké sněmovny, IV. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=822&CT1=0>

název „*zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty*.“ Tyto na první pohled formální změny byly provedeny z důvodu harmonizace uznávání a výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazního prostředku mezi členskými státy Evropské unie²³.

Dalším cílem této novely bylo dle důvodové zprávy zpřesnění nejasností ohledně úpravy možnosti předsedy senátu rozhodnout o jiném způsobu uveřejnění odsuzujícího rozsudku o provinění spáchaném mladistvým, než o uveřejnění takového odsuzujícího rozsudku ve veřejných sdělovacích prostředcích bez uvedení jména (popř. jmen) a příjmení mladistvého.²⁴

Ze znění účinného před touto novelou, konkrétně z ustanovení § 54 odst. 3 TŘ totiž nebylo jasné, zda se touto možností předsedy senátu má rozumět způsob uveřejnění rozsudku, nebo rozsah údajů, které mají být v rozsudku uveřejněny. Novelou zákonodárce docílil toho, že předseda senátu může nově rozhodnout o zveřejnění odsuzujícího rozsudku za zpřísněných podmínek (s větším vymezením okruhu údajů, než jen jména, či jmen a příjmení, jež nesmějí být o mladistvém zveřejněny), tak i za podmínek zmírněných (s uvedením jména, či jmen a příjmení mladistvého). Nutno podotknout, že tato změna se týká uveřejnění odsuzujících rozsudků o činech jinak trestných dítětem mladším patnácti let. Dále je předsedovi senátu dána možnost zveřejnění dalších údajů o mladistvém potřebných k ochraně veřejnosti, např. zveřejnění jeho podoby, kdy zejména pro místa vzdálenější spáchání provinění, nebo činu jinak trestného nemusí být uveřejnění jména, či jmen a příjmení zárukou ochrany veřejnosti.

Velmi zajímavou otázkou je ochrana údajů mládeže a mladistvých v postavení poškozeného v trestním řízení, kdy k razantnějšímu kroku ve prospěch ochrany mládeže a mladistvých došlo až novelizací TŘ zákonem č. 52/2009 Sb., která zakázala zveřejňovat jakékoliv informace ztotožňující poškozeného mladšího osmnácti let. Pod tento zákaz se vztahují obrazové snímky, obrazové a zvukové záznamy nebo jiné informace o průběhu hlavního líčení nebo veřejného zasedání, jakož i pravomocného rozsudku ve sdělovacích prostředcích.²⁵

---

²³ Rámcového rozhodnutí Rady č.2003/577/SVV o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii

²⁴ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony [online]. Tisk 1003 Poslanecké sněmovny, IV. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=14186&pdf=1>

²⁵ CHROMÝ, Jakub. Kriminalita páchaná na mládeži: aktuální jevy a nová právní úprava v České republice. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. s.193.

Další novela TŘ dle důvodové zprávy²⁶ opět promítla zákonem č. 345/2007 Sb. změny i do ZSVM pramenící z mezinárodních závazků České republiky, konkrétně článek 28 směrnice 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004, o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států a dále z rámcového rozhodnutí Rady 2005/214/SVV, o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut, které se soudnictví ve věcech mládeže netýká.

Zmíněný článek 28 odst. 3 písm. b) směrnice totiž ukládá členským státům povinnost do svých právních řádů transponovat zákaz přijetí rozhodnutí o vyhoštění nezletilého občana Evropské unie. Jedinou přípustnou výjimkou zůstává pouze situace, kdy je takové rozhodnutí založené na naléhavých důvodech veřejné bezpečnosti nebo veřejného pořádku definovaných členským státem, nebo pokud je takové vyhoštění nezbytné z hlediska nejlepších zájmů dítěte ve smyslu Úmluvy OSN o právech dítěte z roku 1989.²⁷

Tato úprava je českému právnímu řádu dosud neznáma, jelikož zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ani obecný trestní zákoník nezakotvují zákaz uložení trestu vyhoštění nezletilému občanu Evropské unie za podmínek vymezených ve směrnici.

V pořadí čtvrtá novela ZSVM zákonem č. 129/2009 Sb. proběhla spolu s novelizací zákona o výkonu zabezpečovací detence. Důvodová zpráva²⁸ novelu opodstatňovala nutností zavedení do té doby chybějícího ochranného opatření, terminologicky nazvaného zabezpečovací detence a dále zavedení chybějícího postihu pro odsouzené jedince, kteří řádně a včas nenastoupí do výkonu trestu odnětí svobody. Nutnost zabezpečovací detence spočívala v potřebě zavedení právního rámce pro ústavní či ochrannou léčbu nespolupracujících pacientů, kteří se nepodrobovali léčbě a tímto konáním sabotují výkon uloženého opatření. Značně uvolněná dosavadní právní úprava neumožňovala těmto léčebným zařízením efektivně plnit svůj účel, o čemž svědčila velká míra útěků zvláště nebezpečných agresorů a sexuálních deviantů. Zabezpečovací detence pak měla být vykonávána ve zvláštních ústavech spravovaných Vězeňskou službou a mají být

---

²⁶Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony [online]. Tisk 182 Poslanecké sněmovny, V. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=10917&pdf=1>

²⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS Text s významem pro EHP.

²⁸ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k Vládnímu návrhu zákona o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů [online]. Tisk 251 Poslanecké sněmovny, V. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=11126&pdf=1>

vybaveny speciální ostrahou a dále povinnými léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy.

Tehdy nové vymezení ochranných opatření v ustanovení § 21 ZSVM bylo doplněno o uložení zabezpečovací detence, která měla být pro případ nepřičetnosti mladistvého ukládána podle obecného zákona účinného v době přijetí novely, tedy STZ. Zabezpečovací detenci lze uložit podle ustanovení § 41 odst. 2 STZ, pokud se mladistvý dopustil zvláště závažného trestného činu podle zvláštní části tohoto zákona, není pro nepřičetnost trestně odpovědný, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení spříhlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti.

Pro uložení zabezpečovací detence byl podle zákona nutný předpoklad neúčinnosti ochranného léčení, tedy objektivní nemožnost působení na osobu pachatele s přihlednutím k povaze jeho duševní poruchy. Zabezpečovací detenci bylo možné uložit při upuštění od potrestání při spáchání úmyslného trestného činu spáchaného ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, na který STZ stanovil trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let. Ustanovení STZ pojednávající o zabezpečovací detenci používalo pojmy úmyslného trestného činu a zvláště závažného trestného činu. Vzhledem k tomu, že provinění bylo a je jediným pojmenováním trestného činu spáchaného mladistvým, platilo totéž rozdělení i ve vztahu k mladistvým pachatelům.

Obligatorní uložení zabezpečovací detence podle uvedených ustanovení nastávalo také v situaci, kdy pachatel činu jinak trestného, který by jinak naplňoval znaky zvláště závažného trestného činu, ale nebyl pro nepřičetnost trestně odpovědný, přičemž jeho pobyt na svobodě by byl nebezpečný a nebylo možné očekávat, že uložené ochranné opatření by vedlo k dostatečné ochraně společnosti. U mladistvého zákon stanovil povinnost soudu jednou za šest měsíců přezkoumat důvody pro pokračování, což je poloviční interval oproti úpravě obecného trestního práva.

3.2 Novela v souvislosti s přijetím zákona č. 40/2009 Sb.

S přijetím od základu nového zákona č. 41/2009 Sb., trestní zákon, dále v práci odkazován pouze jako TZ, který nahradil téměř padesát let starý, a mnohokrát novelizovaný předpis, muselo nutně dojít k novelizaci souvisejících předpisů v oboru trestního práva.

Přirozeně největší rozsah novelizace stihl úpravu procesní obsaženou v TŘ, který bohužel stejně jako občanský soudní řád stále čeká na modernizaci od jeho základů. Nepřijetí úplně nové trestněprocesní úpravy reflektuje neblahý trend moderního českého zákonodárství, kdy právní řád obsahuje velké množství nové úpravy hmotného práva, které však chybí důstojný ekvivalent v rovině procesní. Bohužel jsme tedy nuceni stále dokola pomocí novelizačních záplat upravovat staré a nekorespondující procesní úpravy. ZSVM, jakožto jednoho z nosných pilířů trestněprávní úpravy, se přirozeně také velká spousta novelizací zavedených revolučních změn dotkla.

Páteří změnou v pojmosloví došlo nahrazením pojmu „společenské nebezpečnosti“ pojmem „společenské škodlivosti“, kdy z terminologického hlediska spácháním trestného činu dojde k „poškození“ zájmů chráněných TZ. Tato změna vychází z ustanovení § 39 odst. 2 TZ, kde je stanoveno, že povaha a závažnost trestného činu jsou určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem.

V souvislosti s tímto příklonem k formálnímu²⁹ pojetí provinění došlo i v ZSVM k nahrazení pojmu „společenské nebezpečnosti“ novým pojmem „závažnost činu“ a pojmu „nebezpečnosti pro společnost“ pojmem „protiprávnost.“ Tato novela současně opravovala legislativní opomenutí v ustanovení § 2 písm. b) ZSVM, které vymezovalo pojem opatření pro celý tento zákon a v kterém tehdy nebylo zmíněno opatření ukládané dětem mladším patnácti let podle ustanovení § 93 ZSVM. Další podstatnou změnou bylo ustanovení § 58 odst. 1 ZSVM, kdy k posouzení duševního stavu mladistvého měl být nově přizván znalec z oboru psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a znalec z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, se specializací na dětskou psychologii, místo

---

²⁹ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k Vládnímu návrhu zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku [online]. Tisk 411 Poslanecké sněmovny, V. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=26248&pdf=1>

dvou znalců z oboru zdravotnictví se specializací na dětskou psychiatrii, což mělo zajistit komplexnější posouzení duševního stavu mladistvého.

Novelizací rovněž došlo k inkorporaci možnosti uložení ochranného léčení nepřičetného mladistvého pachatele do samotného ZSVM, přičemž do této doby byla předmětná úprava pouze v TZ, což dle názoru Jelínka vzhledem ke vztahu speciality ZSVM k TZ vedlo k neaplikovatelnosti těchto ustanovení.³⁰ Tato svým rozsahem nejobsáhlejší novelizace přinesla další velké množství změn, např. snížením hranice trestní odpovědnosti na čtrnáct let a obratem navrácení zpět na původních patnáct let, rozšíření opatření ukládaných mládeži mladší patnácti let, sjednocení úpravy peněžitých trestů a opatření, renesance alternativních trestů a opatření jako je domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a další, kterým bude věnovát prostor v dalších kapitolách této práce.

3.3 Novelizace v roce 2011

V průběhu roku 2011 se ZSVM dočkal několika podstatných změn, a to prostřednictvím hned pěti novel. V této první novele provedené zákonem č. 181/2011 Sb. došlo mimo jiné k úpravě náhrady nemajetkové újmy, která se tehdy nově mohla mimo občanskoprávní řízení požadovat před trestním soudem. Záměrem zákonodárce bylo ulehčit postavení poškozených tím, že vedle rozhodování o vině a trestu, ovládaného principem oficiality, může v sobě trestní řízení zahrnovat i adhezní řízení, ve kterém je projednáván nárok poškozeného na náhradu škody.³¹

Výše uvedený záměr byl odpodstatněn tím, že takovýto postup má pro poškozené význam zejména z hlediska rychlosti rozhodnutí o náhradě škody, přičemž na rozdíl od standardního civilního řízení nedochází na straně poškozených k dalším výdajům na úhradu soudního poplatku, právního zastoupení, případně nesení důkazního břemene.³² Propedeutický účel této novinky spolu s pozitivním efektem na poškozené,

---

³⁰ JELÍNEK, Jiří. K trestní odpovědnosti mladistvých (Několik poznámek k ustanovení §5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi, 2005, 38(2). ISSN 1210-9150. s.131.

³¹ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony [online]. Tisk 229 Poslanecké sněmovny, VI. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=67811&pdf=1>

³² Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších

je dle názoru zákonodárce důležitým prvkem principu restorativní justice rozvedeného v dalších kapitolách této práce.

Z praktického pohledu je pravděpodobné, že část poškozených institut žalob na ochranu osobnosti, žalob na vydání bezdůvodného obohacení a žalob na náhradu škody z důvodů vysílení a značné stigmatizace z průběhu trestního řízení nevyužívala. Dále tato novela objektivně zvýšila nároky na jednotlivé trestní soudy, které nově musely uplatňovat ustanovení o náhradě majetkové či nemajetkové újmy. Mimo samotné soudy tímto zákonodárce kladl větší míru nároků na poškozené i tím, že nově byli nuceni uvést důvod a výši uplatňovaných nároků na náhradu majetkové či nemajetkové újmy, což pro většinu právně nevzdělané populace mohlo znamenat špatné vyčíslení nároku, případně nutnost přibrání pomoci advokáta. Nelze tedy popřít zvýšení sekundárních nákladů poškozených.

Čistě pro ZSVM změna znamenala doplnění ustanovení § 14 odst. 2 ZSVM o formulaci doplňující povinnost uloženou soudem nahradit škodu: „*nebo odčinil nemajetkovou újmu*“, kterou proviněním způsobil „*nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané proviněním*.“

Dále bylo pozměněno ustanovení § 17 ZSVM, kdy došlo k úplné změně odstavce 3, který v původní úpravě zněl: „*Byla-li proviněním způsobena škoda, zpravidla se mladistvému uloží, aby ji podle svých sil nahradil,*“ přičemž nová podoba tohoto odstavce v souladu s výše uvedeným záměrem novelizace zněla: „*mladistvému se zpravidla uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou proviněním způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané proviněním*.“

Ve stejném duchu probíhalo doplnění ustanovení § 70 odst. 3 ZSVM, kdy novela rozšiřovala možnost odstoupení od trestního stíhání mladistvého o novou situaci, kdy: „*bylo úplně nebo alespoň částečně vráceno bezdůvodné obohacení získané proviněním a poškozený s takovým rozsahem vrácení bezdůvodného obohacení souhlasil*.“

Nově tak mimo dosud zákonem připuštěné situace, kdy mladistvý již úspěšně vykonal vhodný probační program, byla úplně nebo alespoň částečně nahrazena škoda způsobená proviněním a poškozený s takovým odškodněním souhlasil, také možné odstoupit od trestního stíhání mladistvého.

---

předpisů, a další související zákony [online]. Tisk 229 Poslanecké sněmovny, VI. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=67811&pdf=1>

Situace, kdy bylo mladistvému vysloveno napomenutí s výstrahou a takové řešení bylo možné považovat z hlediska účelu řízení za dostatečné v ustanovení § 70 odst. 3 ZSVM nadále zůstává nezměněna.

Jako druhá proběhla novelizace samotného ZSVM a to zákonem č. 301/2011 Sb. Touto novelou zákonodárce pozměnil situaci, kdy soud nemohl podle zákona uložit ochranné léčení dítěti mladšímu patnácti let, které se dopustilo činu jinak trestného. Do účinnosti této novely bylo řešení těchto situací založeno na bázi dobrovolného nastoupení do ústavní či ambulantní léčby. Zákonodárce chtěl však zabránit situacím, kdy dítě trpící duševní poruchou spáchalo čin jinak trestný ve stavu vyvolaném duševní poruchou, nebo pod vlivem návykové látky, nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, se po skončení ochranné výchovy rozhodlo vyhýbat pro něho potřebné léčbě, čímž stále zůstávalo nebezpečné pro své okolí.

Soudu se po uložení takové ochranné léčby stanovila povinnost sledovat výkon uloženého ochranného léčení na základě vyžádaných zpráv a nejméně jednou za dvanáct měsíců od započetí výkonu přezkoumat, zda zákonné důvody pro uložení ochranné léčby stále trvaly. I bez návrhu oprávněných osob mohl soud rozhodnout o pokračování ochranného léčení nebo naopak o jeho zrušení. Takovými osobami byla příslušná zdravotnická zařízení, dítě, na kterém je ochranné léčení vykonáváno, jeho zákonní zástupci, příslušné orgány sociálně-právní ochrany dětí a státní zástupci. Soud měl dále možnost změnit ústavní ochranné léčení na ambulantní podle povahy nemoci.

Nejednalo se o změnu čistě pozitivní, jelikož se zde střetávají dva důležité zájmy, z nichž jeden je právo společnosti na ochranu před nebezpečnými jedinci a práva mladistvého na přiměřený trest, popřípadě zájmu jeho rodičů na řádné výchově svého dítěte. Zákonodárce argumentuje³³ tím, že se jedná spíše o nástroj podpůrné pomoci hrazený ze systému veřejného zdravotního pojištění, než o sankci v pravém slova smyslu, faktem však zůstává, že nejistota trvání tohoto opatření mohla velmi výrazně negativně ovlivnit psychiku jak dotyčného dítěte, tak jeho rodičů.

V pořadí již třetí novelizace v průběhu roku 2011 proběhla v souvislosti se zákonem č. 357/2011, kterým se mění zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

---

³³ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony [online]. Tisk 275 Poslanecké sněmovny, VI. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=68844&pdf=1>

Tato novela byla cílem implementace rámcového rozhodnutí Rady³⁴ o organizaci a obsahu výměny informací z rejstříku trestů mezi členskými státy a rámcového rozhodnutí Rady³⁵ o zohledňování odsouzení v členských státech Evropské unie při novém trestním řízení. S přijetím tohoto zákona bylo nově možné za splnění podmínek oboustranné trestnosti pro účely trestního řízení považovat pravomocné odsouzení trestním soudem jiného členského státu Evropské unie za odsouzení soudem České republiky, což bylo zejména při posuzování otázek recidivy, zahlazení odsouzení a jiných, velmi významným přínosem.

Zde v souvislosti s novelizací ZSVM chybělo vysvětlení zákonodárce, jelikož tato změna nebyla v původním vládním návrhu zákona. Zmíněná změna se týkala ustanovení § 78 odst. 2 ZSVM, kdy zákon umožnil při podmíněčném propuštění mladistvého stanovit zkušební dobu až na pět let, což koresponduje se změnou v ustanovení § 89 odst. 1 TZ, kde bylo rovněž upraveno podmíněné propuštění, kde soud stanoví zkušební dobu u odsouzených za přečin až na tři roky a u odsouzených za zločin na jeden rok až sedm let.

Zákon č. 459/2011 Sb., kterým se mění TŘ a některé další zákony představuje v pořadí čtvrtou novelu v roce 2011. Jeho účinnost nastala stejně jako u zákona č. 357/2011 Sb. (tedy 1.1.2012). Tento zákon přinesl změny zejména v oblasti nutné obhajoby a v oblasti úpravy vazebního stíhání. Co se úpravy nutné obhajoby týče, došlo ke změně ustanovení § 42 odst. 2 ZSVM, kdy původní ustanovení bylo rozděleno na tři odstavce a doplněno o dvě samostatné zákonné podmínky.

---

³⁴ Rámcové rozhodnutí Rady 2009/315/SVV ze dne 26. února 2009 o organizaci a obsahu výměny informací z rejstříku trestů mezi členskými státy

³⁵ Rámcové rozhodnutí Rady 2008/675/SVV ze dne 24. července 2008 o zohledňování odsouzení v členských státech Evropské unie při novém trestním řízení

Nově tak kromě původního znění ustanovení odstavce druhého, které je nově inkorporováno do ustanovení písmene a), přibyla ustanovení b) a c), kdy:

„Mladistvý musí mít obhájce

- a) od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit,*
- b) ve vykonávacím řízení, rozhoduje-li soud pro mládež ve veřejném zasedání,*
- c) v řízení o stížnosti pro porušení zákona, v řízení o dovolání a v řízení o návrhu na povolení obnovy řízení, rozhoduje-li soud pro mládež ve veřejném zasedání, a to do dovršení osmnácti let věku.“*

V souvislosti s uvedenými změnami došlo k úpravě následujících odstavců, kdy odstavec třetí a čtvrtý byly nahrazeny ustanovením nového odstavce třetího, který stanovuje, že:

- „Všechny orgány činné podle tohoto zákona jsou povinny vždy mladistvého poučit o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Ve vhodných případech jej poučí i o podmínkách pro podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání nebo odstoupení od trestního stíhání.“*

Dále v novelizovaném ustanovení § 44 ZSVM týkajícího se obhájce mladistvého došlo k přidání věty: *„Jestliže mladistvý nepřekročil osmnáctý rok svého věku, mohou tak tyto osoby učinit i proti jeho vůli,“* což sílu institutu nutné obhajoby mladistvého značně posiluje na úkor autonomie vůle daného mladistvého. Tato novelizace přinesla mimo výše uvedené i rozsáhlé změny v oblasti vazebního stíhání, kdy byla doposud jako velký problém vnímána duplicitní úprava přezkumu vazby v zákonných lhůtách a přezkumu žádostí obviněných o propuštění z vazby. Z toho důvodu vznikaly značné průtahy stálým předáváním spisů mezi soudy prvních a druhých instancí a mezi státními zástupci, což bylo v zásadě na úkor vazebně stíhaného obviněného, jehož doba vazby se tímto značně prodloužila.

Změny představující poslední novelizaci roku 2011 byly obsaženy v zákoně č. 375/2011 Sb., kterým se měnily některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zdravotních službách, zákona o specifických zdravotních službách a zákona o zdravotnické záchranné službě, lze označit pouze za změny formálního charakteru. Došlo ke sjednocení pojmů v oblasti poskytování zdravotních služeb

a zdravotních záchranných služeb. V ZSVM se přijaté změny projevují pouze v ustanovení § 82 odst. 1, kdy pojem „zdravotnické zařízení“ byl nově nahrazen odpovídajícím pojmem „poskytovatel zdravotních služeb.“

3.4 Novelizace v roce 2012

První ze dvou změn v roce 2012 je případ novely zákona č. 390/2012 Sb., kterým se měnil TŘ a některé další zákony, zavedl do českého právního řádu nový alternativní způsob vyřízení věci, tedy institut dohody o vině a trestu a zároveň rozšířil možnosti soudu při uložení podmíněného zastavení trestního stíhání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání a narovnání. Tyto novinky byly zákonem č. 193/2012 Sb. přeneseny i do ZSVM. Změny zákonodárce odůvodnil zejména přílišnou tvrdostí trestního řízení v případech trestných činů v dopravě, kdy aplikace trestních předpisů, jakožto nástroj ultima ratio svazovala v určitých případech soudům ruce.

Nově zavedený institut dohody o vině a trestu se na rozdíl od trestání dospělých pachatelů v soudnictví ve věcech mládeže netýká, což zákonodárce odůvodnil³⁶ zvýšeným zájmem na výchovný aspekt trestního řízení na osobu mladistvého a uložení vhodného opatření oproti zájmu na rychlost řízení, kdy pro mladistvé byla možnost sjednání dohody o vině a trestu spolu s vydáním trestního příkazu v ustanovení § 63 ZSVM vyloučena s výjimkou uvedenou v ustanovení § 73 odst. 1 ZSVM, kde jsou uvedené situace, kdy se zvláštní ustanovení ZSVM nevyužijí, tedy:

- „v řízení o proviněních, která obviněný spáchal jednak před dovršením osmnáctého roku, jednak po jeho dovršení, jestliže TZ[sic!] na čin spáchaný po dovršení osmnáctého roku stanoví trest stejný nebo přísnější, nebo
- bylo-li zahájeno trestní stíhání po dovršení devatenáctého roku mladistvého.“

Z dikce výše uvedeného ustanovení tedy plyne, že zákonodárce neviděl důvod, proč by trestní příkaz nemohl být vydán v řízení proti osobě starší osmnácti let. Jedná se o návrat k úpravě před účinností ZSVM, kdy tuto problematiku upravoval tehdy účinný TŘ, ve svém ustanovení § 314e. Nová úprava však šla nad rámec té původní,

---

³⁶ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony [online]. Tisk 510 Poslanecké sněmovny, VI. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=75290&pdf=1>

kdy připustila vydání trestního příkazu za podmínek uvedených v ustanovení § 73 ZSVM.³⁷

Druhou z novelizací roku 2012 představuje zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění TZ a TŘ posílil pozici jednotlivých ředitelů věznic v procesu nápravy pachatelů odsouzených za přečin. Novela reagovala na již zmíněný kritický stav přeplnění věznic možností uvedenou v ustanovení § 88 odst. 2 TŘ, kdy ředitelé věznic nově mohli soudu navrhnout podmíněné propuštění odsouzeného za přečin, rozpoznal-li ředitel věznice završený proces převýchovy.

Výhodou novely bylo nastolení stavu, kdy se jednotliví odsouzení mohou rychleji vrátit do svého sociálního prostředí k normálnímu životu. Nevýhodu lze spatřit hned v několika nosných aspektech této nové úpravy. Zákonodárce tímto defacto přiznal neschopnost státu organizačně a ekonomicky zajistit výkon jím uloženého trestu tím, že účelově zjednodušuje proces podmíněného propuštění odsouzených za lehčí prohřešky, tedy trestné činy kvalifikované jako přečiny, na svobodu. Dále se lze domnívat, že šlo přiznání k nedostatečnému využívání systému alternativních trestů nového TZ, jejichž sekundárním účelem uvolnění kapacity věznic bezpochyby bylo. V souvislosti s uvedeným zjednodušením procesu podmíněného propuštění byla o polovinu zkrácena i roční lhůta v ustanovení § 331 odst. 1 TŘ, po kterou nemohl odsouzený v případě nevyhovění jeho žádosti podat žádost novou. Zákonodárce si dle důvodové zprávy³⁸ k této novele zkrácením lhůty pro opětovné podání žádosti o podmíněné propuštění sliboval flexibilnější reakci soudu na proces převýchovy odsouzeného. V praxi však dochází k situacím, kdy novela vedla k opačnému důsledku, tedy k přetížení soudů a ředitelů věznic administrativou spojenou s vyřizováním žádostí o podmíněné propuštění.

---

³⁷ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.608.

³⁸ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k návrhu poslanců Pavla Staňka, Stanislava Polčáka a Jany Suché na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů [online]. Tisk 584 Poslanecké sněmovny, VI. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=82325>

3.5 Novelizace v souvislosti se zákonem č. 45/2013 Sb.

Vyhlášením zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů došlo k dlouho potřebné úpravě přístupu k obětem, jakožto pojmu širšímu, než jsou poškození podle definice TR. Doposud orgány činné v trestním řízení k poškozeným přistupovali často bez větší empatie či citlivosti,³⁹ jelikož je stricto sensu považovali za objekt podřízený zájmu státu na potrestání pachatele trestného činu.

V ZSVM se změna promítla v ustanovení § 54 odst. 1, kdy novela k osobám zúčastněným hlavního líčení mimo zmocněnce přidala i důvěrníka. Tento nově zavedený pojem důvěrníka v ZSVM se však přímo netýká trestně stíhaných mladistvých, nýbrž pouze obětí trestných činů a provinění. Institut důvěrníka je v zahraničí v různých formách poměrně běžnou záležitostí. Například v zemích jako je Irsko či Belgie zákon počítá s přibráním důvěrníka v řízení proti mentálně postiženým osobám, Švýcarský systém počítá se zkvalitněním výslechu mladistvého z důvodu navození psychické pohody vyslýchaného. Důvěrníkem nemohou být osoby, které v daném řízení vystupují zároveň jako svědci, obhájci či tlumočníci.

Jedná se tedy o pouze technickou novelu doplňující výčet osob zúčastněných na hlavním líčení, přičemž její faktický přínos je vskutku minimální, jelikož využití institutu přibrání důvěrníka bylo pro mladistvé poškozené možné již před ní. Jediným praktickým přínosem je možnost řádného výkonu institutu důvěrníka v tom smyslu, že na něj při hlavním líčení a veřejném zasedání není pohlíženo jako na běžnou veřejnost a tudíž v zájmu poškozeného nemůže být v rámci vyloučení veřejnosti z důvodu ochrany utajovaných informací, ohrožení mravnosti, nerušeného průběhu jednání, bezpečnosti nebo jiného důležitého zájmu svědků vyloučen.⁴⁰

3.6 Novelizace z důvodů mezinárodní justiční spolupráce

Zákon č. 77/2015, kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony, dále v práci odkazováno pouze

---

³⁹ VICHEREK, Roman. epravo.cz. Oběti trestných činů a jejich práva. [online]. 26.11.2013 [cit. 2016-09-21]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/obeti-trestnych-cinu-a-jejich-prava-92945.html>

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří. Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1. s.117.

jako ZMJST upravil situace, kdy je třeba instituty mezinárodní justiční spolupráce směřovat proti mladistvému pachateli.

Ve zvláštním dílu osmém tohoto zákona byl nově vymezen okruh rozhodnutí směřujících vůči mladistvým, která lze zaslat do ostatních členských států za účelem uznání a výkonu postupem podle příslušných hlav části páté zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

Odchylná úprava soudnictví ve věcech mládeže je zohledněna odlišnou terminologií a je doplněna o specifická rozhodnutí, která mohou být vydána, pouze jedná-li se o mladistvé pachatele. Mezi tato rozhodnutí obsažená v ustanovení § 88a ZSVM patří:

- „rozhodnutí o nahrazení vazby umístěním v péči důvěryhodné osoby,
- rozhodnutí o uložení ochranné výchovy,
- rozhodnutí o uložení výchovného opatření,
- rozhodnutí o podmíněném odložení výkonu peněžitého opatření.“

V ustanovení § 88a odst. 6 ZSVM je uvedeno, že při výkonu rozhodnutí jiného členského státu směřujícího vůči mladistvému, jež bylo uznáno postupem podle části páté hlavy IV., VI., VIII. a IX. ZMJST, se postupuje podle tohoto zákona a podle trestního řádu. Tedy v případech, kdy to přichází v úvahu, se při výkonu rozhodnutí jiného členského státu uznaného postupy upravenými v části páté zákona o mezinárodní justiční spolupráci postupuje kromě TŘ i podle tohoto zákona, jenž upravuje určitá specifika.⁴¹

3.7 Poslední novelizace zákonem č. 150/2016 Sb.

Zákon č. 150/2016 Sb., kterým se mění TZ, TŘ a ZSVM, zavedl do českého právního řádu změny zejména v oblasti vazební, kdy cílem předkládaného návrhu bylo zefektivnit kontrolu plnění podmínek a omezení uložených obviněnému v rámci některého opatření nahrazujícího vazbu, a to za pomoci využití elektronického monitorovacího systému.⁴²

---

⁴¹ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony [online]. Tisk 510 Poslanecké sněmovny, VII. volební období.

Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=110436>

⁴² Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších

Pro ZSVM novela znamenala, že do ustanovení § 95a odst. 2 se ve větě třetí za slovo „Nebude-li“ vkládá slovo „ústavní“ a do odstavce čtvrtého, věty první se za spojku „a“ vkládají slova „v případě ústavního ochranného léčení.“

Změna byla dle důvodové zprávy zpracována z toho důvodu, že podle ustanovení § 95a ZSVM, má soud povinnost na podkladě vyžádaných zpráv sledovat výkon ochranného léčení a nejméně jednou za dvanáct měsíců od započetí jeho výkonu nebo od předchozího rozhodnutí o jeho pokračování přezkoumat, zda důvody pro jeho další pokračování trvají, a následně také rozhodnout o dalším pokračování ochranného léčení, nebo o jeho zrušení, a to bez ohledu na stav probíhající léčby, se všemi negativními důsledky s tím spojenými.

I zde pak platilo, že nebude-li ochranné léčení vykonáno tak, aby do jednoho roku od jeho započetí bylo rozhodnuto o jeho zrušení, podává zdravotnické zařízení nejméně dva měsíce před uplynutím lhůty jednoho roku od počátku výkonu ochranného léčení nebo od předchozího rozhodnutí o jeho pokračování návrh na jeho další pokračování.⁴³

Zákonodárce tedy touto novelou při zachování možnosti přezkumu a rozhodování o dalším trvání ambulantního ochranného léčení (na návrh oprávněných subjektů, nebo i bez jejich návrhu) zrušil povinnost soudu pravidelně přezkoumávat důvody pro trvání ambulantního ochranného léčení!

---

předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. Tisk 503 Poslanecké sněmovny, VII. volební období.

Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=114649>

⁴³ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. Tisk 503 Poslanecké sněmovny, VII. volební období.

Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=114649>

4 Aspekty trestní odpovědnosti mladistvých

Při níže uvedené snaze o definici odlišností trestního práva osob nezletilých se nelze nevyhnout nutnému srovnání se systémem trestního práva pro dospělé. Je však nutné se vyvarovat zpátečnických přístupů, které trestání mladistvých považují za pouhou odchylku od obecné úpravy trestního práva týkající se určité skupiny osob. Tento přístup byl relevantní do přijetí ZSVM, jakožto samostatné právní úpravy. Místo toho je od přijetí ZSVM na trestní právo mladistvých třeba pohlížet jako na samostatný funkční celek, který reflektuje veškerá specifika v dané oblasti a vypořádává se s nimi vlastními nástroji podle potřeby.⁴⁴

K samotnému srovnání jednotlivých aspektů trestní odpovědnosti mladistvých pachatelů se musíme podívat do obecné úpravy obsažené v TZ. Ustanovení § 22 odst. 1 TZ definuje pachatele jako toho, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Jedná se o definici značně imperfektní, jelikož nezohledňuje, zda se jedná o osobu člověka či korporaci dle občanského práva a podmínky její trestní způsobilosti.

Jde-li o člověka, tedy osobu fyzickou, pak nauka pachatele definuje tak, že pachatelem trestného činu je trestně odpovědná fyzická osoba, která bezprostředně spáchala trestný čin.⁴⁵

Definice trestněprávní nauky doplňuje zákonnou definici o potřebné obecné znaky, kdy pachatelem trestného činu (či provinění) může být fyzická osoba po dosažení věku patnácti let, která byla v době spáchání trestného činu (či provinění) přičetná a která je rozumově a mravně vyspělá, jedná-li se o mladistvého pachatele provinění. Dále může být pro spáchání trestného činu (či provinění) zákonem požadována určitá vlastnost či postavení, což nauka označuje jako konkrétní, či speciální subjekt. Právě zmíněné podmínky rozumové a mravní vyspělosti mladistvého pachatele a určitých vlastností či postavení pachatele nemusí být stejně jako ostatní splněny kumulativně. ZSVM tímto pro trestní odpovědnost mladistvých zavádí mimo potřebného věku a přičetnosti ještě další kategorie, s kterými je pro dosažení trestní odpovědnosti třeba se vypořádat.

---

⁴⁴ JELÍNEK, Jiří, ed. Alternativní řešení trestních věcí: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2015: trestní sekce. Praha: Leges, 2015. Teoretik. ISBN 978-80-7502-109-0. s.49.

⁴⁵ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.201.

Ke zmíněnému potřebnému věku pachatele lze konstatovat, že mimo téma trestu smrti pravděpodobně neexistuje odbornou i laickou veřejností diskutovanější problematika trestního práva, než je minimální věková hranice trestní odpovědnosti. Lze také konstatovat, že stanovení této hranice je pravděpodobně nejviditelnějším produktem právní vědy specializující se na trestání nezletilých.

Nejplamenější diskuze v poslední době probíhaly před přijetím nového TZ, kde v jeho původně vyhlášeném znění byla tato hranice stanovena od čtrnácti let, tedy o rok nižší, než je ve znění současném. Tento příklon k právní úpravě původního zákona o soudnictví nad mládeží z roku 1931 byl však ještě před účinností tohoto zákona novelizován a minimální věková hranice trestní odpovědnosti byla navracena na věk patnácti let, tedy úpravu doposud běžnou od přijetí trestního zákona z roku 1950.

Pozornost k sobě tato témata přitahuje zejména při každém novém mediálně známém případě brutální trestné činnosti páchané zejména dětmi mladšími patnácti let, kdy druh a způsob provedení trestné činnosti odpovídá pachatelům dospělým. Zastánci snížení této hranice argumentují zejména faktem, že hranice čtrnácti let je naprosto běžná ve většině sousedních států střední Evropy spolu s názorem, že dospívání v současné době informačního věku probíhá daleko rychleji, než dříve.

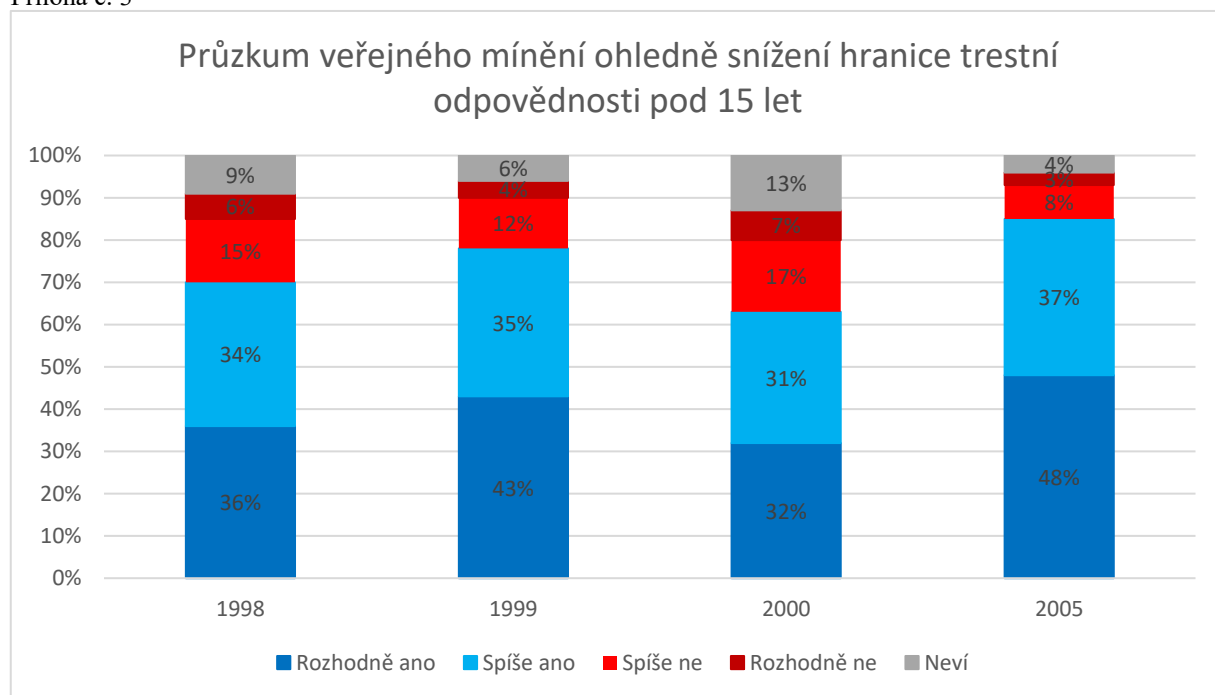
Porovnávat věkovou hranici trestní odpovědnosti u zahraničních zemí bez hlubší analýzy jejich justičního systému (zejména systému sankcí) je bezpředmětné, jelikož podložené kriminologické poznatky účinnost trestněprávního postupu u středně a méně závažné kriminality páchané dospívajícími spíše relativizují.⁴⁶

---

⁴⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.497.

Při srovnání dat v níže uvedeném grafu znázorňující odpovědi respondentů, dojdeme k závěru, že dotazovaný vzorek dlouhodobě tíhnul spíše ke snížení minimální hranice trestní odpovědnosti pod patnáct let.

Příloha č. 3

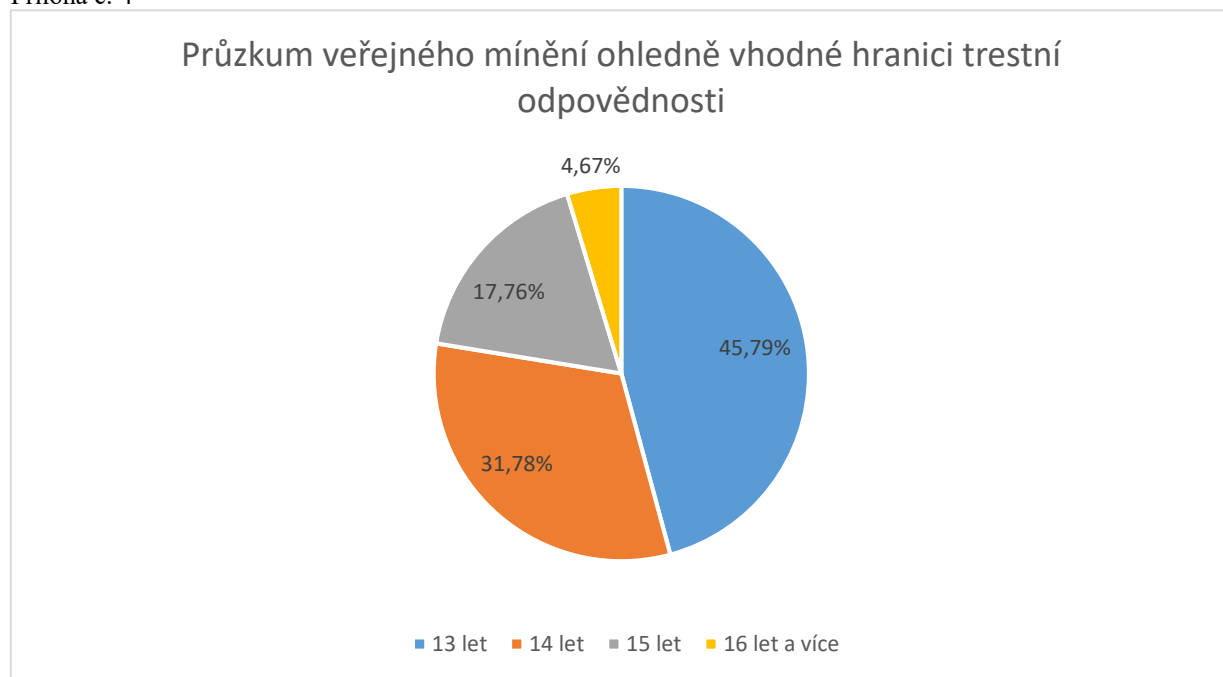

Zdroj: Průzkumy veřejného mínění z let 1998, 1999, 2000 a 2005⁴⁷

⁴⁷ ČERVENKA Jan. Postoj k trestu smrti a názory na snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR. [online]. 2.5.2005 [cit. 2016-08-26]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3208/f3/100478s_ob50502.pdf

V roce 2012 proběhl podobný výzkum veřejného mínění, zaměřený podrobněji na konkrétní věkové kategorie, které by podle mínění veřejnosti, měli být hranicí trestní odpovědnosti.

Příloha č. 4

Zdroj: Průzkum veřejného mínění z roku 2012⁴⁸

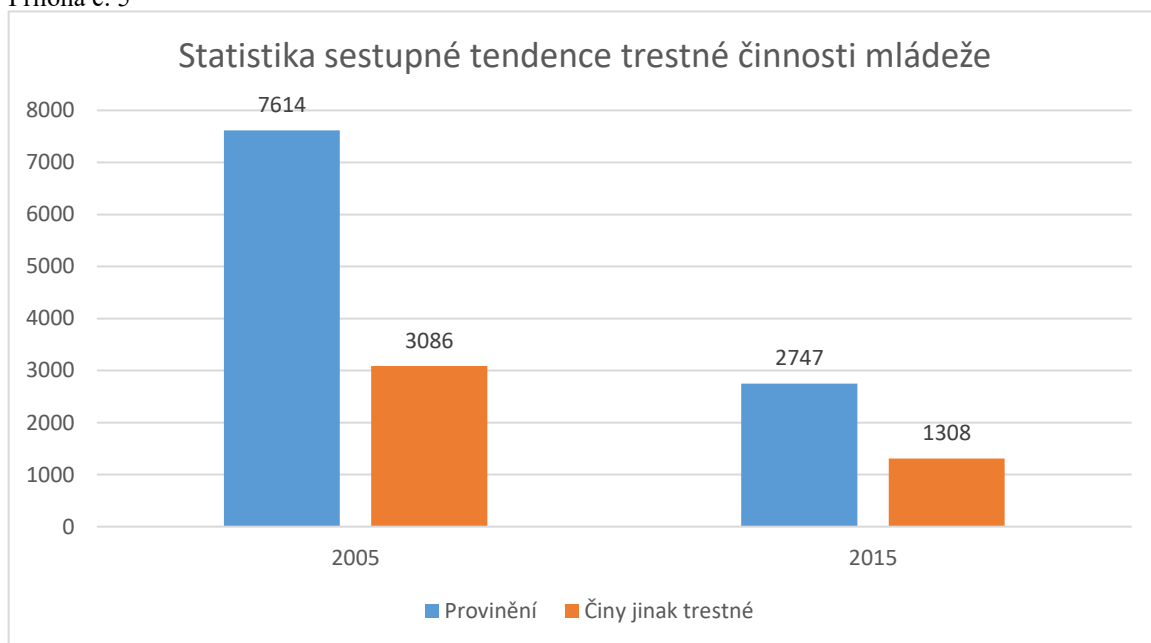
V tomto průzkumu největší podporu u respondentů získala hranice třinácti let věku a druhá největší skupina lidí se domnívá, že vhodnou hranicí by byl věk čtrnácti let. Paradoxem zůstává, že většina odborníků z oblasti justice, psychologie a pedagogiky se shoduje, že snížením hranice trestní odpovědnosti se pozitivního efektu nedosáhne, přičemž je nutné systematicky zlepšovat výkon ochranné výchovy, který koncepčně selhává z důvodů špatné spolupráce mezi jednotlivými institucemi a špatného právního rámce pro jeho výkon.⁴⁹ Oproti tomu průzkumy veřejného mínění jednoznačně vykazovaly příklon veřejnosti ke snížení hranice trestní odpovědnosti, konkrétně k poslednímu a níže uvedenému návrhu novely trestního zákoníku a již jednou vyhlášeného a obratem novelizovaného znění trestního zákoníku, tedy hranici trestní odpovědnosti stanovené na třináct, potažmo čtrnáct let věku.

⁴⁸ BRDÍČKO Josef. Společnost a snížení hranice trestní odpovědnosti. . [online]. [cit. 2016-08-26]. Dostupné z: <https://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/spolecnost-a-snizeni-hranice/#oo>

⁴⁹ Zakážeme mládeži večerníček, trest smrti a slova trojnásobného vraha o sebevraždě. U Jílkové se řešilo závažné téma zločinu a trestu. Parlamentní Listy. [online]. 21.4.2016 [cit. 2016-08-26]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Zakazeme-mladezi-vecernicek-trest-smrti-a-slova-trojnaso-bneho-vraha-o-sebevrazde-U-Jilkove-se-resilo-zavazne-tema-zlocinu-a-trestu-432122>

V období vzniku této práce opět probíhala na vládní úrovni diskuze týkající se snížení hranice trestní odpovědnosti na věk třinácti let pro vybrané trestné činy a to návrhem novely TZ poslanců Jeronýma Tejce, Bronislava Schwarze, Marka Černocho, Vítězslava Jandáka, Petra Gazdíka a dalších, který vláda podle koaliční smlouvy posoudila a vyslovila s ním nesouhlas.⁵⁰ Jako důvody pro nesouhlas s návrhem novely Vláda ČR uvedla dlouhodobě sestupnou tendenci evidovaných provinění a činů jinak trestných uvedenou v následujícím grafu. Při konfrontaci uvedených dat s databází ministerstva spravedlnosti není zcela jasné, jakým způsobem došli autoři důvodové zprávy minimálně k samotným číselným údajům, jelikož poskytují údaje zcela odlišné od oficiální statistiky ministerstva uvedené níže v této práci.

Příloha č. 5

Zdroj: Statistika doložená k návrhu novely ZSVM⁵¹

⁵⁰ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Stanovisko vlády k návrhu poslanců Jeronýma Tejce, Bronislava Schwarze, Marka Černocho, Vítězslava Jandáka, Petra Gazdíka a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (o soudnictví ve věcech mládeže) ve znění pozdějších předpisů [online]. Tisk 817 Poslanecké sněmovny, VII. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=817&ct1=1>

⁵¹ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Stanovisko vlády k návrhu poslanců Jeronýma Tejce, Bronislava Schwarze, Marka Černocho, Vítězslava Jandáka, Petra Gazdíka a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (o soudnictví ve věcech mládeže) ve znění pozdějších předpisů [online]. Tisk 817

Dále Vláda ČR uvádí, že český právní řád se s protiprávními činy mládeže vypořádává dostatečně a zejména s ohledem na vývojová a psychická specifika dětí není cesta prosté represe vhodné řešení, čímž se opět přiklání k principu restorativní justice podpořením systému ochranné výchovy.

V neposlední řadě Vláda ČR argumentovala zatížením rozpočtu nutností zajištění povinné školní docházky pro delikventy, na které by se vztahovala přísnější hranice trestní odpovědnosti.

4.1 Základní zásady speciální úpravy stíhání mládeže

Základním východiskem specifického přístupu k delikventní mládeži je poznání, že na nedospělé děti dopouštějící se protiprávních činů není možné nahlížet jako na mladé dospělé, ale je třeba je vnímat jako dosud nevyzrálé, vyvíjející se dospívající jedince.⁵²

Ve své hlavě I. ZSVM uvádí dvě věkové kategorie delikventní mládeže, tedy děti mladší patnácti let a mladistvé ve věku od patnácti let do dovršení osmnácti let. Je však v praxi postupováno v souladu s těmito zásadami?

V následujících kapitolách autorka této práce porovná deklarované cíle základních zásad se statistickými fakty a tím se přiblížit zjištění, zda je v trestním řízení proti mladistvým postupováno v jejich souladu.

Poslanecké sněmovny, VII. volební období. Dostupné z:
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=817&ct1=1>

⁵² KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.487.

4.1.1 Zásada prevence a princip restorativní justice

Klíčem zvláštního přístupu speciální zákonné úpravy je ustanovení § 1 odst. 2 ZSVM, které zní:

„projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páčání protiprávních činů.“

Toto ustanovení vyjadřující účel tohoto zákona je zároveň projevem zásady prevence principu restorativní justice, kde je jasně viditelný příklon k zamezování delikvence mládeže metodami pozitivního působení a snižování rizika další kriminální kariéry mládeže jakožto cíle této speciální úpravy. Zejména přístup k trestnému činu jako k poškození jedné osoby jinou, nikoliv výhradně jako k útoku na stát porušením či ohrožením právem chráněných zájmů je pro tento princip klíčový. Trestní řízení v tomto smyslu dostává naprosto jinou podobu zejména přiblížením se k pocitům všech dotčených osob.⁵³

Tato možnost je posílena ustanovením § 40 ZSVM, které ve svých dvou odstavcích stanovuje, že „orgány činné podle tohoto zákona a úředníci Probační a mediační služby spolupracují s těmito subjekty tak, aby posílili výchovné působení řízení ve věcech mladistvých, vytvořili podmínky pro individuální přístup k řešení jednotlivých věcí, včas reagovali na potřeby a zájmy mladistvých a poškozených osob i všech dalších subjektů dotčených trestnou činností a také tímto způsobem trestné činnosti zamezovali a jí předcházeli. Do řešení jednotlivých provinění podle tohoto zákona zapojují též zájmová sdružení občanů a jiné subjekty působící ve společenském prostředí mladistvého, v němž došlo k provinění, a blízké sociální okolí obviněného a poškozeného.“⁵⁴

---

⁵³ SOTOLÁŘ, Alexander., ŠÁMAL, Pavel., PÚRY, František. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7. s.9.

⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.3.

Hlavním cílem ZSVM je tedy vytvoření vhodných podmínek pro budoucí zdravý vývoj delikventního jedince, tedy právním následkem není sankce v pravém slova smyslu, ale právní zásah směřující k řádnému sociálnímu a duševnímu rozvoji, k začlenění dětí mladších patnácti let a mladistvých zpět do vhodného sociálního prostředí a k prevenci dalšího kriminálního počínání.

Preferovány jsou strategie a programy, které se zaměřují na to, aby si pachatel sám uvědomil, čeho se dopustil, a vzal na sebe odpovědnost za důsledky svého činu, tj. snažil se o jeho kompenzaci a odčinění újmy způsobené oběti.⁵⁵

Restorativní justice, nebo-li justice snažící se spravedlivě obnovit stav před spácháním trestného činu je pojetí trestního práva jako nástroje cílícího k převzetí odpovědnosti delikventa za svůj čin spolu s odčiněním újmy, které vychází z myšlenek amerického kriminologa Howarda J. Zehra a jeho nejpopulárnějšího díla *The Little Book of Restorative Justice*, kde pojem restorativní justice odlišuje od rekondiliace, mediace, prostředku pro zamezení recidivy a vymezuje se proti pojetí restorativní justice jako závazného modelu řešení kriminality.

Obecně lze restorativní justici zařadit jako jeden ze způsobů vypořádání se s nefungujícím justičním systémem, což lze řešit buď navýšením kapacity justičního systému, případně depenalizací určitých jednání či právě aplikací principu restorativní justice, kterým lze zjednodušením určitých typů řízení a výkonů trestů pomoci.⁵⁶

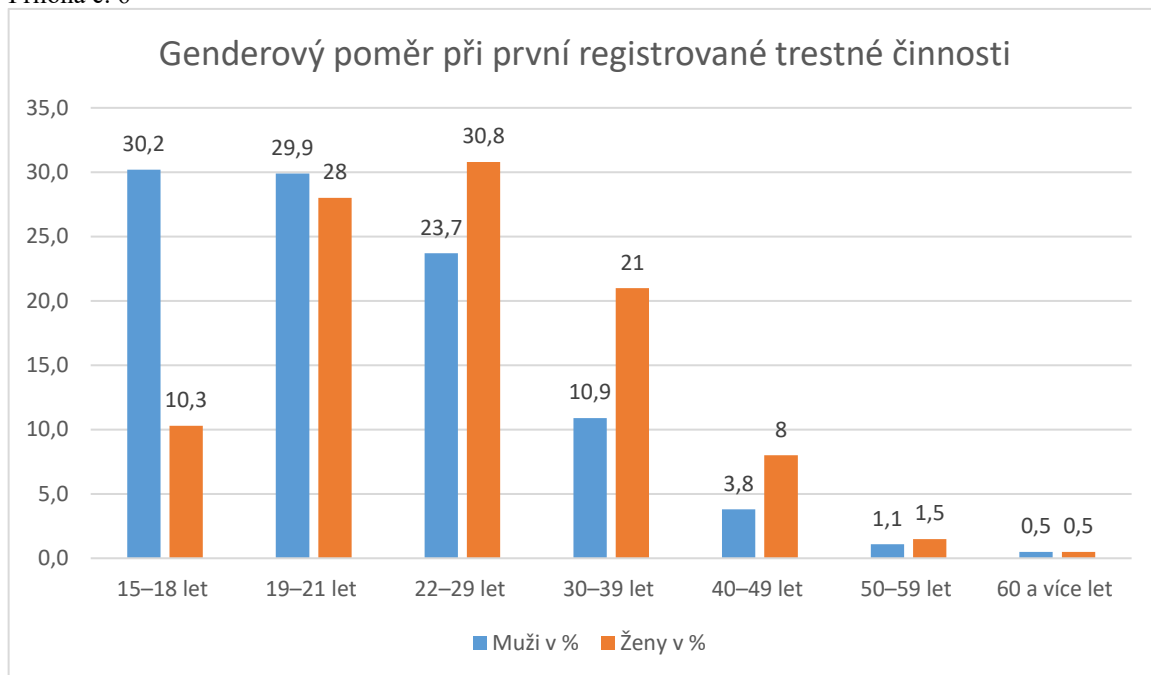
Z dostupných výzkumů je však patrné, že ve věkové skupině mladistvých a tzv. mladých dospělých dochází k největšímu počtu registrovaných trestných činů spolu s nejvyšší mírou recidivy. Otázkou zůstává, zda tento fakt přičíst špatně zvolenému vzorku respondentů, špatně nastavenému systému na základě principu restorativní justice či absolutní neaplikovatelnosti celého principu jako celku pro jeho neefektivitu.

---

⁵⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.488.

⁵⁶ SOTOLÁŘ, Alexander., ŠÁMAL, Pavel., PÚRY, František. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7. s.5.

Příloha č. 6

Zdroj: Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci⁵⁷

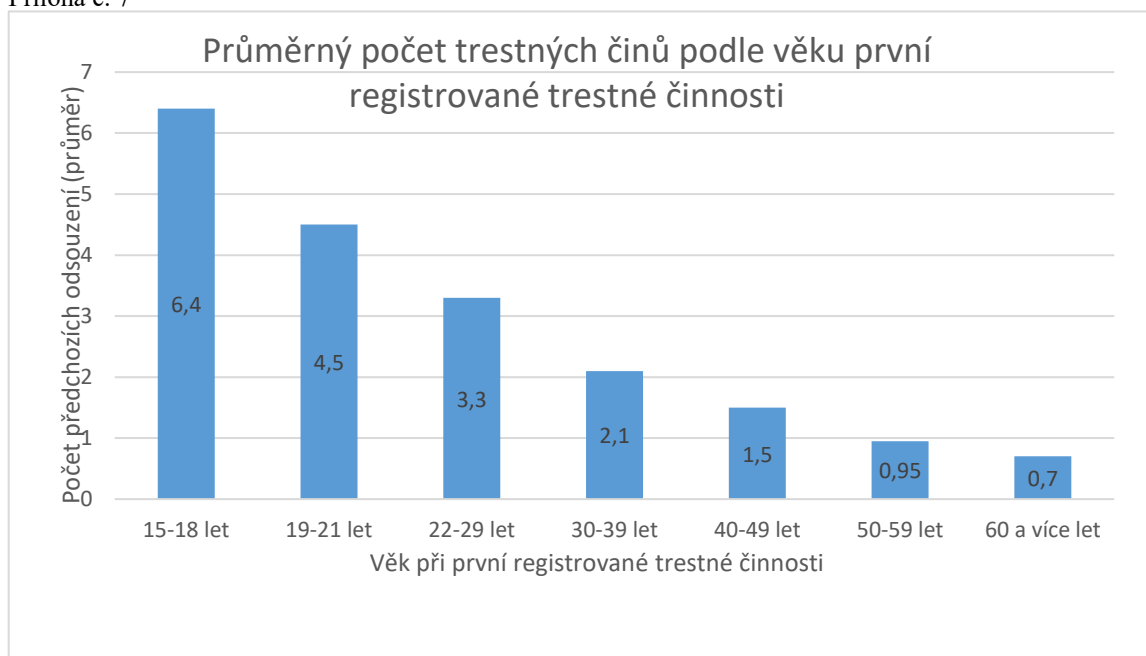
58 % respondentů z vybraného vzorku se prvního skutku dopustila před dosažením věku 22 let. Potvrzuje se tím tradiční závěr většiny kriminologických studií o provázání kriminality s mladšími věkovými skupinami. Data z citované studie představují průměrný věk první registrované trestné činnosti ze zkoumaného vzorku dané věkové kategorie. Ze zkoumaného vzorku je patrné, že poměr registrované trestné činnosti mužů a žen se mění v průběhu s věkem, tedy registrovaná trestná činnosti je u mladších žen podstatně nižší, než u mužů stejné věkové kategorie.

Registrovaná trestná činnost žen však po dosažení věku třiceti let začíná převyšovat registrovanou trestnou činnost mužů, přičemž po dosažení věku padesáti let se poměr genderově vyrovnává. Studie dále potvrdila obecně přijímanou kriminologickou premisu, že čím dříve se jedinec skutku dopustí, tím větší je pravděpodobnost vyššího celkového počet provinění či trestných činů, jejichž spáchání u něj v budoucnu můžeme předpokládat.

⁵⁷ SCHEINOST, Miroslav. Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-148-6. s.21.

Pro ilustraci tohoto faktu slouží graf průměrného počtu trestných činů podle věku první registrované trestné činnosti. S tímto souvisí i kriminologické zvláštnosti typické pro kriminalitu dětí mladších 15 let a mladistvých, tedy její velmi silná emoční stránka, kdy trestná činnost často spočívá v neschopnosti jakousi aktuální potřebu odložit či se jí vzdát. Pro tento typ kriminality velmi příznačný i výrazný nepoměr mezi ziskem možným ziskem a agresivitou provedení.⁵⁸ Dále je mezi tyto rysy uváděna i nedostatečná důslednost, co se přípravy trestného činu týče, kdy o tomto svědčí náhodné lokace, kde je kriminalita páchána, stejně tak volba nevhodných nástrojů a pomůcek, nedostatečné zvážení vhodnosti času pro provedení trestné činnosti, nedokonalé zastření stop a snaha se trestnou činností chlubit na veřejnosti či mezi vrstevníky.⁵⁹

Příloha č. 7

Zdroj: Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci⁶⁰

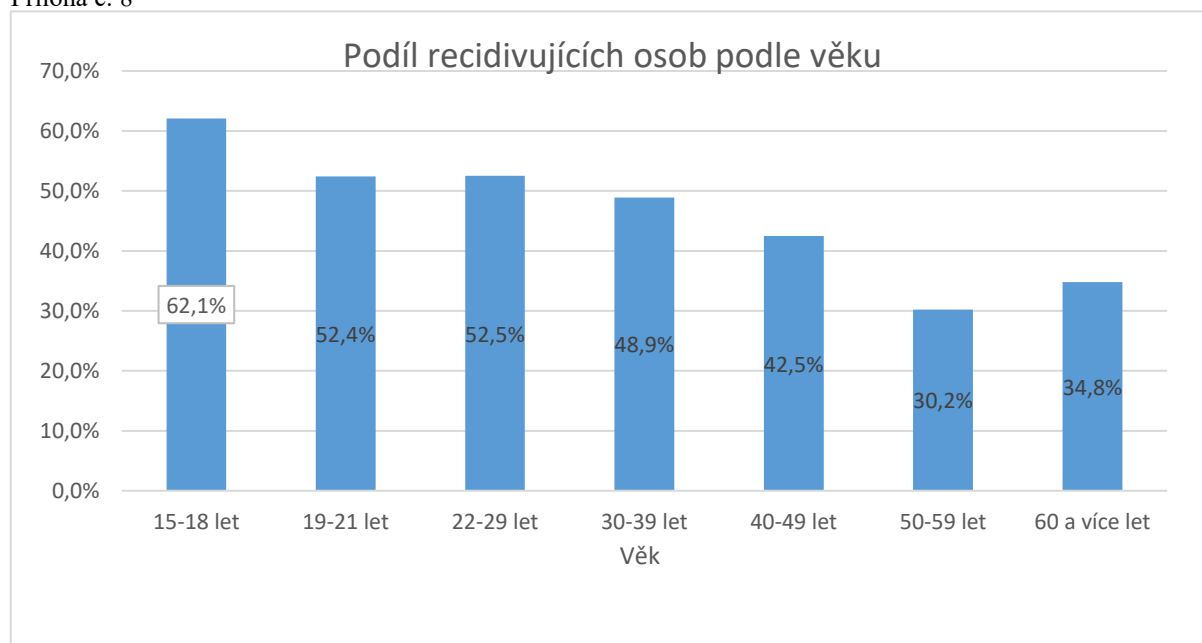
⁵⁸ FIRSTOVÁ, Jana. Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0. s.31.

⁵⁹ GRIVNA, Tomáš., SCHEINOST, Miroslav., ZOUBKOVÁ, Ivana. Kriminologie. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3. s.439.

⁶⁰ SCHEINOST, Miroslav. Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-148-6. s.22.

Studie zakomponovaná do níže uvedeného grafu zabývající se podílem recidivujících osob podle věku je s ohledem na princip restorativní justice alarmující. Proklamované zamezení delikvence a výchovné působení v ustanovení § 1 a § 2 ZSVM zdá se být alespoň co se dat shromážděných v této studii týče, stále neúčinné. Pro mladistvé recidivisty ze studovaného vzorku taktéž platí, že nový záznam v rejstříku trestů se u nich objevil častěji (v 70,1 % případů) již v prvním roce sledovaného období než u starších pachatelů (65,9 % případů).

Příloha č. 8

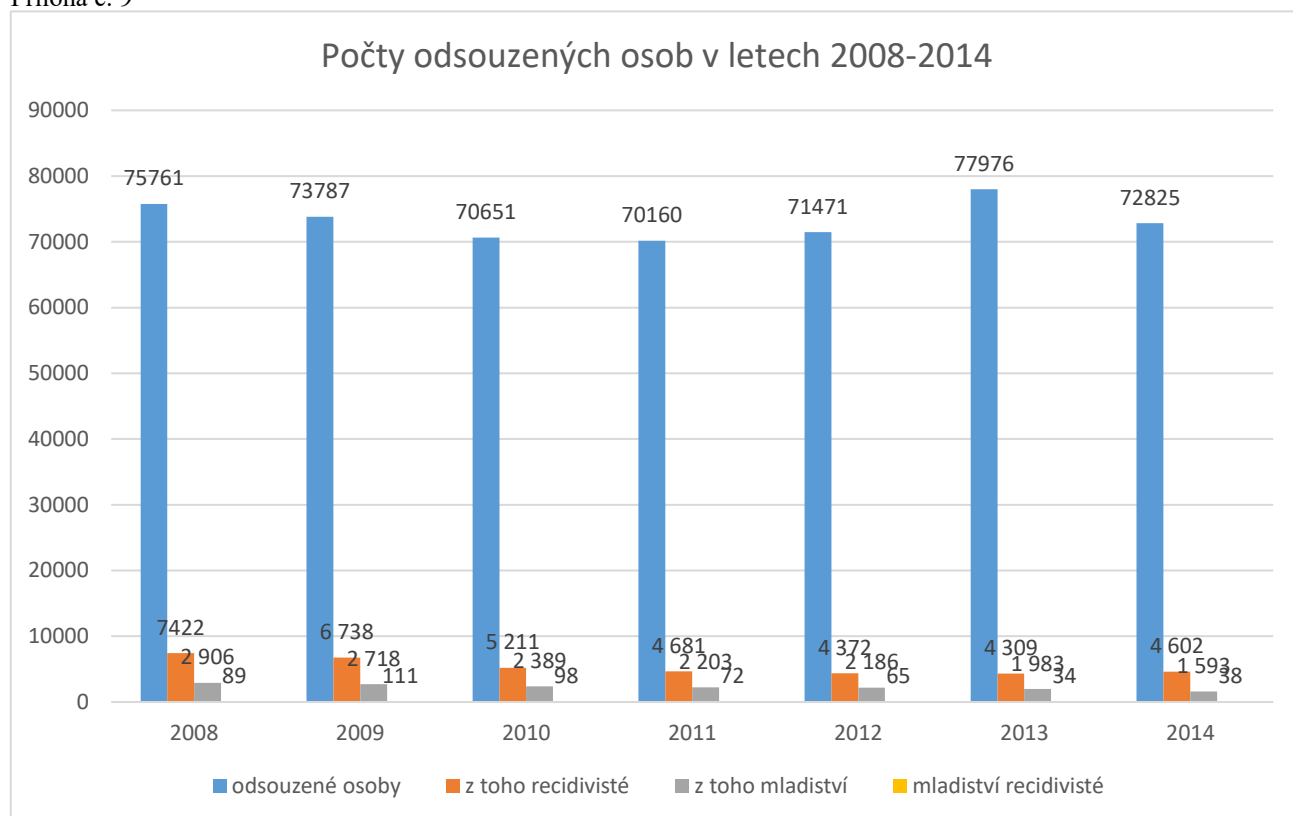
Zdroj: Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci⁶¹

Uvedenou studii je nutné konfrontovat se statistikou Ministerstva spravedlnosti ČR, pocházející z vlastního zkoumání Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, která obsahuje výsledky z pohledu recidivy značně příznivější.

⁶¹ SCHEINOST, Miroslav. Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-148-6. s.27.

Podle níže uvedené statistiky má trend recidivistů a mladistvých pachatelů bez přihlednutí k věku obecně dlouhodobě spíše sestupný charakter, přičemž hodnoty zobrazující mladistvé recidivisty jsou v porovnání s celkovým počtem odsouzených jedinců opravdu velmi nízké. Ve vzorku pachatelů převažovali muži, žen se po zkoumanou dobu objevilo před soudy pro mládež celkem 17, tedy lehce přes 3 % z celkového objemu odsouzených mladistvých. Recidiva byla nejčastěji spáchána ve věkové skupině mezi věkem 17-18 let.

Příloha č. 9

Zdroj: Statistika Ministerstva Spravedlnosti ČR provedená Institutem pro kriminologii a sociální prevenci⁶²

Lze tedy říci, že i přes neblahý fakt, kdy se poměr recidivních pachatelů zvyšuje s ohledem na snižující se věk, celkový počet recidiv má při zachování daného poměru dlouhodobě klesající tendenci.

⁶² MAREŠOVÁ, Alena., CEJP, Martin., KARBAN, Michal., MARTINKOVÁ, Milada., VLACH, Jiří., BIEDERMANOVÁ, Eva., DIBLÍKOVÁ, Simona., POŽÁR, Josef. Analýza trendů kriminality v roce 2014: sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie. ISBN 978-80-7338-150-9. s.42

4.1.2 Zásady ekonomie trestní represe a přiměřenosti

Ustanovení § 3 odst. 2 ZSVM stanovuje, že:

„Trestní opatření lze použít pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona.“

Jedná se tedy o zákonem přikázanou preferenci alternativních trestněprávních postupů a opatření, které jsou obecně upřednostněny před represivním postupem, tedy trestním opatřením chápaným jako institut ultima ratio, přípustným pouze tehdy, kdy jiným způsobem není očividně možné naplnit účel ZSVM.

Zvláštními způsoby řízení zákonodárce odkazuje na tzv. odklony, které je možno v trestních věcech mladistvých použít, jen jestliže se podezření ze spáchání provinění jeví na základě dostatečného objasnění skutkového stavu věci zcela důvodným a mladistvý je připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků svého provinění. V případě potřeby lze na mladistvém požadovat, aby se zavázal k chování omezujícímu možnosti spáchání dalších provinění.⁶³

Zásadu ekonomie trestní represe uvedenou v ustanovení § 3 odst. 2 ZSVM doplňuje zásada přiměřenosti uložených opatření, která vychází ze zásady individualizace odpovědnosti dospívajících s přihlednutím k jejich osobnosti a zároveň k povaze a závažnosti spáchaným činům⁶⁴ obsažené v ustanovení § 3 odst. 3 ZSVM, jež obsahuje základní obecné vodítko pro používání jednotlivých složek jednotného systému opatření.⁶⁵

---

⁶³ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.25.

⁶⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.489.

⁶⁵ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.488.

Znění tohoto ustanovení je následující:

„opatření uložené podle tohoto zákona musí přihlížet k osobnosti toho, komu je ukládáno, včetně jeho věku a rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům, a musí být přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu. Politické, národní, sociální nebo náboženské smýšlení mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let, jeho rodiny nebo rodiny, v níž žije, anebo způsob výchovy mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let nemůže být důvodem k uložení opatření podle tohoto zákona.“

Zásada přiměřenosti uloženého opatření vyházející ze zásady individualizace odpovědnosti vychází z přihlednutí k osobnosti toho, komu je ukládáno a k povaze a závažnosti spáchaného činu. K tomuto speciálnímu přístupu Jelínek uvádí, že: *„Při provádění řízení ve věcech mladistvých se musí jednat s osobami, které se úkonu účastní tak, jak to vyžaduje výchovný účel a význam řízení.“*⁶⁶

Co se osobnosti toho, komu je ukládáno týče, tato zásada se vztahuje jak na dítě mladší patnácti let, které se dopustilo činu jinak trestného, tak na mladistvého, který spáchal provinění. Osobnost toho, komu je opatření ukládáno, je charakterizována zejména dosaženým stupněm jeho osobnostního vývoje vzhledem k věku, kdy je třeba zejména rozlišit zmíněné věkové skupiny (dětí mladší patnácti let a mladistvé), ale i věkové rozdíly v rámci těchto skupin, rozumovou a mravní vyspělost i zdravotní stav, který je třeba také zjišťovat. Jak u dítěte mladšího patnácti let, tak i u mladistvého jsou důležité rovněž jeho rodinné a sociální poměry, neboť jeho osobnost je formována i prostředím, ve kterém žije.⁶⁷

Povahu činu, určují především zákonné znaky té skutkové podstaty, která byla tímto činem naplněna (zejména druh a význam porušeného nebo ohroženého zájmu chráněného trestním zákonem a jednání charakterizující objektivní stránku přečinu, forma zavinění), avšak vždy v jejich konkrétní individualizované podobě, a dále též konkrétní okolnosti, za nichž byl čin spáchán (způsob provedení činu, pohnutka, záměr nebo cíl pachatele a míra jeho zavinění, druh a okruh způsobených následků, existence okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, polehčujících

---

⁶⁶ JELÍNEK, Jiří. Problémy trestního postihu mladistvých: sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0793-0. s.34.

⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.26.

a přitěžujících okolností). Závažnost činu pak vyplývá zejména z toho, s jakou intenzitou, v jaké výši nebo v jakém rozsahu byly naplněny jednotlivé znaky skutkové podstaty, o jak typově závažný čin jde, jak významné okolnosti charakterizují pachatele, jak intenzivně byly naplněny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, polehčující a přitěžující okolnosti, kolik takových okolností pachatel naplnil, atd.⁶⁸

Zásady přiměřenosti se týká i zajímavý komentář předsedy Městského soudu v Praze k usnesení ze dne 20. října 2014, sp. zn. 67 Tmo 30/2014. Jedná se o rozhodnutí o podaném odvolání mladistvého, jež směřovalo proti výroku o vině a tím de facto i do výroku o trestním opatření. Komentovaným usnesením odvolací soud podle ustanovení § 256 TŘ odvolání mladistvého zamítl a jako odůvodnění uvedl právní větu:

„Výše a druh trestního opatření je přiměřené, pokud bere na zřetel i skutečnost, že souzené trestné činnosti se obžalovaný dopustil ve věku, kdy na něj lze nahlížet stále jako na osobu nezralou, jejíž mravní a rozumový vývoj nebyl ještě zdaleka ukončen a pro kterou je charakteristické, že předem nedomýšlí důsledky svého selhání, jímž zpravidla spáchání trestné činnosti je.“⁶⁹

Obecně lze rozbor těchto zásad uzavřít odkazem na komentář k ZSVM, který zdůrazňoval, že je třeba klást zvláštní důraz na přiměřenost jakéhokoli jednání s mladistvými vzhledem k jejich věku a duševní vyspělosti v zájmu předejití narušení jejich psychické a sociální rovnováhy, kdy autoři tohoto komentáře dále odkazovali na psychické dopady trestního procesu na psychiku mladistvého.⁷⁰

4.1.3 Zásada upřednostnění výchovy před represí

Speciální hmotněprávní úprava je provázána se zvláštními ustanoveními o postupu orgánů postupujících podle ZSVM, kdy přímo v tomto zákoně nalezneme základní zásady v ustanoveních § 3 a § 4 a nepřímo v dalších ustanoveních tohoto zákona. Základní procesní zásadou je upřednostnění výchovy před represí, tedy zásada

---

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.26.

⁶⁹ VÁVRA, Libor. Zásada přiměřenosti. Právní prostor. [online]. 4.6.2015 [cit. 2016-08-22]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/judikatura/trestni-pravo/zasada-primerenosti>

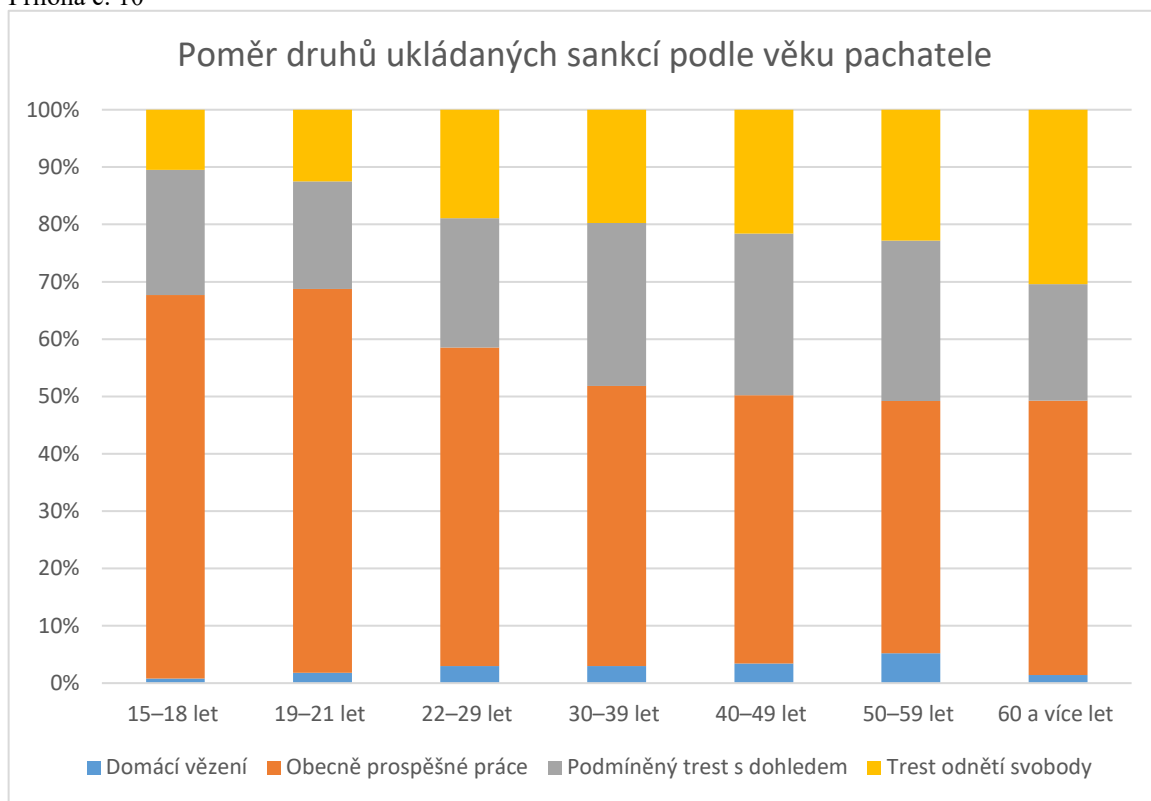
⁷⁰ ŽATECKÁ, Eva., HRUŠÁKOVÁ, Milana. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-848-2. s.115-116

korespondující s výše uvedeným principem restorativní justice založená na preferování méně restriktivních zásahů orgánů činných podle ZSVM.

Pro účely srovnání rozdílných druhů sankcí jsou jednotlivé hodnoty v níže uvedeném v poměrném sloupcovém grafu pojmenování souhrně z hlediska dospělých pachatelů, kdy z pohledu mladistvých se jedná o ekvivalentní trestní opatření dle ZSVM. Z kriminologické studie vyplývá, že nejčastěji ukládaným trestním opatřením pro mladistvé a trestem pro tzv. mladé dospělé je alternativní trest (trestní opatření) obecně prospěšných prací a podmíněný trest odnětí svobody (trestní opatření) s dohledem, zatímco nepodmíněný trest odnětí svobody bývá soudy ukládán spíše starším pachatelům.

Příloha č. 10

Zdroj: Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci⁷¹

⁷¹ SCHEINOST, Miroslav. Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-148-6. s.17.

Právě ukládání alternativního trestu (trestního opatření) obecně prospěšných prací lze připsat výchovnému trendu restorativní justice, kdy místo daleko restriktivnější možné sankce typu trestu či trestního opatření odnětí svobody nastoupí pouhé odčinění následků kriminálních skutků bezplatnou službou veřejnosti na svobodě.

4.1.4 Zásada ochrany soukromí a osobnosti mladistvého

V souvislosti s výše uvedeným je nutné zmínit zásadu ochrany soukromí a osobnosti mladistvého, která spolu se zásadou upřednostnění výchovy před represí vede k minimalizaci negativního dopadu trestního řízení na osobu mladistvého. Z tohoto zvláštního zájmu na ochranu soukromí a osobnosti mladistvého plyne částečné prolomení ústavně chráněné zásady veřejnosti trestního řízení.⁷² Do pravomocného skončení trestního stíhání mohou orgány postupující podle ZSVM zveřejnit pouze takové informace o řízení vedeném proti mladistvému, kterými neohrozí dosažení účelu trestního řízení, a které nejsou v rozporu se zájmem na ochrany osobnosti mladistvého a osobních údajů, a to i jiných osob zúčastněných na řízení.

Obecně tedy nelze před vyhlášením konečného rozhodnutí zveřejnit informaci, ve které je uvedeno jméno a příjmení mladistvého, nebo informaci, která obsahuje údaje, podle kterých lze tohoto mladistvého identifikovat. Rozsudek je vyhlášen hlavním líčením veřejně a to pouze v přítomnosti mladistvého. Uveřejnění pravomocného odsuzujícího rozsudku lze pouze bez uvedení jména a příjmení mladistvého.

Co se způsobu uveřejnění odsuzujícího rozsudku týče, je velká pravomoc v rukou předsedy senátu, který s přihlednutím k povaze a charakteru provinění a přeměřené ochraně zájmů mladistvého může rozhodnout o jiném způsobu uveřejnění odsuzujícího rozsudku. Předseda senátu může podmínky pro uveřejnění ve veřejných sdělovacích prostředcích zúžením okruhu informací zpřísnit, zároveň však může tuto zásadu zcela prolomit povolením uveřejnění rozsudku ve veřejných sdělovacích prostředcích s uvedením jména a příjmení mladistvého, případně i s jinými osobními údaji mladistvého.⁷³

---

⁷² Nález ÚS Vyloučení veřejnosti v trestním řízení proti mladistvému (ochrana soukromí mladistvých delikventů vs. právo na informace z 8.11.2005, sp. zn. Pl. ÚS 28/04, č. 20/2006 Sb., N 205/39 SBNU 171 Dostupné z: www.nalus.usoud.cz

⁷³ Práva a postavení mladistvého obviněného. Nejvyšší státní zastupitelství ČR. [online]. [cit. 2016-08-23]. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/obvinny/prava-a-postaveni-mladistveho-obvinneho>

4.1.5 Zásada specializace justice ve věcech mládeže

Zásada specializace justice ve věcech mládeže vychází z ustanovení § 4 ZSVM, které stanovuje:

„Soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let vykonávají soudy pro mládež.“

Zákon zde vyčleňuje speciální soudy mládeže, kdy se soudem pro mládež rozumí zvláštní senát nebo v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu. Podle zákona tedy soudnictví v trestních věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let vykonávají jako soudy mládeže specializované senáty na všech okresních, krajských a vrchních soudech a v rámci trestního kolegia Nejvyššího soudu.⁷⁴ Vrchní soud v této otázce dne 2. února 2005 judikoval svým usnesením sp. zn. 8 To 14/2005 tak, že rozhodne-li ve věci mladistvého obecný soud ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2 písm. e) ZSVM, jedná se o podstatnou vadu řízení ve smyslu ustanovení § 258 odst. 1 písm. a) TŘ, kterou nelze napravit v řízení před odvolacím soudem podle ustanovení § 259 odst. 1 trestního řádu.⁷⁵

4.1.6 Zásada rychlosti řízení

Tato zásada, která při zachování zásady individualizovaného přístupu a omezeného věkového rozpětí (mimo výjimky na základě ustanovení § 73 ZSVM), kdy lze tento zákon na pachatele provinění či činu jinak trestného využít, zdá se být velmi těžko udržitelnou. Téměř každá novela trestního řádu (mimo jiné i novely uvedené výše v této práci) ve své důvodové zprávě obsahovala odůvodnění, že nově zaváděné instituty pomohou efektivitě řízení před soudem, a tudíž celý proces urychlí.

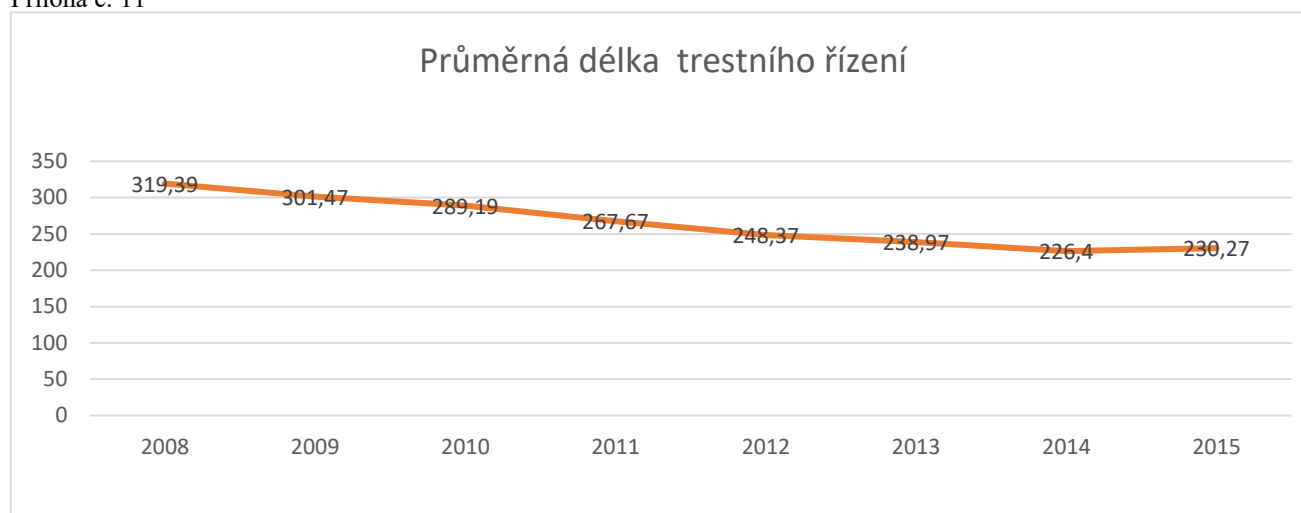
---

⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.34.

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.35.

Z dostupných statistik zpracovaných do níže uvedeného grafu je patrné, že tomu tak ve většině případů opravdu je. Níže uvedený graf zobrazuje vývoj průměrné délky trestního řízení fyzických osob v řádu dnů za období posledních osm let, kdy je zohledněna doba od zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do nabytí právní moci konečného rozhodnutí.

Příloha č. 11

Zdroj: Statistika Ministerstva spravedlnosti ČR⁷⁶

⁷⁶ Rychlost vyřizování fyzických osob (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 4.3.2016 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1037011&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování fyzických osob (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 15.6.2015 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=932310&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování trestních věcí (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 25.1.2014 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=722690&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování trestních věcí (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 29.1.2013 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=561838&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování trestních věcí (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 9.2.2012 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=453909&typSloupce=pdf&fileName=null

Postupný pokles v průběhu času je z grafu čitelný, lze však trestní řízení ještě více urychlit, aniž by nový stav nebyl na úkor dosažení spravedlivého rozhodnutí? V rozhovoru s bývalým předsedou rekodifikační komise pro připravovaný nový trestní řád, na téma zmíněného připravovaného trestního řádu bylo řečeno, že:

„Dokazování by se mělo co nejméně opakovat. Řízení by mělo být efektivní v tom směru, že policie, státní zastupitelství a soudy budou postupovat podle nového trestního řádu při využití všech nově upravených postupů a institutů tak, aby k výsledku co nejrychleji dospěli. Důkazy, které budou opatřeny v kterékoliv fázi procesu, musí být použitelné i v další fázi, a to bez složitého doplňování či opakování. To je ta nejzákladnější myšlenka.“

Zároveň však k zachování rovnováhy základních zásad trestního řízení uvádí, že:

„Neustále se zvyšují požadavky na kvalitu dokazování a na kvalitu výsledků, které z dokazování vyplývají. Před 20 lety byl spis v obdobné věci daleko méně rozsáhlý než v současnosti. Na druhou stranu je ale požadováno, aby se řízení zkracovalo. Tyto tendence jsou v rozporu, který se ale musíme nyní pokusit co možná nejvíce odstranit. Jestli se to povede, vám dopředu nikdo neřekne. Ukáže se to až v praxi. Něco podobného se ale podařilo už ve velké novele trestního řádu u zkráceného přípravného řízení.“⁷⁷

V souvislosti s uvedenými citáty je nutné zmínit, že zásada rychlosti řízení nemůže být povyšována nad jiné zásady, zejména zásady práva na obhajobu či zásady materiální pravdy, kdy hrozí, že bude zásada transformována v právo na spravedlivé odsouzení v přiměřené době. Další zrychlení trestního řízení je třeba hledat jinde, v organizačně-

---

Rychlost vyřizování trestních věcí (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online].

14.3.2011 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=290827&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování trestních věcí (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online].

18.1.2010 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=151678&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování trestních věcí (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online].

22.9.2009 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=108082&typSloupce=pdf&fileName=null

⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel: Dokazování se bude co nejméně opakovat, to zrychlí řízení. Právní rádce. [online]. 13.6.2016 [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-62339080-pavel-samal-dokazovani-se-bude-co-nejmene-opakovat-to-zrychli-rizeni>

technických opatřeních, ke kterým jistě patří i zavedení elektronického spisu nepřetržitě přístupného nejen pro státní zástupce, ale i pro obhájce i zmocněnce poškozených v trestním řízení.⁷⁸ K tomuto lze uvést i názor prezentovaný Ščerbou, který se problematikou střetu zásad rychlosti řízení a materiální pravdy také zabýval, kdy na současném stavu kritizuje zejména systém hodnocení státních zástupců a soudců, který vytváří tlak na co nejrychlejší vyřizování trestních věcí, což dle jeho názoru evidentně vede k nedůslednému objasnění skutkového stavu.⁷⁹

4.1.7 Zásada spolupráce a aktivní participace oběti

Klíčová kooperace specializovaných institucí, jako je orgán sociálně-právní ochrany dětí, Probační a mediační služba, případně další instituce a zájmová sdružení či občané působící v dané oblasti je ukotvena v ustanovení § 40 ZSVM, které zní:

„(1) Orgány činné podle tohoto zákona a úředníci Probační a mediační služby spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdruženími občanů a s osobami realizujícími probační programy, aby posílili výchovné působení řízení ve věcech mladistvých, vytvořili podmínky pro individuální přístup k řešení jednotlivých věcí, včas reagovali na potřeby a zájmy mladistvých a poškozených osob i všech dalších subjektů dotčených trestnou činností a také tímto způsobem trestné činnosti zamezovali a jí předcházeli. Do řešení jednotlivých provinění podle tohoto zákona zapojují též zájmová sdružení občanů a jiné subjekty působící ve společenském prostředí mladistvého, v němž došlo k provinění, a blízké sociální okolí obviněného a poškozeného.

---

⁷⁸ GRÍVNA, Tomáš. Zásada rychlosti by neměla převážet nad ostatními zásadami trestního řízení. epravo.cz. [online]. 21.12.2015 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/efocus/zasada-rychlosti-by-nemela-prevazit-nad-ostatnimi-zasadami-trestniho-rizeni-99963.html>

⁷⁹ JELÍNEK, Jiří, ed. Základní zásady trestního řízení- vůdčí ideje českého trestního procesu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2016, trestní sekce. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-155-7. s. 101.

(2) Zájmová sdružení občanů a osoby realizující probační i jiné programy nebo věnující se sociální práci mohou způsobem stanoveným v zákoně upozorňovat orgány činné podle tohoto zákona a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí na skutečnosti nasvědčující tomu, že bylo spácháno provinění, a dávat tak podnět k vhodné reakci na něj. Zároveň se mohou podílet na výkonu soudních rozhodnutí a spolupůsobit při nápravě mladistvých a při vytváření jejich vhodného sociálního zázemí.“

Zapojení uvedených orgánů má za cíl posílit základy systému stojícího na principu restorativní justice tím, že zajistí systém výchovně působících subjektů vytvářejících podmínky pro individuální přístup při řešení problémů, které soudy už ze své podstaty řešit nemohou. Jejich zapojením jde tedy o zajištění výchovného působení na mladistvého a zejména včasné reakce na jeho potřeby a zájmy, aby se v budoucnu již nedopouštěl další trestné činnosti (provinění, nebo činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let), a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému a mravnímu vývoji.

Na úseku práce s dětmi a mládeží mohou neziskové organizace formou různých nízkoprahových zařízení a klubů sehrát významnou roli v praktické preventivní práci. Regionální spolupráce existujících subjektů poskytujících různé sociální a aktivizační služby by měla být, z pohledu výkonu sociálně-právní ochrany dítěte, vrcholným cílem.⁸⁰

Odstavec druhý citovaného ustanovení hovoří o možnosti uvedených subjektů:

- *„upozorňovat orgány činné podle tohoto zákona a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí na skutečnosti nasvědčující tomu, že bylo spácháno provinění,*
- *dávat tak podnět k vhodné reakci na něj, dále podílet se na výkonu soudních rozhodnutí a spolupůsobit při nápravě mladistvých a při vytváření jejich vhodného sociálního zázemí.“*

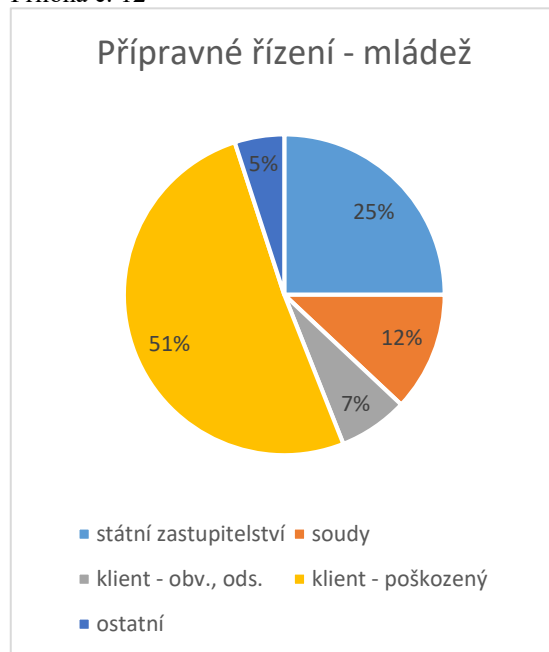
Upozornit orgány činné podle tohoto zákona a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí na skutečnosti nasvědčující tomu, že bylo spácháno provinění, lze trestním oznámením nebo jiným podnětem k zahájení trestního stíhání v souladu s ustanovením § 158 odst. 1 TŘ, které by příslušný policejní orgán nebo státní zástupce měl vyšetřit.

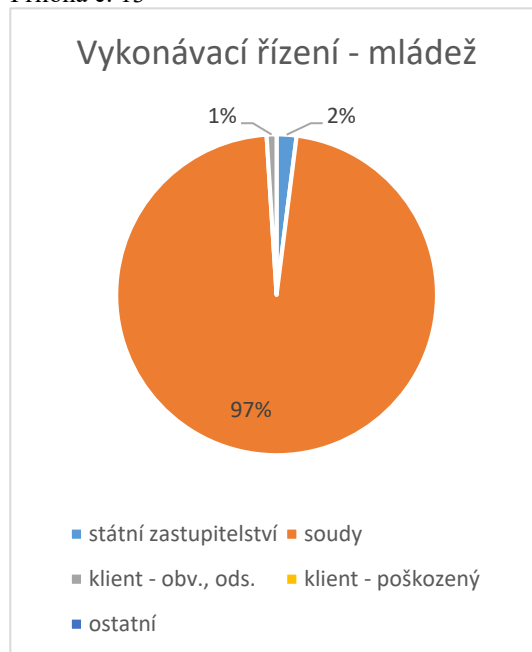
⁸⁰ VEČERKA, Kazimír., ŠTĚCHOVÁ, Markéta. Preventivní praxe po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-152-3. s.22.

Ze statistiky Probační a mediační služby zpracované do levého z níže uvedených grafů pro rok 2015 plyne, že 51 %, tedy nadpoloviční většina spisů Probační a mediační služby týkajících se přípravného řízení mládeže pochází od policejních orgánů, 25 %, tedy čtvrtina pochází od státních zástupců a 12 % od samotných soudů.

Příloha č. 12

Příloha č. 13

Zdroj: Statistika Probační a mediační služby⁸¹
věcí ČR⁸²

Zdroj: Roční výkaz Ministerstva práce a sociálních věcí

Roční výkaz Ministerstva práce a sociálních věcí o výkonu sociálně-právní ochrany dětí zpracovaný do pravého z výše uvedených grafů za rok 2015 eviduje celkem 1 869 podaných podnětů orgánům policie nebo státnímu zastupitelství pro podezření ze spáchání trestných činů zanedbání povinné výživy (437 podnětů), týrání svěřené osoby (421 podnětů), ohrožování výchovy dítěte (634 podnětů), ublížení na zdraví (43 podnětů) či jiným trestným činům proti životu, zdraví, svobodě, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte (celkem 334 podnětů).

⁸¹ Komentář ke statistickému vyhodnocení činnosti probační a mediační služby pro rok 2015. Probační a mediační služba ČR. [online]. [cit. 2016-08-23]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/010115_311215_Komentar_ke_statistickemu_vyhodnoceni_PMS.pdf

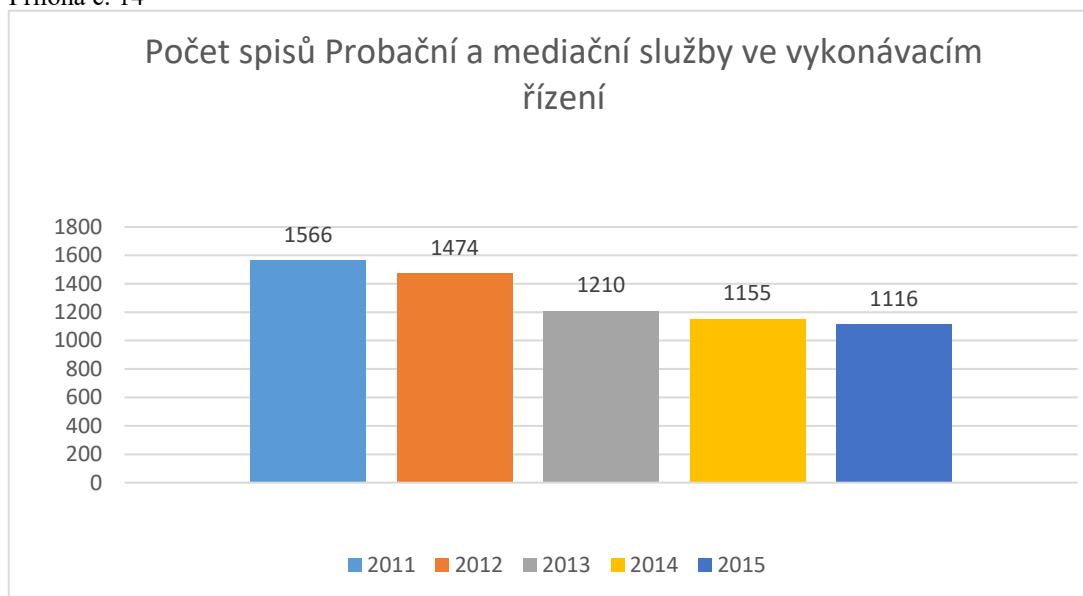
⁸² Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2015. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. [cit. 2016-08-23]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/25789/SUM_-_Ceska_republika.xls

Podílení se na výkonu soudních rozhodnutí a spolupůsobení při nápravě mladistvých je upraveno mimo ustanovení § 40 odst. 2 ZSVM v ustanovení § 14 ZSVM, které navazuje na ustanovení § 330a TŘ.

Vzhledem k faktu, že opatření pro děti mladší patnácti let a mladistvé mohou být realizována již v řízení přípravném, nemusí být dle statistikou v níže uvedeném grafu evidovaných 1.116 spisů mládeže ve vykonávacím řízení pro rok 2015 nutně přesným údajem.

Příloha č. 14

Zdroj: Statistika Probační a mediační služby ČR⁸³

⁸³ Komentář ke statistickému vyhodnocení činnosti probační a mediační služby pro rok 2015. Probační a mediační služba ČR. [online]. [cit. 2016-08-23]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/010115_311215_Komentar_ke_statistickemu_vyhodnoceni_PMS.pdf

4.2 Vztah absolutní a relativní trestní odpovědnosti

Ustanovení § 5 odst. 1 ZSVM, tedy:

„Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný,“

je projevem tzv. relativní trestní odpovědnosti, kdy způsobilost být pachatelem je vázána na okolnost, že mladistvý je schopen mentálně a psychicky chápat smysl a význam svého počínání.⁸⁴ Tímto došlo k průlomů dosavadního pojetí absolutní trestní odpovědnosti, kdy se s dovršením patnáctého roku automaticky presumovalo, že mladistvý dosáhl náležité rozumové, a nebo mravní vyspělosti a tudíž může být bez výjimky za své jednání trestně odpovědný.

ZSVM stanovuje rozumovou a mravní vyspělost mladistvého jako samostatný obligatorní znak subjektu provinění, který stojí po boku věku a přičetnosti, jako obecných znaků subjektu trestného činu v trestním zákoníku. Postup při určení, zda je mladistvý trestně odpovědný, je v praxi prováděn tak, že je primárně po bezpečném zjištění, že jde o mladistvého, zkoumána jeho přičetnost a té může být v případě pochybností zkoumáno, zda v době spáchání provinění dosáhl požadové rozumové a mravní vyspělosti.⁸⁵

Co se druhé samostatné podmínky týče, TZ je postaven na předpokladu, že pachatelem drtivé většiny trestných činů může být prakticky kdokoli, kdo naplnil obecné znaky trestnosti, tedy dovršil věk patnácti let a byl v době spáchání činu přičetný, případně rozumově a mravně vyspělý, jedná-li se o mladistvého pachatele provinění.

V případě, že je pro některé trestné činy ve zvláštní části TZ stanovena výjimka, která pro osobu pachatele požaduje jeho zvláštní postavení či vlastnost (tedy konkrétní či speciální subjekt), je okruh pachatelů zúžen pouze na tyto osoby, přičemž není-li požadovaná vlastnost či postavení pachatele naplněna, nemůže dojít k trestní odpovědnosti pachatele.

---

⁸⁴ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.202.

⁸⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.495 a násl.

Absolutní trestní odpovědnost je oproti výše popsané relativní trestní odpovědnosti určena pevnou spodní věkovou hranicí, od které se trestní odpovědnost odvíjí bez ohledu na rozumovou a mravní vyspělost. Příklon k institutu relativní trestní odpovědnosti vyvolalo v odborné veřejnosti diskuzi, zda se jedná o zvláštní druh přičetnosti (v souladu s kontinuitou české trestněprávní nauky, tedy negativnímu vyjádření přičetnosti) nebo o zvláštní důvod vylučující trestní odpovědnost (procesní praxe zastavení trestního stíhání a zproštění obžaloby pro nedostatek rozumové nebo mravní vyspělosti mladistvého).⁸⁶

Nutné podotknout, že rozumová a mravní vyspělost mladistvého vycházející z ustanovení § 5 odst. 1 ZSVM vychází z normálního duševního vývoje zdravého jedince a nesubsumuje situace patologického opoždění vývoje (mentální retardace), která bývá považována za duševní poruchu ve smyslu nepřičetnosti podle ustanovení § 26 ZSVM ve spojení s ustanovením § 123 TZ. Tento institut tedy reflektuje proces dospívání, který u všech jedinců z rozličných důvodů (pohlaví, konkrétní věk, sociální prostředí, inteligence, rodinné zázemí) neprobíhá stejně.

Judikatura Nejvyššího soudu ČR v řízení ve věci sp. zn. 8 Tdo 1383/2015 při řešení dovolání týkajícího se tvrzení odsouzeného mladistvého ohledně jeho domnělého nedosažení rozumové a mravní vyspělosti odkazuje na komentář zákona, který tento institut vykládá následujícím způsobem:

„Zákon ve smyslu § 5 odst. 1 z. s. m. vyžaduje, aby si mladistvý byl vzhledem ke stupni svého vývoje schopen uvědomit, že dělá něco špatného, co hrubě odporuje normám společnosti, ve které žije, a aby byl schopen odpovídajícím způsobem usměrnit svoje chování. Proto závisí na každém případě těžkých kriminálních deliktů (např. vraždy, znásilnění, loupeže) nebo klasických trestných jednání (např. krádeže, zpronevěry, vydírání), kdy si mladistvý zpravidla musel být vědom toho, že jedná v rozporu se zákonem. Obtížnější je posouzení jednání (např. drobných případů neoprávněného užívání cizí věci, omezování osobní svobody, výtržnictví, počítačových deliktů apod.), které sice překročilo meze stanovené trestním zákonem, avšak ne vždy musí být mladistvému vzhledem ke stupni jeho duševní zralosti jasné, že tyto hranice svým jednáním již překročil. Nezralost mladistvého přitom musí být podstatná, tj. musí být

---

⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel. K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého. Právní rozhledy, 2004, 12(2). ISSN 1210-6410. s.47-52.

zřejmé, že v době činu ještě nedosáhl po stránce rozumové (intelektuální) nebo po stránce mravní (morální) takového stupně vývoje, jakého zpravidla dosahují jeho vrstevníci“⁸⁷

Nejvyšší soud zároveň argumentuje odmítnutí dovolání tím, že úroveň rozumové a mravní vyspělosti z hlediska § 5 odst. 1 ZSVM se zvažuje jen tehdy, když skutečně důvodně vzniknou pochybnosti o rozumovém a mravním vývoji konkrétního mladistvého, a teprve v takovém případě musí být řešena ve spolupráci se znalci (srov. § 105 a násl. TŘ a § 58 odst. 1 ZSVM). Proto není důvodný požadavek na to, aby v každé trestní věci mladistvého, v níž namítá nedostatek své relativní (podmíněné) trestní odpovědnosti, bylo nutné přibírat znalce, neboť pouze v odůvodněných pochybnostech podložených konkrétními zjištěními v té které věci je namístě, aby tato otázka byla posuzována znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, popřípadě psychologie. Musí proto existovat konkrétní reálně existující pochybnost, která musí vycházet ze zhodnocení jak dosavadního chování mladistvého, poměrů, v nichž vyrůstal, chování a úrovně osob, s nimiž se obvykle stýkal a které na něj měly vliv, tak i z okolností, za nichž byl čin spáchán, přičemž významná je též povaha a způsob spáchání trestného činu, jenž je v takovém jednání spatřován.⁸⁸

4.3 Provinění a činy jinak trestné jako druhy protiprávních činů páchaných mládeží

Stejně jako u pachatelů, kteří v době spáchání trestného činu dovršili osmnáctého roku života, je základem trestní odpovědnosti spáchání protiprávního činu, který TZ označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně, tedy činu ve smyslu ustanovení § 13 odst. 1 TZ. Český právní řád ve své současné podobě v principu vytváří prostor pro adekvátní reakci na všechny protiprávní činy mládeže, tedy osob, které nepřekročily osmnáctý rok svého věku a umožňuje tak reagovat nejen na trestněprávně postižitelné protiprávní činy mladistvých, tj. na jejich provinění,

---

⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.43.

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 123/2001, uveřejněné pod č. 11/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní.
Dostupné z: www.nsoud.cz

nýbrž i na činy jinak trestné dětí, totiž na činy, které by byly jinak trestné, pokud by se jich dopustila trestně odpovědná osoba, nikoliv dítě.⁸⁹

4.3.1 Pojem provinění v ZSVM

Rozdíl v právní úpravě týkající se mládeže je zakotven v ustanovení § 6 odst. 1 ZSVM, který pro trestný čin spáchaný mladistvým zakotvuje název provinění. V odstavci druhém toto ustanovení je dále zakotveno, že nestanoví-li tento zákon jinak, platí pro posouzení provinění spáchaného mladistvým TZ. Tento odkaz je poměrně elegantní řešení, jelikož zákonodárce nepředpokládá, že by skutkové podstaty trestných činů zakotvoval v jiném zákoně a ZSVM tedy samostatná provinění nikterak vymezovat nemusí. Vzhledem k výše uvedenému teorie usuzuje, že pojetí provinění je totožné s pojetím trestného činu (protiprávnost a znaky uvedené v zákoně), a jedná se tedy pouze o speciální označení trestného činu spáchaného mladistvým, nikoliv o samostatnou kategorii.

V souvislosti s rozdílným označením je nutné zmínit ještě rozlišení trestných činů na přečiny, zločiny, případně zvlášť závažné zločiny ve smyslu ustanovení § 14 TZ, kdy se tyto kategorizace pro pojem provinění nepoužijí. V praxi se jedná zejména o vhodné formulování skutku, přičemž u zvlášť závažného zločinu vraždy podle § 140 TZ spáchaného pachatelem mladším osmnácti let užijeme pouze označení provinění vraždy podle § 140 TZ.⁹⁰

Naopak instituty obecného trestního práva jako je příprava (ve smyslu ustanovení § 20 TZ), pokusu (ve smyslu ustanovení § 21 TZ), účastenství ve formě organizátorství, návodu a pomoci (ve smyslu ustanovení § 24 TZ) se pro pojem provinění užijí.⁹¹

Zajímavou myšlenku ohledně původu rozdílné terminologie nalezeneme v komentáři ZSVM, kdy nevhodnost použití termínu trestný čin u mladistvých pachatelů vyplývá z částečné spoluodpovědnosti společnosti (pojem trestný čin nevyjadřuje přesně podstatu jednání mladistvého) za neschopnost vytvořit vhodné náhradní výchovné prostředí,

---

⁸⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.771.

⁹⁰ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.131.

⁹¹ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.493 a násl.

a to zejména v takových případech, kdy mladistvý musel vzhledem k nefunkční rodině vyrůstat v ústavním zařízení, což bohužel často přispělo k jeho delikventním projevům, nebo chyběly vhodné a včasné výchovné zásahy do jeho narušeného rodinného prostředí.⁹² K tomuto odlišnému a méně stigmatizujícímu termínu Osmančík uvádí že:

„žádný protiprávní čin, spáchaný dítětem nebo mladistvým, by sice neměl zůstat bez včasné společenské reagence ve smyslu zákona, ale na druhé straně by neměl stigmatizovat delikventa. Bude-li totiž ve svém společenském prostředí považován za zločince, časem se skutečně začne jako habituální zločinec chovat.“⁹³

4.3.2 Čin jinak trestný

ZSVM mimo pojmu provinění pracuje ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2 písm. a) s pojmem „čin jinak trestný“, tedy klíčovým pojmem pro činy zahrnující protiprávní jednání naplňující znaky skutkové podstaty, ovšem bez naplnění obecných znaků trestnosti (věk, přičetnost, rozumová a mravní vyspělost). Vzhledem k tomu, že jde o reakci na činy dětí, vůči nimž je vyloučeno uplatnění trestněprávních sankcí a trestních procesních postupů, jsou projednávány v řízení vedených před soudy pro mládež podle příslušných ustanovení občanského soudního řádu modifikovaných ustanoveními hlavy třetí ZSVM. Z tohoto hlediska spadají tyto případy systémově do oboru občanského práva hmotného a procesního, přičemž jejich podstatou je reakce na činy jinak trestné podle trestního zákoníku.⁹⁴ Tato koncepce stojí na základní premise, kdy za předpokladu, že dítě nemohlo spáchat trestný čin pro nezpůsobilost být trestně odpovědným, pak z povahy věci vyplývá, že ani opatření vůči němu nemohou být přijímána v trestněprávním rámci a řízení s ním vedené podle hlavy třetí ZSVM nemůže probíhat podle trestního řádu.

---

⁹² ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.52.

⁹³ OSMANČÍK, Otakar. K některým kriminologickým a hmotněprávním aspektům zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Bulletin advokacie. 2004,11(1). ISSN 1210-6348. s.27.

⁹⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.771.

Česká trestněprávní nauka rozlišuje dva typy činu jinak trestného, kdy prvním typem je čin, který byl spáchán osobou pro svůj věk trestně neodpovědnou, osobou nepřičetnou či nedostatečně rozumově a mravně vyspělou, přičemž tento čin není pro uvedené důvody trestným činem.

Druhým typem je čin naplňující znaky skutkové podstaty trestného činu, spáchaný pachatelem trestně odpovědným (starším patnácti let, přičetným, rozumově a mravně vyspělým), u kterého však není s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe ve smyslu ustanovení § 12 odst. 2 TZ uplatňována trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené.⁹⁵

ZSVM činem jinak trestným ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2 písm. a) myslí první typ teoretického rozdělení, tedy čin, který není trestným pro nedostatek obecných znaků trestnosti. Z toho důvodu se právní úprava podle hlavy III. ZSVM užije ve vztahu ke dvěma trestně neodpovědným skupinám osob mladších osmnácti let, tedy na děti mladší patnácti let a trestně neodpovědné mladistvé (viz výše rozvedené téma relativní trestní odpovědnosti).

Děti mladší patnácti let nejsou trestně odpovědné, mají však určitý druh mimotrestní občanskoprávní odpovědnost, jejíž specifika jsou dána povahou činů, které jí zakládají, zvláštnostmi jejích subjektů, jakož i charakterem opatření, která lze v reakci na tyto činy přijímat. Za této situace tedy není možné v systému soudnictví ve věcech mládeže reagovat přijetím opatření podle hlavy třetí ZSVM na každý protiprávní čin trestně neodpovědného dítěte. Každé takové dítě automaticky nenese odpovědnost za jakýkoliv čin srovnatelný svou společenskou škodlivostí s trestnými činy dospělých a s proviněními mladistvých.⁹⁶

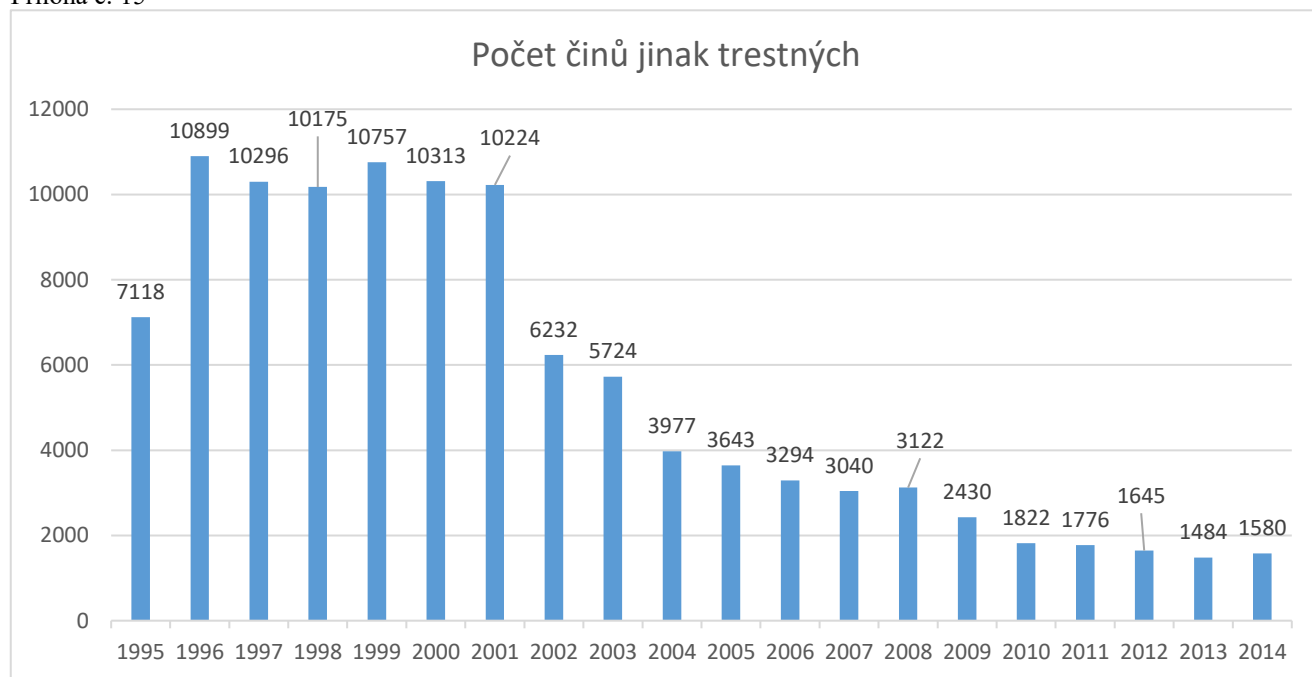
---

⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.13.

⁹⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.782.

Z oficiálních statistik zpracovaných do níže uvedeného grafu lze usuzovat, že tendence páčání trestné činnosti dětmi mladšími patnácti let je z dlouhodobého hlediska spíše sestupná a až v posledních letech dochází k mírnému vzestupu.

Příloha č. 15

Zdroj: Statistika Ministerstva spravedlnosti ČR⁹⁷

Srovnáme-li zjištěné údaje se současnými kriminologickými závěry v odborných publikacích, dojdeme k závěru, že i jejich autoři došli k obdobným údajům, kdy při sledování kriminality dětí od věku 5-7 let do 15 došlo dle jejich závěrů od roku 1999 k poklesu evidované trestné činnosti dětí o více než čtyřnásobek.⁹⁸

⁹⁷ Statistika a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: STATISTICKÁ ROČENKA KRIMINALITY ROK 2014. [online]. [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=932271&typSloupec=pdf&fileName=null

⁹⁸ GRIVNA, Tomáš., SCHEINOST, Miroslav., ZOUBKOVÁ, Ivana. Kriminologie. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3. s 99.

4.3.3 Trestný čin ve smyslu ZSVM

Termín trestný čin, jinak užívaný ve smyslu ustanovení § 13 odst. 1 TZ nalezneme v určitých situacích i v ZSVM, ačkoli zde nehraje příliš velkou roli. Jedná se o situaci, kdy se i přes fakt, že mladistvý dovršil osmnácti let věku, stále postupuje podle speciální úpravy ZSVM. Konkrétně se takto označuje další trestná činnost po dovršení věku osmnácti let, když je dán zvláštní důvod odkladu výkonu trestního opatření odnětí svobody podle ustanovení § 77 odst. 2 ZSVM, které zní:

„Jestliže mladistvý v době odkladu nespáchal žádné provinění ani trestný čin a úspěšně dokončil své vzdělávání nebo jinou přípravu k povolání, může soud pro mládež s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného provinění, k délce vzdělání nebo jiné přípravy k povolání, osobě mladistvého a jeho poměrům rozhodnout o upuštění od výkonu odnětí svobody.“

Z dikce tohoto ustanovení lze vyvodit, že se jedná pouze o institut pojmového přesahu uloženého trestního opatření do období po dovrštění osmnácti let věku.

4.4 Odlišná úprava zániku trestnosti mladistvých

Spácháním trestného činu (provinění, činu jinak trestného) vznikne mezi pachatelem a státem trestněprávní vztah hmotněprávního charakteru, jehož obsahem je právo a zároveň povinnost státu prostřednictvím nezávislého soudu pachatele potrestat a povinnost pachatele se soudem uloženému trestu podrobit.

4.4.1 Účinná lítost

Jeden z obecných druhů zániku trestnosti je ve speciální úpravě týkající se mládeže upraven odchylem, konkrétně v ustanovení § 7 ZSVM, kde je tato tzv. zvláštní účinná lítost vymezená s ohledem na specifika této věkové kategorie. Účinná lítost je zákonem připuštěná možnost, kdy za určitých podmínek dojde k zániku trestní odpovědnosti pachatele v období mezi spácháním protiprávního činu a pravomocným odsouzením, přičemž se k tomu institutu přihlíží z úřední povinnosti, protože není nutné tuto skutečnost v řízení namítat.

Podmínky zvláštní účinné lítosti ve svém ustanovení § 7 ZSVM definuje následujícím způsobem:

„Trestnost činu, na který TZ[sic!] stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, spáchaného mladistvým zaniká, jestliže mladistvý po spáchání činu

a) dobrovolně odstranil nebo napravil způsobený následek, anebo se o to pokusil, zejména nahradil způsobenou škodu, učinil opatření potřebná k její náhradě nebo se jinak pokusil odčinit způsobené následky,

b) svým chováním projevil účinnou snahu po nápravě a

c) čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo pro společnost. “

Důvody zániku trestní odpovědnosti ve výše uvedeném ustanovení lze uplatnit i v případech, kdy provinění spáchal mladistvý pachatel, ale podmínky účinné lítosti podle tohoto ustanovení byly splněny dovršením osmnáctého roku. Z formulace výše uvedeného ustanovení plyne podmínka splnění podmínek kumulativně.

Z hlediska výkladu vymezení provinění, na která lze užít institutu účinné lítosti jakožto důvodu zániku trestní odpovědnosti (tedy provinění, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let), je nutné podotknout, že na určení trestní sazby se nepoužije ustanovení § 31 odst. 1 ZSVM, které zní:

„Trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoníku se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok.“

Neaplikace tohoto ustanovení při určování kategorie provinění, pro které lze institut účinné lítosti použít je odůvodněn tím, že nejde o ukládání trestního opatření, nýbrž o otázku viny, přičemž opačný výklad by vedl k tomu, že toto ustanovení o účinné lítosti by se vztahovalo téměř na všechna provinění spáchaná mladistvým, jelikož trestní sazby odnětí svobody u mladistvých se snižují na polovinu, přičemž nesmí u jakéhokoli činu přesáhnout pět let, mimo výjimky zakotvené v ustanovení § 31 odst. 3 ZSVM.⁹⁹

---

⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.60 a násl.

Podmínky zániku trestnosti provinění uvedené ve speciální zákonné úpravě pro mládež jsou v porovnání s obecnými podmínkami institutu účinné lítosti v ustanovení § 33 TZ mnohem velkorysejší a dávají mladistvému více možností k dosažení zániku trestnosti.

Co se týče samotného naplnění podmínek, je mladistvým nutné následek provinění v celém jeho rozsahu dobrovolně odstranit nebo napravit, nebo se mladistvý musí dobrovolně alespoň pokusit o jeho odstranění nebo napravení. Pozastavíme-li se nad formulací „*musí dobrovolně alespoň pokusit o jeho odstranění nebo napravení*“, kterou zákonodárce značně rozšířil přístup k tomuto institutu., dospějeme k závěru, že hranice této benevolentnosti spočívají v možnosti uvedení v předešlý stav. V případě, kdy není uvedení v předešlý stav alespoň v podstatných rysech možné, nepřichází účinná lítost v úvahu. Podle výslovného znění postačí k napravení následku i peněžitá náhrada způsobené škody nebo učinění potřebných opatření k její náhradě, což jinak u obecného ustanovení o účinné lítosti podle § 33 TZ samo o sobě nestačí.¹⁰⁰

4.4.2 Promlčení trestnosti provinění

Další pro mladistvé příznivější speciální ustanovení se týká promlčení trestní odpovědnosti za provinění, čímž zaniká právo státu na potrestání pachatele. Důvod promlčení spočívá v tom, že pachatel přestal být pro společnost hrozbou, což vyplývá z faktu, že po dobu promlčecí lhůty nespáchá nový stejně závažný nebo závažnější trestný čin. V důsledku toho slábne zájem společnosti na stíhání a potrestání pachatele, neboť uložený trest by již nesplnil svůj účel a není ho již proto třeba.¹⁰¹ Stejně jako u pachatelů starších osmnácti let je promlčecí doba pro jednotlivá provinění stanovena podle typové společenské škodlivosti.

---

¹⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.61.

¹⁰¹ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.477.

Úpravu odlišného postupu zákonodárce zakotvil do ustanovení § 8 odst. 1 ZSVM, které stanovuje podmínky promlčení následujícím způsobem:

„Trestnost činu zaniká uplynutím promlčecí doby, jež činí

a) deset let, jde-li o provinění, na které TZ[sic!] stanoví výjimečný trest,

b) pět let, činí-li horní hranice trestní sazby odnětí svobody nejméně deset let,

c) tři léta u ostatních provinění. “

Opět je zde pro určení typové škodlivosti provinění rozhodující neaplikace ustanovení § 31 odst. 1 ZSVM, tedy posouzení promlčení stejně jako u posouzení účinné litosti mladistvého spočívá pouze na nesnížených trestních sazbách za konkrétní provinění podle trestního zákoníku. Co se počítání počátku běhu lhůty, stejně tak její stavení a přerušení týče, odkazuje ZSVM na obecnou úpravu obsaženou v ustanovení § 34 odst. 2, 3, 4 TZ.

Promlčecí doby jsou v obecné úpravě ustanovení § 34 odst. 1 TZ upraveny následovně:

„Trestní odpovědnost za trestný čin zaniká uplynutím promlčecí doby, jež činí

a) dvacet let, jde-li o trestný čin, za který trestní zákon dovoluje uložení výjimečného trestu, a trestný čin spáchaný při vypracování nebo při schvalování privatizačního projektu podle jiného právního předpisu,

b) patnáct let, činí-li horní hranice trestní sazby odnětí svobody nejméně deset let,

c) deset let, činí-li horní hranice trestní sazby odnětí svobody nejméně pět let,

d) pět let, činí-li horní hranice trestní sazby odnětí svobody nejméně tři léta,

e) tři léta u ostatních trestných činů. “

Srovnáme-li promlčecí doby podle úpravy obecné a podle zvláštní úpravy pro mladistvé, zjistíme, že se nejedná o pouhé zkrácení promlčení na polovinu, nýbž o zcela odlišnou diverzifikaci typové škodlivosti provinění.

Jedinou výjimku činí promlčení činu, za který TZ dovoluje uložení výjimečného trestu (§ 34 odst. 1 písm. a) TZ), které je opravdu ve dvojnásobné výši oproti promlčecí době za obdobné provinění zakotvené v ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) ZSVM.

Pro činy, kde horní hranice trestní sazby odnětí svobody činí nejméně deset let, je promlčecí doba pro mladistvé oproti obecné úpravě (§ 34 odst. 1 písm. b) TZ) třetinová, tedy pětiletá.

Zvláštní úprava pro ostatní provinění sloučila ustanovení § 34 odst. 1 písm. d) a e) TZ do jednoho, tedy ustanovení § 8 odst. 1 písm. c), čímž pro zbylá provinění, která nespadají pod první dvě písmena § 8 odst. 1 zakotvila promlčecí dobu tří let.

5 Systém opatření ukládaných mládeži

Vnitřně provázaný systém opatření je uceleným souborem trestněprávních sankcí, jakožto právních následků ukládaných mládeži za spáchaná provinění a činy jinak trestné. Rozlišujeme ukládání tří druhů opatření, konkrétně výchovných, ochranných a trestních. Úprava opatření v ZSVM je oproti obecné úpravě založena na monismu trestněprávních sankcí (obsahuje pouze ukládání opatření, nikoliv trestů spolu s opatřeními), kdy uvnitř tohoto systému v souladu se zásadou ultima ratio existuje hierarchie opatření, která jednoznačně upřednostňuje ukládání opatření výchovných a nechává restriktivnější opatření pro opravdu závažnou trestnou činnost.¹⁰²

Primárním účelem opatření ukládaných mladistvým je výchovné působení na osobu mladistvého pachatele v souladu s výše rozvedenou zásadou restorativní justice a principy s ní spojenými. Při zkoumání problematiky trestního práva jako celku je nutné vzít v potaz i procesní instituty. Posloupnost zákonem upravených opatření a forem řešení trestné činnosti mladistvých lze rámcově shrnout tak, že preferovanou formou řešení trestní věci je odklon od trestního stíhání, tedy institut trestního práva procesního, který prostřednictvím specifických mediačních metod směřuje především k vyrovnaní trestným činem narušených právních a společenských vztahů, přičemž konečné rozhodnutí ve věci by v sobě mělo obsahovat vedle sankčního prvku i řešení životní situace mladistvého, motivující ho určitým způsobem do budoucna.

---

¹⁰² JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.487 a násl.

„Zvláštní úprava odklonů vztahující se k řízení proti mladistvým je obsažena v desátém oddílu sedmého dílu ZSVM [sic!] v rámci právní úpravy zvláštních způsobů řízení proti mladistvým. Ustanovení § 69 ZSVM [sic!] obsahuje výčet těchto zvláštní druhů řízení – podle tohoto ustanovení lze ve věcech mladistvých použít podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307 a 308 TŘ [sic!]), narovnání (§ 309 a násl TŘ [sic!]) a odstoupení od trestního stíhání (§ 70 a 71 ZSVM [sic!]). Na základě tohoto výčtu je třeba pojem „zvláštní způsoby řízení“ v kontextu ZSVM [sic!] vnímat jako synonymum pro pojem „odklony“, nikoli tedy v širším významu, v jakém stejný pojem používá TŘ [sic!] (srov. Označení hlavy dvacáté TŘ [sic!]).“¹⁰³

Dále jsou v pořadí preferencí výchovná a ochranná opatření podle ZSVM, tedy hmotněprávní instituty. Při ukládání těchto méně intenzivních sankcí je třeba respektovat zásadu proporcionality ve vztahu k závažnosti spáchaného činu a osobě pachatele a sledovat především jeho prospěch z hlediska dalšího rozvoje jeho osobnosti. Trestní opatření nespojená s bezprostředním odnětím svobody ve spojení s probačními prvky jsou spolu s trestním opatřením nepodmíněného odnětí svobody považována za nástroje ultima ratio speciální trestní úpravy. Na rozdíl od spíše sankčního charakteru trestu odnětí svobody jsou trestní opatření odlišena zejména výrazně kratším trváním a spojením s širokou škálou integračních opatření a vzdělávacích programů.¹⁰⁴

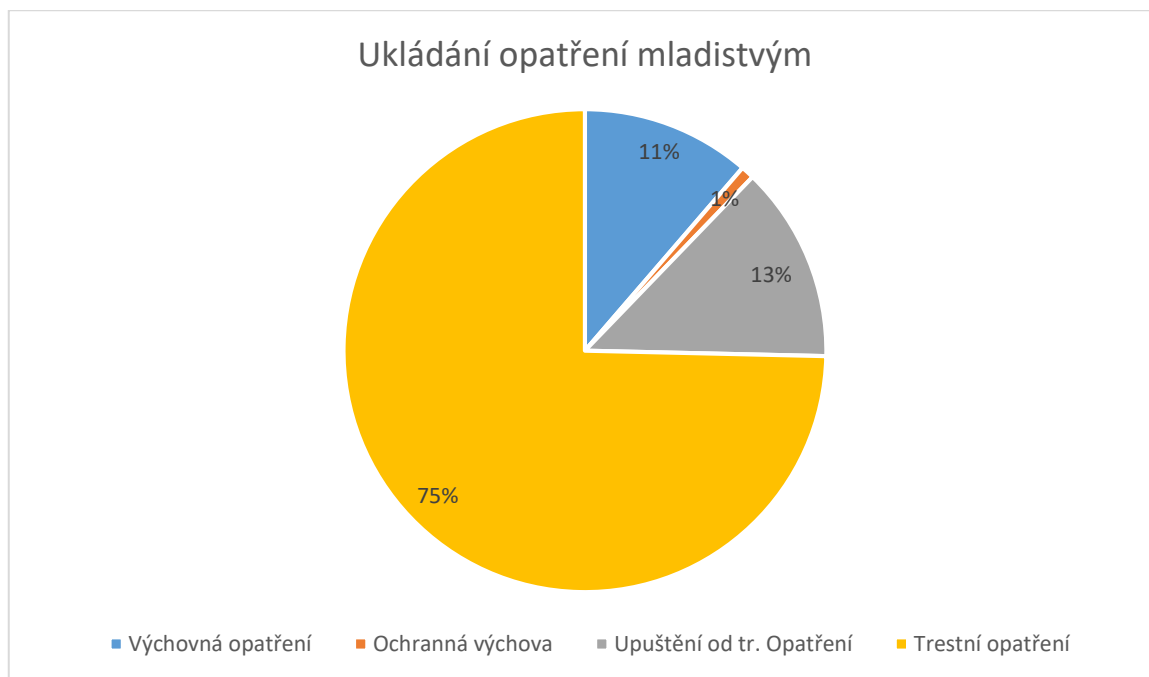
Pro lepší představu o poměru níže rozebraných opatření ukládaných mladistvým si autorka této práce dovolila využít již zpracované statistiky zobrazující údaje o využívání všech kategorií hmotněprávních opatření v období let 2008 až 2014. Statistika pro kategorii ochranných opatření využívá specificky údaje o ukládání ochranné výchovy, dále jsou pro lepší názornost údajů o využívání alternativ k uložení trestního opatření sloučeny oba instituty upuštění od uložení trestního opatření a podmíněného upuštění od uložení trestního opatření.¹⁰⁵

---

¹⁰³ ŠČERBA, Filip., COUFALOVÁ, Bronislava. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. s.40.

¹⁰⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.658 a násl.

¹⁰⁵ ŠČERBA, Filip., COUFALOVÁ, Bronislava. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. s.212.

Zdroj: Struktura využívání hmotněprávních opatření¹⁰⁶

I přes fakt, že není možné vyčíst souběh uložených opatření, je z dat evidentní, že poměr uložených trestních opatření k uloženým výchovným opatřením a ochranné výchově by i za předpokladu, že všechna tato opatření byla uložena souběžně, byl nadpoloviční.

5.1 Výchovná opatření

Výchovná opatření jsou v systému sankcí ukládaných mladistvým tím nejmírnějším prvkem, charakterizovaným zároveň specificky vymezeným účelem, který spočívá v usměrňování života mladistvého, čímž se má podporovat a zajišťovat výchova mladistvého.¹⁰⁷ Je možné je uložit spolu při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření. Dovoluje-li to jejich povaha, je možné použít vůči mladistvému výchovného opatření i vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření nebo v souvislosti se zvláštními způsoby řízení. U podmíněného

¹⁰⁶ ŠČERBA, Filip., COUFALOVÁ, Bronislava. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. s.213.

¹⁰⁷ ŠČERBA, Filip., COUFALOVÁ, Bronislava. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. s.339.

odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření je lze uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby. Jsou-li uložena samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření, lze je uložit nejdéle na dobu tři let.

I přes avizovanou mírnost je nutné podotknout, že aplikace výchovných opatření v sobě může zahrnovat určitou újmu spočívající v omezení způsobu života mladistvého pachatele například uložením dohledu probačního úředníka či probačních programů, přípaně výchovných povinností nebo výchovných omezení, viz dále. Velkou výhodou výchovných opatření je možnost jejich uložení již v průběhu trestního řízení před rozhodnutím soudu o vině. Podmínkou je však souhlas osoby, proti níž se řízení vede, přičemž souhlas lze kdykoli v průběhu řízení až do jeho pravomocného skončení odvolat.

U většiny dílčích institutů výchovných opatření je dle názoru autorky této práce jejich aplikace již v průběhu trestního řízení pro zvláštní účely trestního soudnictví nad mládeží výhodná. Je tomu tak zejména pro předpokládané příznivé působení těchto opatření na osobu mladistvého ještě před pravomocným rozhodnutím ve věci a to z jeho vlastní vůle, k čemuž soud nepochybně při určování výsledného opatření a jeho míry přihlédne. Lze předpokládat, že mladistvý souhlas k aplikaci výchovného opatření v průběhu trestního řízení udělí v případech, kdy sám vinu od počátku uznává či je nesporné, že se před trestním soudem nepodaří prokázat opak. Tímto postupem je však nepochybně možné trestní soud přesvědčit o sebereflexi mladistvého, případně včas předejít dalšímu protiprávnímu jednání.

Mimo níže rozvedenou problematiku výchovného opatření formou výchovných povinností je velmi zajímavá možnost uložení napomenutí s výstrahou již v průběhu řízení před pravomocným skončením věci. K tomuto napomenutí musí stejně jako u ostatních výchovných opatření předcházet souhlas samotného mladistvého, přičemž tímto dojde k prolomení zásady presumce neviny, kdy k napomenutí s výstrahou dojde ještě před rozhodnutím o vině. V praxi by k této situaci mohlo dojít, kdy by státní zástupce v přípravném řízení se souhlasem mladistvého uložil napomenutí s výstrahou a poté by trestní stíhání zastavil podle ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) TŘ, čímž by defacto došlo k porušení nejen zásady presumce neviny, nýbrž i zásady materiální pravdy. Vzhledem k nízké míře stigmatizace mladistvého i s přihlédnutím k faktu, že k tomuto postupu dal stíhaný mladistvý svůj souhlas, nejde o nikterak velký zásah do práv a povinností, z čistě formálního hlediska se však jedná o nepřipustný rozpor

s hlavními zásadami trestního práva hmotného i procesního, kterému by se zákonodárce měl vyvarovat.

K tomuto je však pro úplnost nutné uvést, že se může jednat o obhajitelnou výjimku z uvedených základních zásad trestního řízení, ke kterým Jelínek uvádí, že: *“Jejich zvláštností je, že se neuplatňují ve všech stádiích trestního řízení a neuplatňují se ani bezvýjimečně. Základní zásady trestního řízení samozřejmě nejsou dogmatem, v zájmu řádného fungování procesu jsou možné, účelné a někdy i nutné výjimky ze základních zásad trestního řízení včetně těch nejvýznamnějších.”*¹⁰⁸

5.1.1 Dohled probačního úředníka

Podstatou probačního dohledu je soustavné sledování mladistvého v jeho sociálním prostředí a pozitivní ovlivňování chování mladistvého, stojící na prvcích kontroly, pomoci a poradenství.

Smyslem probačního dohledu je pozitivní odborné vedení mladistvého poještě s potřebnou pomocí a jeho motivací k životu v souladu s obecně závaznými normami, zaměřené na zajištění toho, aby v budoucnu vedl řádný život, konsolidoval své osobní poměry a odstranil příčiny své trestné činnosti.

Smyslem probačního dohledu je dále podniknutí kroků k znovuzачlenění mladistvého do společnosti a k vytvoření předpokladů pro jeho další pozitivní sociální rozvoj, sledování a kontrola chování mladistvého a ochrana společnosti před případnou újmu z jeho strany a snížení rizika recidivy trestné činnosti.¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ JELÍNEK, Jiří, ed. Základní zásady trestního řízení - vůdčí ideje českého trestního procesu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2016, trestní sekce. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-155-7. s.10.

¹⁰⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.677 a násl.

Zákonná úprava tohoto opatření je zakotvena v ustanovení § 16 ZSVM, který účel probačního dohledu ve svém odstavci druhém definuje jako:

- „sledování a kontrola chování mladistvého, zaměřená na zajištění ochrany společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti,
- odborné vedení a pomoc mladistvému s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.“

Zákon dále počítá i se situacemi, kdy by mladistvý svým přístupem měl mařit výkon probačního dohledu a proto v odstavci třetím zmíněného ustanovení zakotvuje povinnost mladistvého:

- „spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě vytvořeného probačního plánu dohledu,
- dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu budou stanoveny probačním úředníkem; při stanovení těchto lhůt probační úředník přihlédne k poměrům mladistvého, jeho životní situaci v době výkonu dohledu i k prostředí, v němž žije,
- informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených výchovných omezení nebo povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem,
- nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí.“

Tyto povinnosti jsou vesměs vymezeny tak, aby vytvořily předpoklady pro naplnění účelu probačního dohledu, a probačnímu úředníkovi umožnily plnit jeho kontrolní funkci.¹¹⁰

Pro probační dohled je typická povinnost mladistvého dostavovat se pravidelně k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, který mu stanoví na základě vytvořeného probačního plánu dohledu, přičemž tyto kontakty mladistvého s probačním úředníkem tvoří spolu s dalšími vhodnými programy těžiště pozitivního působení na mladistvého. Účast mladistvého na pravidelných setkáních může být jednou z okolností svědčící o jeho

---

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.173.

snaze po nápravě a může přispět k splnění podmínek pro uplatnění některé z alternativ k potrestání nebo k uložení trestního opatření nespojeného s odnětím svobody.¹¹¹

K povinnosti mladistvého dostavovat se pravidelně k probačnímu úředníkovi je nutné podotknout odlišnou úpravu pro děti mladší 15 let, kdy v těchto případech platí opačná povinnost, tedy povinnost úředníka Probační a mediační služby v rámci Probačního dohledu pravidelně navštěvovat dítě mladší 15 let, kterému bylo toto opatření uloženo.¹¹²

Hlavní nevýhodou je absence jakéhokoli postihu v případě porušení těchto zákonem uložených povinností při uložení probačního dohledu, tudíž ukládání tohoto výchovného opatření má smysl pouze vedle opatření obecně prospěšných prací, domácího vězení a vedle peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu a samozřejmě v rámci podmíněného odsouzení, kde se porušení podmínek dohledu může odrazit v nařízení výkonu trestního opatření resp. v přeměně obecně prospěšných prací na odnětí svobody (či na domácí vězení nebo peněžitě opatření) či přeměně domácího vězení na odnětí svobody.¹¹³

Dále je nutné odlišit velmi podobný, avšak účelem zcela rozdílný institut zakotvený v ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) TŘ, tedy nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. Smyslem tohoto institutu je v první řadě nahradit vazbu mladistvého, tedy zajistit osobu pachatele a zamezit mu v páchání další trestné činnosti či maření průběhu trestního řízení. Rozdíl lze také spatřovat v samotném průběhu, konkrétně v četnosti kontaktu mladistvého s úředníkem Probační a mediační služby.¹¹⁴

Probační úředník má ustanovením § 80 odst. 6 ZSVM povinnost průběžnými zprávami příslušný soud či státního zástupce informovat o výkonu dohledu, minimálně každého půl roku. Tento interval lze na pokyn předsedy senátu nebo státního zástupce zkrátit i prodloužit. Dále lze podle odstavce čtvrtého tohoto ustanovení

---

¹¹¹ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.173 a násl.

¹¹² JONÁŠOVÁ, Radka. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let. Bulletin advokacie. 2009, 16(1). ISSN 1210-6348. s.54.

¹¹³ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.491.

¹¹⁴ CIBIENOVÁ, Markéta. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. epravo.cz. [online]. 5.5.2015 [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-vazby-dohledem-probacniho-urednika-97644.html>

mladistvému uložit výstrahu, která je reakcí probačního úředníka na méně závažné případy porušení podmínek výkonu dohledu a plnění jiných výchovných opatření, přičemž zákon nikterak nespecifikuje její formu, může jít tedy i o ústní napomenutí. V případě ústního sdělení výstrahy je však vhodné učinit o jejím uložení záznam. Probační úředník bezprostředně po ukončení výkonu dohledu zpracuje závěrečnou zprávu se shrnutím veškerých informací získaných v rámci dohledu a své stanovisko k jeho plnění.

Dle názoru autorky této práce se jedná o poměrně neinvazivní formu působení na mladistvého s prvky soudní kontroly, kdy méně formální přístup probačního úředníka by měl vést k reflexi předchozího chování mladistvého, objasnění důvodů nevhodnosti tohoto chování a hodnocení následného chování mladistvého formou průběžných a závěrečných zpráv. Zejména k hodnocení následného chování mladistvého má z teoretického pohledu Probační úředník poměrně vysoký počet pravomocí a dostatek sankčních prostředků. Z praktického hlediska je však vzhledem k počtu případů řešených Probační a mediační službou a personálním požnostem nemožné důsledně monitorovat chování mladistvých v souladu s účelem tohoto výchovného opatření.

Autorka této práce se však vzhledem k personální vytiženosti Probační a mediační služby přiklání k názoru Jonášové, tedy ideálním řešením takových situací by bylo využití institutu advokáta-opatrovníka, kdy: „*Opatrovník by měl mít se soudy pro mládež, státními zástupci a potažmo i policejními orgány společný cíl. A to vystupovat v řízení tak, aby si dítě mladší patnácti let uvědomilo protiprávnost svého činu, vzalo si ze svého činu ponaučení a uvědomilo si i svůj závazek nahradit škodu, pokud nějakou způsobilo, případně se poškozenému osobně omluvilo. Možná, že někteří kolegové advokáti namítnou, že tato úloha náleží jiným, např. probačnímu úředníkovi. S tím nemohu souhlasit. Dohled probačního úředníka, pokud je uložen, přichází totiž právní moci rozhodnutí soudu o návrhu státního zastupitelství. Opatrovník však na dítě mladší patnácti let může působit ještě před jednáním ve věci a tedy ještě před rozhodnutím soudu pro mládež. Opatrovník může (a podle mého soudu by dokonce měl) pomoci dítěti mladšímu patnácti let radou, jak napravit následky činu jinak trestného, zprostředkovat omluvu poškozenému apod. Tím může být opatrovník nezletilému dítěti velmi prospěšný, neboť soud pro mládež může upustit od uložení opatření, postačuje-li k dosažení účelu ZSM projednání činu soudem pro mládež nebo státním zástupcem.*“¹¹⁵

---

¹¹⁵ JONÁŠOVÁ, Radka. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let. Bulletin advokacie. 2009, 16(1). ISSN 1210-6348. s.52.

5.1.2 Probační program

Probační program ve smyslu ustanovení § 17 ZSVM je samostatný druh výchovného opatření spočívající v uložení programu sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutického programu, programu zahrnujícím obecně prospěšnou činnost, vzdělávacím, doškolovacím, rekvalifikačním nebo jiném vhodném programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul konfliktu se zákonem, k podpoře jeho sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.¹¹⁶

Tento institut stojí na premise, že s delikventní mládeží má smysl pracovat, což dokládají celosvětové trestněprávní trendy směřující k rozvoji probačních programů pro mladistvé pachatele.¹¹⁷ Probačním programem rozumíme pouze programy probačního typu zapsané do zvláštního seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti ČR. Schválení probačních programů ministrem spravedlnosti je zárukou toho, že v rámci nich poskytované služby budou dostatečně kvalifikované a komplexní.¹¹⁸

Jedná se tedy o velmi specifické typy programů, které se specializují na řešení problémů v různých sférách života mladistvého. Může jít o programy poradenské, programy podobné terapii, různé vzdělávací programy atd.

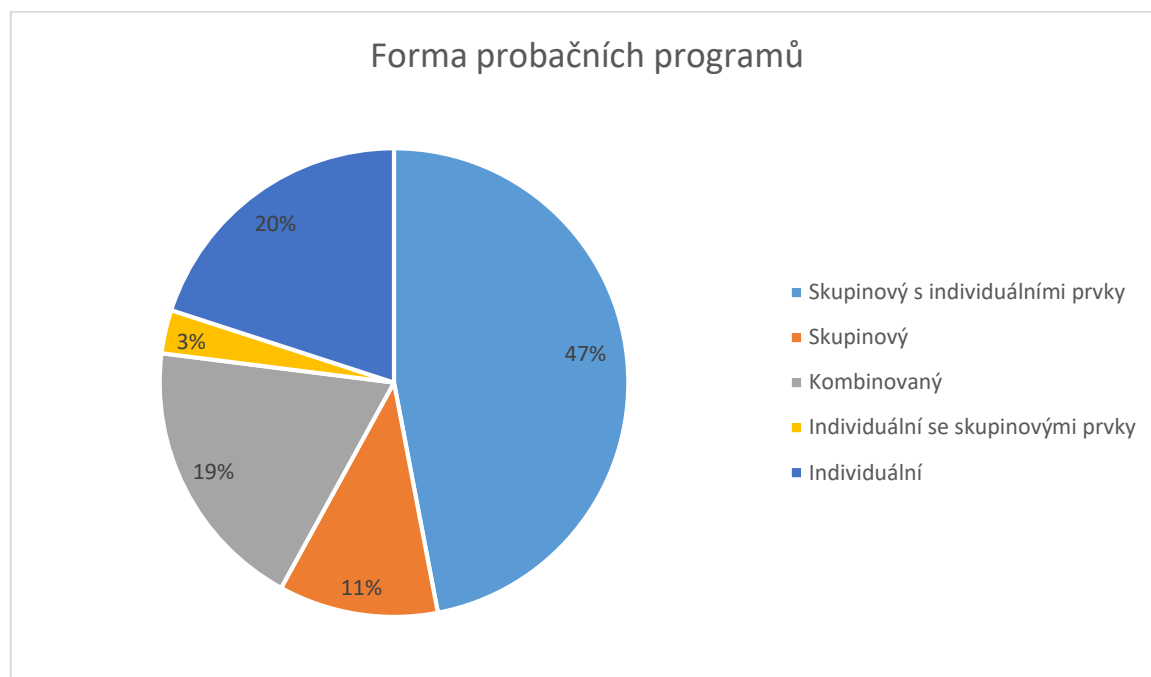
¹¹⁶ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.492.

¹¹⁷ ROZUM, Jan. Probační programy pro mladistvé. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie. ISBN 978-80-7338-114-1. s.158.

¹¹⁸ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.177 a násl.

Z dostupné statistiky Probační a mediační služby zpracované do níže uvedeného grafu vyplývá, že nejčastěji bývá užíváno programů skupinových s určitými individuálními prvky.

Příloha č. 17

Zdroj: Statistika Probační a mediační služby ČR¹³³

Nutností probačního programu je správná reakce na důvody trestné činnosti jednotlivého mladistvého a v zájmu společnosti i samotného mladistvého tohoto jedince vést k jejich eliminaci a životu v souladu se zákonem. Samotný průběh programu zajišťuje jeho realizátor, přičemž kontrolu činnosti provádí probačnímu úředníkovi příslušného střediska Probační a mediační služby. Probační úředník po skončení programu shrne jeho výsledky ve zprávě, která je předkládána příslušnému předsedovi senátu, samosoudci nebo státnímu zástupci, tedy tomu, kdo probační program nařídil.¹¹⁹

Funkčností a otázkami sestavení správného probačního programu se zabývá Kroftová, kdy při srovnání s poznatky organizace AYPF, volně přeloženo jako „Americké fórum pro politiku ve věcech mládeže,“ formulovala několik nosných pilířů úspěšné práce s mládeží. Mezi tyto atributy patří zejména místo konání těchto opatření, tedy město nebo komunita, ve které se mladistvý pohybuje. Ve studiích AYPF bylo jako prokazatelně

¹¹⁹ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.181.

úspěšné zmíněno i oddělení soudního systému dospělých pachatelů od trestního stíhání mládeže, minimalizace ústavního řešení problémů, zapojení rodiny a pozitivního kolektivu vrstevníků.¹²⁰

5.1.3 Výchovné povinnosti

Výchovné povinnosti jsou nástrojem zakotveným v ustanovení § 18 ZSVM, který spočívá v individualizované reakci formou zásahů (příkaz k určité pozitivní činnosti) do svobody jednání a rozhodování na konkrétní trestnou činnost mladistvého pachatele. ZSVM demonstrativně vyjmenovává následující výchovné povinnosti:

- *„bydlet s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu,*
- *jednorázově nebo ve splátkách zaplatit přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona,*
- *vykonat bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu,*
- *usilovat o vyrovnaní s poškozeným,*
- *nahradit podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispět k odstranění následku provinění,*
- *podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením nebo zabezpečovací detencí podle trestního zákoníku,*
- *podrobit se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem.“*

Jelikož se jedná o výčet pouze demonstrativní, může soud nebo státní zástupce uložit výchovnou povinnost jinou, více korespondující s osobou pachatele. Tato možnost je na první pohled velmi sympatická a zcela korespondující s principem restorativní justice, na pohled druhý může jít o prolomení naprosto základní zásady „nulla poena sine lege“, tedy uložení jakési velmi mírné sankce ovšem bez výslovného určení v trestním zákoně. Institut výchovných povinností je velmi podobný institutu

---

¹²⁰ KROFTOVÁ, Andrea. Probační programy pro mladistvé delikventy. Trestněprávní revue. 2007, 6(10), ISSN 1213-5313, s. 288.

přiměřených povinností podle obecného ustanovení § 48 odst. 4 TZ. Některé povinnosti se dokonce částečně kryjí a pro oba instituty platí, že jimi nelze nahradit trestní opatření, čímž je podpořena jejich subsidiární povaha v procesu nápravy mladistvého. Je tedy evidentní, že tímto institutem se ZSVM snaží reagovat na specifičnost každého jednotlivého případu páčání trestné činnosti mládeží, kdy umožňuje soudu a státnímu zástupci izolovat a včas napravit předpokládanou příčinu tohoto delikventního jednání.

Jednotlivá výchovná opatření lze v souvislosti s podmíněným zastavením trestního stíhání, odstoupením od trestního stíhání a schválením narovnání užít jak samostatně, tak v nejrůznějších vzájemných kombinacích. V praxi přitom bude záviset na konkrétních okolnostech toho kterého případu a na osobních poměrech mladistvého, které z nich, ať už samostatně nebo v kombinaci s některým dalším, bude způsobilé naplnit účel zákona.

Základním smyslem užití těchto opatření je vytváření podmínek pro další zdravý rozvoj mladistvých provinilců. To koresponduje s tím, že k mladistvým je nezbytné přistupovat jako k dosud nevyzrálým dospívajícím jedincům s vyvíjející se hodnotovou stupnicí, jejichž postoje a životní styl je možno vhodným zacházením zásadně ovlivnit a změnit. Zcela nepostradatelná jsou v tomto systému výchovná opatření reagující na jejich aktuální životní situaci a výchovná opatření zaměřená do budoucna.

Autorka této práce se domnívá, že při udělení souhlasu s aplikací výchovného opatření formou výchovných povinností (*sui generis* mimo demonstrativní výčet) v průběhu trestního řízení není zásah do zásady „*nulla poena sine lege*“ natolik závažný jako v případě, kdy je udělen již rozhodnutím soudu ve věci samé a není krytý souhlasem odsouzeného mladistvého. Zásah do práv a povinností jedince, konkrétně do svobody rozhodování není možný pouze na svévoli trestního soudu. Autorka tak usuzuje z názorů Sotoláře, který jako smysl těchto opatření prezentuje vytvoření vhodných podmínek pro další zdravý rozvoj delikventní mládeže s ohledem na jejich dosavadní nevyzrálost, zejména co se jejich dosavadní hodnotové stupnice týče.¹²¹ Nezbyvá tedy než doufat, že systém právního státu neselže a nedojde ke zneužití tohoto druhu výchovného opatření. Nelze než usoudit, že v případě podaného řádného opravného prostředku by měl odvolací soud dle ustanovení § 254 odst. 3 TŘ povinnost se tímto pochybením zabývat i v případě, že by odvolání proti takto uloženému opatření původně nesměřovalo.

---

¹²¹ SOTOLÁŘ, Alexander. K některým specifickým uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, 3(3). ISSN 1213-5313. s.73.

5.1.3.1 Jednotlivé výchovné povinnosti

První ze výchovných povinností uvedených v ZSVM je povinnost bydlet s rodičem nebo jiným dospělým odpovědným za výchovu, což je základní předpoklad zkvalitnění a stabilizace sociálního prostředí mladistvého pachatele. Stanovení této povinnosti by však vždy mělo předcházet důkladné zjištění a poznání poměrů v rodině, v níž má mladistvý dále žít. V případě potřeby by pak měla následovat nabídka pomoci ze strany příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo Probační a mediační služby s řešením rodinných vztahů.

Problematická je zejména situace, kdy rodiče mladistvého žijí odděleně. Zákon tuto problematiku řeší tak, že pokud je soudem pravomocně rozhodnuto o svěřeni mladistvého dítěte do výchovy jednoho z nich (v souvislosti s rozvodem manželství, neshody ohledně výchovy či výživy), pak soud pro mládež nebo v přípravním řízení státní zástupce nemůže mladistvému uložit, aby bydlel s tím z rodičů, kterému nebyl svěřen do výchovy. K tomu by bylo třeba nejprve dosáhnout změny rozsudku o výchovném prostředí s ohledem na podstatnou změnu poměrů, což se však s přihlednutím k věku dítěte nemusí vždy jevit jako praktické. Rozhodnutí soudu péče o nezletilé o změně výchovného prostředí by za této situace přicházelo v úvahu zejména tehdy, kdy by se jednalo o mladšího mladistvého, který by sám měl zájem o změnu poměrů.¹²²

Druhá z uvedených je povinnost zaplatit přiměřenou peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti. U této výchovné povinnosti je stejně jako peněžitého trestního opatření předpoklad pro uplatnění odklonu narovnáním v TŘ.¹²³ Jedná se o určitý druh povinnosti spočívající ve vzdání se peněžitých prostředků ve prospěch poškozeného trestným činem. Na rozdíl od trestního opatření je tato výchovná povinnost založena na příspěvku na obecně prospěšnou aktivitu, nikoli konkrétní osobě a nejedná se primárně o postih, ale o jisté gesto, byť nuceně pro bono. Peněžitá částka musí být zaplacená z peněžních prostředků, s nimiž smí mladistvý samostatně nakládat, tedy částku, která je v majetku mladistvého. ZSVM připouští dvě formy úhrady peněžité částky

---

¹²² ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.191 a násl.

¹²³ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student. ISBN 978-80-7502-160-1. s.733 a násl.

určené na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, a to buď jednorázově, nebo formou přiměřených splátek.¹²⁴

Třetí uvedená povinnost vykonat bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost není nijak zákonem blíže specifikována. Jisté však je, že musí jít o činnost v obecném zájmu, např. výkon činnosti spočívající v údržbě veřejných budov, komunikací, činnosti v oblasti ochrany zdraví, životního prostředí atd. Časový limit této činnosti bývá určen maximálním časovým rozsahem za určitý časový úsek, kdy má být tato činnost vykonávána, např. 15 hodin týdně a maximálně 5 hodin denně a 80 hodin celkem. Důležitým prvkem je výkon této činnosti ve volném čase, tedy mimo přípravu na budoucí povolání či samotný výkon tohoto povolání. Tato činnost v obecném zájmu nesmí sloužit k výdělečným účelům mladistvého, je jí však možné nahradit uložené peněžité opatření.

Čtvrtá výchovná povinnost usilovat o vyrovnání s poškozeným a nahradit škodu způsobenou proviněním směřuje k nastolení stavu před spácháním provinění a zhojení následků. Je nutné podotknout, že vzhledem k ekonomickým možnostem mladistvých je ve většině případů nereálné požadovat úplné odčinění. Činnost vyrovnání s poškozeným spočívající v urovnání vztahů mezi pachatelem a poškozeným může zprostředkovat mediátor Probační a mediační služby. Tato povinnost nahrazení škody způsobené proviněním je rozdílná od povinnosti nahradit škodu uloženou soudem pachateli v adhézním řízení, kdy povaha těchto institutů je rozdílná. V adhézním řízení soud zjišťuje výši škody a jeho výrok podle ustanovení § 228 TŘ je exekučním titulem, což pro výchovnou povinnost neplatí.¹²⁵

Velmi důležitá je pátá výchovná povinnost podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, která však není ochranným léčením ani zabezpečovací detencí, což jsou instituty spadající pod ochranná opatření. Návykovými látkami rozumíme podle výkladového ustanovení § 130 TZ alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku mladistvého nebo jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Tato povinnost je alternativou výkonu trestního opatření, je ale primárně prostředkem k řešení problémů mladistvého a reakce na jeho závislost na omamných a psychotropních látkách jako na nemoc.

---

¹²⁴ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.192.

¹²⁵ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.194.

Požizování prostředků k obstarání návykových látek bývá velmi často důvodem přidružené trestné činnosti. Z dostupných informací¹²⁶ plyne, že užívání návykových látek mezi osobami mladších osmnácti let je v České republice velmi rozšířené. Pět a více sklenic alkoholu při jedné příležitosti třikrát nebo častěji v posledních 30 dnech uvedlo 10 % chlapců a 6,5 % dívek ve věku 14-15 let. Míra zkušeností s konopnými látkami mezi žáky základních škol ve věku 14-15 let je na úrovni 26-33 % a mezi 16letými studenty středních škol 42-47 %.

Studie v mladších věkových kategoriích (11-15 let) uvádějí zkušenosti s konopnými látkami na úrovni 9-11 %. K nárůstu rizikového chování dochází především mezi 12. a 13. rokem věku. Studenti víceletých gymnázií mají nižší míru prevalence než jejich vrstevníci ze základních škol.

Podle výroční zprávy o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2014¹²⁷ bylo v tomto roce uloženo celkem 20 výchovných opatření, z toho v 7 případech dohled probačního úředníka, v 5 případech účast na probačním programu a ve 3 případech výchovná povinnost, ze statistiky však nevyplyvá, o jakou konkrétní povinnosti či povinnosti se jednalo.

Statistika zahrnující i osoby starších patnácti let ukazuje, že v porovnání s předchozím rokem (2013) došlo k nárůstu počtu osob s uloženým omezením nebo povinností v souvislosti s užíváním drog. Povinnost podrobit se léčení závislosti na návykových látkách byla v r. 2014 uložena 220 osobám (167 v roce 2013) a celkem 920 osobám soud uložil zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek (534 v roce 2013).

Léčebný nebo jiný obdobný režim v rámci vhodného programu vybraného pro mladistvého mu může přinést značné omezení v běžném způsobu života a velké odříkání a jako takové v sobě zahrnovat i určitou formu sankce. Nelze proto vyloučit, že uložení a absolvování takového léčebného programu zajistí dosažení účelu zákona i lépe než uložení trestního opatření, včetně nepodmíněného trestního opatření odnětí svobody, které by jinak mohlo být uloženo. To je dáno i tím, že účelně zvolený léčebný program pro mladistvého může současně řešit i celý komplex jeho aktuálních životních

---

¹²⁶ Výroční zpráva o stavu ve věcech drog pro Evropské monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Česká republika. Praha: Úřad vlády ČR, 2015. ISBN 978-80-7440-134-3. s.4 a násl.

¹²⁷ Výroční zpráva o stavu ve věcech drog pro Evropské monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Česká republika. Praha: Úřad vlády ČR, 2015. ISBN 978-80-7440-134-3. s.171.

problémů (např. nedostatek vlastních příjmů a bydlení), které přispěly k spáchání jeho trestné činnosti.¹²⁸

Poslední výchovnou povinností je podrobení se vhodnému programu probačního typu. Tato výchovná povinnost ukládaná podle ustanovení § 18 odst. 1 písm. g) ZSVM spočívá v absolvování demonstrativně vyjmenovaných programů sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutického programu, vzdělávacího programu, doškolovacího programu, rekvalifikačního nebo jiného vhodného programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, tedy programy se shodným obsahem jako probační programy podle ustanovení § 17 ZSVM.

Rozdíl mezi touto povinností a výchovným opatřením probačního programu, které je uloženo ve smyslu ustanovení § 17 ZSVM, je v prvku dobrovolnosti účastníka, kdy pro výchovnou povinnost je třeba souhlasu mladistvého pouze v případě účasti na takovém programu v průběhu řízení před pravomocným rozhodnutím ve věci a pro uložení výchovného opatření probačního programu je třeba souhlasu mladistvého s celým jeho výkonem.

Hlavním rozdílem mezi těmito programy je však fakt, kdy probační programy podle ustanovení § 17 ZSVM musí být schváleny ministrem spravedlnosti a zapsány do zvláštního seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti ČR.

---

¹²⁸ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.195.

5.1.4 Výchovní omezení

Stejně jako výchovné povinnosti i výchovná omezení jsou vhodnou sankcí k doplnění trestních opatření spojených se zkušební dobou a ani výchovnými omezeními nelze nahrazovat určité trestní opatření (nelze tedy např. mladistvému uložit výchovné omezení spočívající v zákazu řídit motorová vozidla, protože takové omezení by se obsahem rovnalo trestnímu opatření zákazu činnosti).¹²⁹ Jedná se tedy o dlouhodobé působení na chování mladistvého formou negativně vymezených podmínek omezujících svobodu jeho rozhodování.

ZSVM ve svém ustanovení § 19 odst. 1 demonstrativně vyjmenovává výchovná omezení, která soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může uložit, zejména aby:

- „a) nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí,*
- b) nestýkal se s určitými osobami,*
- c) nezdržoval se na určitém místě,*
- d) nepřechoval předměty, které by mohly sloužit k páchání dalších provinění,*
- e) neužíval návykové látky,*
- f) neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích,*
- g) neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu,*
- h) neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání.“*

Výchovná omezení uvedená pod písmeny a) až d) a pod písmenem g) lze mladistvému uložit pouze takovým způsobem, aby to nenarušilo jeho přípravu na budoucí povolání, především plnění povinností souvisejících se vzdělávacím programem školy, nebo výkon povolání nebo zaměstnání. Tato situace by nastala čistě teoreticky při uložení výchovného omezení zákazu návštěvy vzdělávacího zařízení, případně místo výkonu jeho povolání s tím, že tato místa mají na mladistvého negativní vliv, což je z principu

---

¹²⁹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.494.

nelogické. I tento demonstrativní výčet výchovných omezení se částečně kryje s výčtem přiměřených omezení v obecném ustanovení § 48 odst. 4 TZ. Za povšimnutí stojí opatření uvedené pod písmenem c), tedy omezení spočívající se v nezdržování na určitém místě, což je opatření nápadně podobné trestu zákazu pobytu, který však jako trestní opatření nelze mladistvému uložit. Co se omezení podle písmene e) a jeho podobnosti s výchovnou povinností podle ustanovení § 18 odst. 1 písm. e) ZSVM týče, bývá na rozdíl od výchovné povinnosti ukládána pouze občasným uživatelům návykových látek, nikoli uživatelům na nich závislých.

Co se důsledků nedodržení výchovných omezení týče, velmi záleží na konkrétní situaci, v jaké byla omezení uložena. Není možné vyvozovat žádné právní následky z jejich neplnění v případech, kdy byla omezení uložena ve spojitosti s určitým definitivním skončením věci, např. při schválení narovnání podle ustanovení § 69 odst. 1 písm. b) ZSVM, případně při odstoupení od trestního stíhání podle písmene c) tohoto ustanovení, nebo při upuštění od uložení trestního opatření podle ustanovení § 11 a § 12 ZSVM. Naopak lze vyvozovat následky při nedodržení výchovných omezení ve spojení s podmíněným zastavením trestního stíhání, vedle podmíněného trestního opatření a při podmíněném upuštění od uložení trestního opatření, kdy zákon spojuje s jejich nesplněním určité trestněprávní důsledky korešpondující povaze daného meritorního rozhodnutí. Příkladem je neplnění výchovného omezení ve zkušební době podmíněného zastavení trestního stíhání, kdy soud může na základě této skutečnosti dojít k závěru, že se mladistvý neosvědčil, a může vydat rozhodnutí o pokračování v trestním stíhání podle ustanovení § 308 odst. 1 TŘ.¹³⁰

5.1.5 Napomenutí s výstrahou

Toto opatření je nejmírnějším druhem výchovného opatření a spočívá v tom, že soud mládeže (v přípravním řízení státní zástupce) mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu dle zákona hrozí v případě opětovného páchání trestné činnosti.

---

¹³⁰ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.202.

Je-li to účelné a vhodné, lze při tomto rozhodnutí současně přenechat postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole, již je mladistvý žákem, či jinému výchovnému zařízení, v němž žije.¹³¹

Soud pro mládež, nebo v přípravném řízení státní zástupce je povinen vyžádat si souhlas před přenecháním postižení mladistvého jeho zákonným zástupcům, škole nebo výchovnému zařízení. Volba formy tohoto postihu by měla být proporční a odpovídat tak spáchanému provinění a reflexi mladistvého. V případě uložení tohoto výchovného opatření se na mladistvého hledí, jako by nebyl odsouzen

Tato výtky je činěna s cílem odradit mladistvého od opakování provinění a dosáhnout žádoucí změny jeho životních postojů a chování. Z tohoto hlediska je velice důležité, aby byla vyslovena s citem pro věc a formou adekvátní rozumové vyspělosti mladistvého, jeho charakterovým vlastnostem a povaze spáchaného činu.¹³²

5.2 Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou samostatným druhem sankce podle ZSVM. Ustanovení § 21 rozlišuje čtyři odlišné druhy ochranných opatření, a to ochranné léčení, zabezpečovací detenci, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochrannou výchovu.

V zákoně samotném je pak upraveno pouze ukládání ochranné výchovy. Pokud jde o ochranné léčení, zabezpečovací detenci a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, u mladistvých se uplatní zásady pro jejich ukládání podle trestního zákoníku. Ovšem i při použití příslušných ustanovení trestního zákoníku je při ukládání ochranného léčení, zabezpečovací detence a zabránění věci či jiné majetkové hodnoty mladistvému nutno přihlížet jak k obecnému účelu opatření u mladistvých, tak ke zvláštnímu účelu ochranných opatření u nich, kdy jejich účelem je též kladně ovlivnit duševní, mravní

---

¹³¹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.495.

¹³² ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.205.

a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými.¹³³

Podmínky uložení ochranné výchovy jsou zakotveny v následujícím ustanovení, tedy v § 22 odst. 1 ZSVM, kdy soud pro mládež uloží ochrannou výchovu mladistvému samostatně, upustil-li od uložení trestního opatření podle § 12 písm. b) ZSVM vedle trestního opatření, jestliže tu nejsou splněny podmínky pro upuštění od uložení trestního opatření, nebo samostatně trestně neodpovědnému mladistvému ve smyslu § 5 odst. 2 ZSVM.

K upuštění od uložení trestního opatření není uložena povinnost soudu přihlížet k povaze a závažnosti provinění. Jedinou podmínkou tedy je, že k dosažení účelu zákona není třeba uložení trestního opatření při zajištění lepší nápravy mladistvého ochrannou výchovou, než při působení trestním opatřením. Zákon pro ukládání ochranných opatření vyžaduje subsidiaritu ve vztahu k výchovným opatřením, kdy je nutné naplnit předpoklad, že uložení výchovného opatření k dosažení účelu zákona nepostačí.¹³⁴

Ochrannou výchovu lze mladistvému uložit vedle kteréhokoli trestního opatření s výjimkou trestního opatření vyhoštění, neboť jestliže vyžaduje uložení tohoto trestního opatření bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem, bude zřejmě tento zájem vyžadovat, aby bylo toto trestní opatření vykonáno co nejrychleji, a proto uložení a výkon ochranné výchovy před realizací vyhoštění nebude zřejmě praktický. Problematické bude též uložení ochranné výchovy vedle peněžitého opatření s ohledem na to, že peněžitě opatření by mělo být uspokojeno zejména z výdělečné činnosti mladistvého, avšak během výkonu ochranné výchovy mladistvý není výdělečně činný.¹³⁵

5.2.1 Ochranné léčení

Institut ochranného léčení je upraven v obecné úpravě trestního zákoníku a ZSVM pouze odkazuje na ustanovení § 99 TZ. Účelem ochranného léčení je terapeutické působení na tyto osoby s cílem zajistit patřičnou ochranu společnosti

---

¹³³ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.496.

¹³⁴ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.497.

¹³⁵ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.237.

(zejména uložením ústavního ochranného léčení), ale stejně tak je účelem poskytnout těmto osobám odbornou lékařskou péči a tím příznivě ovlivňovat jejich další život. Soud uloží ochranné léčení dvěma skupinám osob, a to pachateli trestného činu a osobám, které se dopustily činů jinak trestných, pokud jejich pobyt na svobodě je nebezpečný.

Obligatorně je ochranné léčení soudem uloženo pachateli trestného činu (provinění), který se ho dopustil ve stavu nezaviněné zmenšené přičetnosti za současného uložení trestu (trestního opatření) odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, pachateli trestného činu, který se ho dopustil ve stavu nezaviněné zmenšené přičetnosti nebo v nezaviněném stavu vyvolaném duševní poruchou za současného upuštění od potrestání, pachateli činu jinak trestného, který není pro nepřičetnost trestně odpovědný a to za podmínky, že jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.¹³⁶

Stejně tak uloží obligatorně ochranné léčení mladistvému, který se dopustil provinění ve stavu zmenšené přičetnosti, kterou si, a to ani z nedbalosti, nepřivodil vlivem návykové látky, v případě, kdy má vzhledem k zdravotnímu stavu mladistvého za to, že lze jeho nápravy docílit i trestním opatřením odnětí svobody vyměřeným pod dolní hranici trestní sazby stanovené zákonem za současného uložení ochranného léčení, přičemž není vázán omezeními uvedenými v § 58 odst. 3 TZ.¹³⁷

Fakultativní možnosti uložení ochranného léčení jsou zakotveny v ustanovení § 99 odst. 2 TZ, kdy je takto ochranné léčení možné uložit pachateli trestného činu (provinění), který se ho dopustil ve stavu vyvolaném duševní poruchou, avšak jen za podmínky, že jeho pobyt na svobodě je nebezpečný, nebo pachatel, který zneužívá návykovou látku, spáchal trestný čin (provinění) pod jejím vlivem. Dále lze fakultativně uložit ochranné léčení pachateli trestného činu (provinění), který zneužívá návykovou látku, a spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, který však v době spáchání činu nebyl ve stavu vyvolaném duševní poruchou.

Pojem „*v souvislosti s jejím zneužíváním*“ je elegantní legislativní řešení, kdy sociální prostředí osob závislých na návykových látkách je velkým kriminogenním faktorem, zejména v případech tzv. sekundární drogové kriminality, kdy ekonomicky

---

¹³⁶ DRAŠTÍK, Antonín., FREMR, Robert., DURDÍK, Tomáš., RŮŽIČKA, Miroslav., SOTOLÁŘ, Alexander a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4. s.696.

¹³⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.677 a násl.

motivovaná trestná činnost zahrnuje trestné činy páchané za účelem získání prostředků na financování užívání drog.¹³⁸ V souvislosti se zneužíváním návykové látky je tedy provinění spácháno tehdy, když mezi zneužíváním návykové látky a spáchaným proviněním je příčinný vztah. Je nerozhodné, že mladistvý v době spáchání provinění nebyl opilý a že nepožil alkoholické nápoje před spácháním provinění.¹³⁹

Ochranné léčení však soud neuloží, je-li vzhledem k osobě pachatele zřejmé, že jeho účelu nelze dosáhnout. Soud současně při uložení ochranného léčení podle ustanovení § 99 odst. 4 TZ ve spojení s ustanovením § 351 odst. 1 TŘ rozhodne o způsobu jeho výkonu. Zmíněné ustanovení preferuje v případě kumulativního uložení trestního opatření odnětí svobody výkon ochranného léčení ve věznici, kde je trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody vykonáváno, ovšem za splnění předpokladu, že jsou k výkonu uloženého ochranného léčení v konkrétním zařízení dány podmínky. Mimo uvedený výkon ve věznici zákon stanovuje výkon ochranného léčení ve zdravotnickém zařízení poskytujícím ústavní péči nebo ve zdravotnickém zařízení poskytující péči ambulantně.

Zdravotnickým zařízením, ve kterém je poskytována ústavní péče, bývá zpravidla psychiatrická léčebna, což přináší i prvek omezení svobody pohybu a rozhodování mladistvého. Oproti tomu ambulantní léčení spočívá v pravidelném docházení do zdravotnického zařízení a dodržování stanovených pravidel zdravotnickými pracovníky, přičemž daný mladistvý zůstává na svobodě.¹⁴⁰ Soud může způsob výkonu podle ustanovení § 99 odst. 5 TZ vzhledem k povaze choroby a léčebným možnostem změnit z ústavního na ambulantní a naopak. Tuto změnu může soud provést na základě ustanovení § 351a TŘ. V případě naplnění podmínek pro uložení zabezpečovací detence (podrobněji rozvedeno dále) podle ustanovení § 100 odst. 1 a odst. 2 TZ, lze ochranné léčení vykonávané ústavní formou změnit na zmíněnou zabezpečovací detenci a naopak. Výjimku tvoří situace, kdy lze tuto změnu provést i bez naplnění podmínek v ustanovení § 100 odst. 1 a 2 pro uložení zabezpečovací detence za situace, kdy dosavadní výkon ústavního ochranného léčení neplní svůj účel nebo jeho výkonem není zabezpečena

---

¹³⁸ Výroční zpráva o stavu ve věcech drog pro Evropské monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Česká republika. Praha: Úřad vlády ČR, 2015. ISBN 978-80-7440-134-3. s.172.

¹³⁹ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.217.

¹⁴⁰ DRAŠTÍK, Antonín., FREMR, Robert., DURDÍK, Tomáš., RŮŽIČKA, Miroslav., SOTOLÁŘ, Alexander a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4. s.698.

dostatečná ochrana společnosti. Příkladem uvedeného může být útěk ze zdravotnického zařízení, negativní postoj k uloženému opatření nebo násilí vůči zdravotnickým pracovníkům.

Konec výkonu ochranného léčení může být z hlediska právní jistoty velký problém. Pomineme-li možnost upuštění od výkonu ochranného léčení upravené v ustanovení § 99 odst. 7 TZ za situace, kdy okolnosti, pro něž bylo uloženo, pominou před jeho započítím, je obecná úprava trvání ochranného léčení z hlediska pozitivní úpravy v zákoně pro osobu, již se toto opatření ukládá, velmi nejistá. Ustanovení § 99 odst. 6 TZ, zakotvuje, že ochranné léčení potrvá, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle však dvě léta. Jedním dechem však dodává, že nebude-li v této době léčba ukončena, rozhodne soud před skončením této doby o jejím prodloužení, a to i opakovaně, vždy však nejdéle o další dvě léta. Jinak rozhodne o propuštění z ochranného léčení. Zajímavostí je, že proces postupu zmíněného prodloužení ochranného léčení o nejdéle další dvě léta není upraven v trestním řádu ani v jiném zákoně, obvykle však bývá na návrh ošetřujícího lékaře.

Je-li však ochranné léčení uloženo pachateli, který zneužívá návykovou látku, spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, může být ukončeno, jakmile se během jeho výkonu zjistí, že jeho účelu nelze dosáhnout. Zároveň je však takovému jedinci uložen dohled nad jeho chováním až na dobu pěti let, je-li nebezpečí, že odsouzený spáchá další trestný čin.

5.2.2 Zabezpečovací detence

Institut zabezpečovací detence je velmi blízký výše rozvedenému institutu ochranného léčení, tedy jeho základním účelem je, podobně jako u ochranného léčení, léčebné působení na osoby, které vzhledem ke své duševní poruše mohou být velmi nebezpečné svému okolí i celé společnosti. Oproti ochrannému léčení je však zabezpečovací detence charakteristická podstatně intenzivnějšími opatřeními pro zajištění ostrahy detenčních zařízení, což souvisí s tím, že zabezpečovací detence je určena pro extrémně nebezpečné osoby (např. osoby trpící těžkou poruchou osobnosti, závažnou sexuální deviací apod.).¹⁴¹ Ochranné opatření formou zabezpečovací detence

---

¹⁴¹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.471.

je nejprísnejší ochranné opatrení, ktoré je od 1.1.2009 súčasťou právneho rádu Českej republiky.

Uloženie ochranného opatrenia zabezpečovacie detence je podľa obecnej úpravy možné pachateli zločinu alebo zvlášť závažného zločinu, čož u mladistvého znamená úmyslné provinění, jehož nesnížená sazba odpovídá zločinu nebo zvlášť závažnému zločinu u dospělého pachatele.

Vzhľadom k tomu, že jde o opatření, které představuje hluboký zásah do základních lidských práv, kdy je třeba zvažovat podmínky ukládání tohoto opatření i z hlediska záruk osobní svobody a právní jistoty, a proto by mělo být určeno jen pro mladistvé pachatele, z jejichž strany hrozí nebezpečí určitého druhu a určité intenzity, nikoli pro pachatele činů méně závažných, přičemž by uložení tohoto opatření mladistvému podle § 21 odst. 1 ZSVM při naplnění podmínek v ustanovení § 100 odst. 1 a odst. 2 TZ, mělo být zcela výjimečné.¹⁴²

Zákon pro uložení zabezpečovacie detence v obou případech (uložení obligatorní a fakultativní) požaduje naplnění predpokladu, že k naplnění účelu ochranného opatření nepostačí uloženie ochranného léčení.

Soud podle ustanovení § 100 odst. 1 TZ obligatorně uloží zabezpečovacie detenci pachateli zločinu (provinění) spáchaného ve stavu zmenšenej pričetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, u něhož soud upustil od potrestání s tím, že uložená zabezpečovacie detence lépe zajistí ochranu společnosti než trest (trestní opatření), přičemž nebylo možno očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlednutím k povaze duševní poruchy a možnosťou pôsobení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti (postup podle ustanovení § 47 odst. 2 TZ).

Dále soud obligatorně uloží zabezpečovacie detenci pachateli činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zločinu (provinění), jenž pro nepřičetnost není trestně odpovedný a jehož pobyt na svobodě je nebezpečný, a přitom nelze očekávat,

---

¹⁴² ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.220.

že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti.¹⁴³

Případy fakultativního uložení zabezpečovací detence jsou uvedeny v následujícím odstavci druhém ustanovení § 100 TZ, kdy se zejména přihlíží k dosavadnímu způsobu života pachatele a k jeho poměrům. Soud může uložit zabezpečovací detenci, jestli pachatel spáchal zločin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, tedy nemusí jít o stav zmenšené přičetnosti, jehož pobyt na svobodě je nebezpečný, přičemž nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti. V takovém případě se zabezpečovací detence ukládá vedle trestu, a to na rozdíl od případu obligatorního uložení tohoto opatření, kdy soud podle § 47 odst. 2 TZ upustí od potrestání za současného uložení zabezpečovací detence.

Další zákonnou možností uložení zabezpečovací detence je situace, kdy je toto opatření uloženo pachateli oddávajícímu se zneužívání návykových látek, při recidivě zločinu (provinění), jehož se dopustil pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, za což byl odsouzen nejméně na dva roky nepodmíněného trestu odnětí svobody, přičemž není dostatečné uložení ochranného léčení, a to vzhledem k postoji, který pachatel již dříve k takovému léčení projevil. Ohledně odsouzení zakládajícího zpětnost nesmí platit fikce neodsouzení, neboť k takovému odsouzení nelze přihlížet.¹⁴⁴

Ochranné opatření formou zabezpečovací detence může být uloženo a vykonáváno hned několika způsoby. Ustanovení § 100 odst. 1 TZ upravuje uložení zabezpečovací detence samostatně, následující odstavec zmíněného ustanovení zakotvuje možnost uložení tohoto opatření fakultativně vedle trestu a z uvedeného výše vyplývá, že lze za naplnění požadavků podle ustanovení § 47 odst. 2 upustit od potrestání za současného uložení zabezpečovací detence, tedy namísto trestu.

---

¹⁴³ DRAŠTÍK, Antonín., FREMR, Robert., DURDÍK, Tomáš., RŮŽIČKA, Miroslav., SOTOLÁŘ, Alexander a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4. s.708 a násl.

¹⁴⁴ DRAŠTÍK, Antonín., FREMR, Robert., DURDÍK, Tomáš., RŮŽIČKA, Miroslav., SOTOLÁŘ, Alexander a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4. s.709 a násl.

Zabezpečovací detence se na základě ustanovení § 100 odst. 4 TZ vykonává v ústavu pro výkon zabezpečovací detence se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy.

Na základě následujícího odstavce se nenařizuje po určitou dobu, ale trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Programy uvedené v odstavci čtvrtém tohoto ustanovení musí být přizpůsobeny individuálně každému mladistvému, který je v takovém ústavu za účelem výkonu zabezpečovací detence umístěn, na základě čehož je jeho účast na těchto programech povinná.¹⁴⁵

Přezkum nutnosti zabezpečovací detence je soudem podle ustanovení § 357 odst. 1 TŘ prováděn minimálně jednou za šest měsíců, pokud důvody pro jeho další pokračování netrvají, může být zabezpečovací detence podle již o kapitole výše rozvedeného ustanovení § 100 odst. 6 TZ změněna v ústavní ochrannou výchovu.

Autorka této práce předpokládá za velmi problematickou úpravu současného ukládání trestů (trestních opatření) nepodmíněného odnětí svobody spolu s uložením zabezpečovací detence, kdy odstavec třetí ustanovení § 100 TZ stanovuje jasnou preferenci výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody (trestního opatření), kdy k výkonu zabezpečovací detence dojde ukončení tohoto nepodmíněného trestu odnětí svobody (trestního opatření), případně je-li tento trest (trestní opatření) uložen v průběhu již uložené a vykonávané zabezpečovací detence, dojde k přerušení tohoto výkonu a je k němu opět přistoupeno ukončení výkonu uloženého nepodmíněného trestu odnětí svobody (trestního opatření).

Vzhledem k faktu, že institut zabezpečovací detence je určen pro pachatele s větší mírou poruchy a nebezpečnosti svému okolí a společnosti (o čemž svědčí uložení tohoto institutu v případě, kdy není možné uložit ochranné léčení), je nelogické, že institut ochranného léčení je před nepodmíněným trestem (trestním opatřením) odnětí svobody preferován (tím, že může být vykonán před ním a po dosažení účelu této ochranného léčení dojde k nástupu do výkonu nepodmíněného trestního opatření odnětí svobody).

---

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.223.

Fakticky tak zcela v souladu se zákonem může dojít k umístění svému okolí nebezpečného jedince do výkonu trestu odnětí svobody (trestního opatření) spolu s delikventy jinak psychicky zdravými a nenarušenými. Zákon tuto problematiku nekoncepčně subsumuje pod obecné oddělení tzv. „predátorů“ od „kořisti“.

Touto problematikou se zabývá studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, ze které pochází nadcházející citace.

„Vězeňské předpisy upravují právo odsouzených a obviněných ve výkonu trestu či vazby na ochranu před neoprávněným násilím, ponižováním lidské důstojnosti a urážkami nebo výhrůzkami § 35 řádu pro výkon trestu odnětí svobody, § 61 řádu pro výkon vazby. V rámci této ochrany je mj. ředitel věznice povinen dbát, aby odsouzení, kteří vzhledem k psychickým vlastnostem, věku, zdravotnímu a tělesnému stavu a dalším zjištěným skutečnostem mohou být obětmi násilí a ponižování lidské důstojnosti, byli ubytováni odděleně od odsouzených s agresivními sklony; přitom využívá zejména poznatky lékaře, psychologa, sociologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka, kaplana a vychovatelů (§ 35 odst. 5 řádu pro výkon trestu odnětí svobody).“¹⁴⁶

Jak již bylo zmíněno výše, zabezpečovací detence trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje ochrana společnosti, tedy na dobu blíže nespecifikovanou, přičemž je zakotvena povinnost soudu nejméně jednou za šest měsíců od započetí výkonu zabezpečovací detence nebo od předchozího rozhodnutí o jejím trvání přezkoumat, zda důvody pro její další pokračování stále trvají. I zde je patrná podobnost ochranných opatření ochranného léčení a zabezpečovací detence, jelikož způsoby jejího ukončení jsou téměř totožné.

Ukončení výkonu tohoto opatření lze dosáhnout usnesením soudu o propuštění ze zabezpečovací detence podle ustanovení § 100 odst. 5 TZ ve spojení s ustanovením § 357 odst. 2 TŘ a to na návrh ústavu pro výkon zabezpečovací detence, státního zástupce nebo osoby, na níž se vykonává zabezpečovací detence, anebo i bez takového návrhu, ve veřejném zasedání okresním soudem, v jehož obvodu se zabezpečovací detence vykonává, jelikož důvody pro její další pokračování již netrvají.

O změně zabezpečovací detence na ochranné léčení lze rozhodnout usnesením podle ustanovení § 100 odst. 6 TZ ve spojení s ustanovením § 355 TŘ ve veřejném zasedání okresním soudem, v jehož obvodu je ústav pro výkon zabezpečovací detence,

---

¹⁴⁶ BLATNÍKOVÁ, Šárka. Nebezpečnost a násilí ve vězenském prostředí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-158-5. s.62.

ve kterém se zabezpečovací detence vykonává za situace, kdy pominou důvody, pro něž byla uložena a jsou současně splněny podmínky pro ústavní ochranné léčení.

Upuštění od výkonu zabezpečovací detence je možné naplněním podmínek v ustanovení § 100 odst. 7 TZ ve spojení s ustanovením § 356 TŘ na návrh státního zástupce nebo osoby, které byla zabezpečovací detence uložena, anebo i bez takového návrhu za předpokladu, že pominou před jejím započítáním okolnosti, pro něž byla uložena.

5.2.3 Zabrání věci

Podstatou ochranného opatření zabráni věci je odnětí vlastnického nebo podobného majetkového práva pachateli nebo jiné osobě, a to k věcem, které jsou v určitém vztahu ke spáchanému činu, přičemž vlastnické nebo jiné majetkové právo právní mocí rozhodnutí o zabránění přechází na stát.¹⁴⁷ Zvláštní právní úprava ZSVM ve svém ustanovení § 21 odst. 2 odkazuje na obecnou úpravu § 101 a následujících TZ.

Obecným předpokladem pro zabránění věci je, že se jedná o věc ve smyslu ustanovení § 70 odst. 1 TZ, které bylo užito ke spáchání trestného činu (provinění), která byla ke spáchání trestného činu (provinění) určena, kterou pachatel získal trestným činem (proviněním) nebo jako doměnu za něj, nebo kterou pachatel nabyt, byť jen zčásti za věc (kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj), pokud hodnota této věci není ve vztahu k hodnotě nabyté věci zanedbatelná.

Zákon stanovuje určitý vztah pachatele k věci, která má být tímto institutem postižena. Taková věc nebo jiná majetková hodnota musí podle ustanovení § 101 odst. 1, písm. a) TZ náležet pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit. Může k tomu dojít z toho důvodu, že trestnost činu zanikla například promlčením trestnosti podle ustanovení § 8 ZSVM, účinnou lítostí podle ustanovení § 7 tohoto zákona, amnestií prezidenta republiky ve smyslu ustanovení § 11 odst. 1, písm. a) TŘ. Dále by k nestíhatelnosti mladistvého mohlo dojít v případě, kdy by mladistvý dobrovolně upustil od přípravy k provinění nebo od pokusu či dokonání provinění, resp. učinil o tom oznámení ve smyslu § 20 odst. 3, 4 nebo § 21 odst. 3, 4 TZ a zároveň nejde o případy podle § 20 odst. 5 či § 21 odst. 5 TZ.

---

¹⁴⁷ DRAŠTÍK, Antonín., FREMR, Robert., DURDÍK, Tomáš., RŮŽIČKA, Miroslav., SOTOLÁŘ, Alexander a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4. s.712.

Poté je zde možnost, že k trestnímu stíhání nebyl dle § 11 odst. 1 písm. c) TŘ dán požadovaný souhlas, nebo stanová-li tak vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. Mezi tyto případy spadá i situace, kdy trestní stíhání mladistvého bylo přerušeno, podmíněně zastaveno podle § 307 TŘ nebo bylo schváleno narovnání podle § 309 a násl. TŘ.¹⁴⁸ Takto nelze toto opatření uložit po pravomocném odsuzujícím rozsudku, jakožto quasi nápravu opomenutí soudu uložit trestní opatření propadnutí věci.

Zákon dále rozlišuje uložení tohoto opatření pachateli, od jehož potrestání soud upustil, nebo ohrožuje-li bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě společnosti anebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zločinu.

I bez splnění podmínek v odstavci prvním může soud podle odstavce druhého tohoto ustanovení uložit zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty v případě, že je výnosem trestného činu, byť nikoli bezprostředním. Jde o ochranné opatření v zásadě fakultativní, jelikož zákon až na dvě výjimky nestanoví povinnost uložit zabrání věci či jiné majetkové hodnoty, a ve vztahu k trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty jde o sankci subsidiární.¹⁴⁹

První ze dvou výjimek spočívá v odstavci třetím předmětného ustanovení, které soudu ukládá povinnost uložení tohoto opatření za kumulativního splnění dvou podmínek, konkrétně musí jít o věc nebo jinou majetkovou hodnotu uvedenou v odst. 1 nebo 2, ohledně níž je možno uložit zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty, a to bez ohledu na to, zda náleží pachateli nebo jiné osobě a osoba, které se má uložit toto ochranné opatření, drží věc nebo jinou majetkovou hodnotu v rozporu s jiným právním předpisem. Tato obligatorní podmínka byla do trestního zákoníku začleněna v souvislosti se zavedením eura, a směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2014/62/EU o trestněprávní ochraně eura a jiných měn proti padělání.¹⁵⁰

Druhou podmínku nalezneme odstavci pátém ustanovení § 101 TZ, který zakotvuje obligátní povinnost soudu ukládat opatření zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty

---

¹⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.227.

¹⁴⁹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.472.

¹⁵⁰ DRAŠTÍK, Antonín., FREMR, Robert., DURDÍK, Tomáš., RŮŽIČKA, Miroslav., SOTOLÁŘ, Alexander a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4. s.715.

při nesplnění podmínek v odstavci čtvrtém, tedy nesplnění soudem uložené povinnosti věc pozměnit tak, aby jí nebylo možné použít ke společensky nebezpečnému účelu, odstranit určité zařízení, odstranit její označení nebo provést její změnu, nebo omezit dispozice s věcí, přičemž k tomu soud stanoví přiměřenou lhůtu.

5.2.4 Ochranná výchova

Uložení ochranné výchovy upravuje odstavec druhý ustanovení § 21 ZSVM spolu s následujícím ustanovením § 22 a § 23 tohoto zákona. Jedná se tak o jediné ochranné opatření, které se ukládá výlučně podle speciální úpravy ZSVM, oproti výše rozebraným ochranným opatřením, které odkazují na obecnou úpravu TZ. Klíčovou formulací je závěrečná věta ustanovení § 22 odst. 1 ZSVM, která pro uložení ochranné výchovy vyžaduje splnění předpokladu nemožnosti uložení výchovného opatření pro jeho nedosažitelnost účelu tohoto zákona. Tento požadavek vyjadřuje subsidiaritu ochranné výchovy ve vztahu k výchovným opatřením.¹⁵¹

ZSVM ve svém ustanovení § 23 odst. 1 zakotvuje tři nekumulativní podmínky, za nichž je možné toto ochranné opatření uložit. Jedná se o situaci, pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije. Dále jde o situaci, kdy dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo o případ, kdy prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy.

I pro ochrannou výchovu platí, že může být uložena samostatně trestně neodpovědnému jedinci, samostatně trestně odpovědnému mladistvému spolu s upuštěním od uložení trestního opatření a vedle trestního opatření v případě, že nejsou naplněny podmínky pro upuštění od uložení trestního opatření.

Při zjišťování podmínek uvedených ve zmíněném ustanovení je v řízení před soudem nutné na základě zajištěných podkladů a provedených důkazů objasnit hned několik sociálně-psychologických aspektů ohledně předmětného jedince mladšího osmnácti let.

---

¹⁵¹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.497.

Prvním z těchto aspektů jsou možnosti výchovného působení v rodině, ve škole apod., jak v průběhu trestního stíhání, tak i z hlediska budoucího působení, včetně konkrétního podílu rodičů na výchovných nedostatcích a problémech mladistvého, včetně jeho sklonů k páchání provinění a možností rodičů i dalších členů rodiny k nápravě takových nedostatků. Dále je třeba zkoumat míru zanedbání dosavadní výchovy mladistvého a příčiny tohoto stavu, zejména se zřetelem k tomu, jaké jsou nedostatky v rodinné výchově a kdo a jakým způsobem se na zanedbanosti výchovy podílel a podílí apod. Předmětem zkoumání je i výchovné prostředí v rodině a ve společenské skupině, včetně charakterových a morálních vlastností osob, s nimiž mladistvý žije v rodině, ve škole i na pracovišti, jakož i osob, s kterými se pravidelně stýká, jejich občanské postoje, jejich přístup ke kriminalitě a popř. i vztah k osobám, které se dopouštějí trestné činnosti, apod.¹⁵²

Tato zjištění je třeba posoudit i v kontextu s osobností mladistvého, kdy je nutné si položit otázku, jaký podíl má zjištěná zanedbaná výchova či prostředí, ve kterém dotyčný žije, na spácháném provinění.

Výkon ochranné výchovy je upraven v ustanovení § 82 a násl. ZSVM a ZVÚV, který je vůči zákonu o soudnictví ve věcech mládeže *lex specialis*. Ustanovení § 82 odst. 1 ZSVM stanovuje výkon ochranné výchovy ve výchovných zařízeních, vyžaduje-li to však zdravotní stav mladistvého, má jeho přijetí do péče poskytovatele zdravotních služeb přednost před výkonem ochranné výchovy. Druhy takového výchovného zařízení nalezneme v ustanovení § 2 odst. 1 ZVÚV, kdy takovým zařízením může být diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Odstavec druhý tohoto ustanovení stanovuje obsah činnosti těchto subjektů s tím, že zařízení poskytují péči jinak poskytovanou osobami odpovědnými za výchovu dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou.

Samotný počátek výkonu ochranné výchovy se odehrává v diagnostických ústavech, jejichž prostřednictvím se mladiství, jimž byla uložena ochranná výchova, přijímají a rozmísťují do příslušných typů školských zařízení na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu mladistvého a volné kapacity jednotlivých zařízení.

---

¹⁵² ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.239.

Z uvedených zařízení jsou pro děti s uloženou ochrannou výchovou určeny dětské domovy se školou a výchovné ústavy, a to na základě ustanovení § 13 a § 14 ZVÚV. Výchovné ústavy jsou odděleně zřízeny pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou, popřípadě jako výchovný ústav nebo výchovná skupina pro děti, které jsou nezletilými matkami, a jejich děti, nebo pro děti, které vyžadují výchovně léčebnou péči. Zařízení, ve kterých bývají umístěny děti s uloženou ochrannou výchovou, jsou v souladu s ustanovením § 15 ZVÚV opatřeny speciálními stavbě technickými prostředky k zabránění útěku těchto dětí. Na základě rozhodnutí ředitele zařízení je dále možné v těchto zařízeních za účelem zajištění bezpečnosti dětí, zaměstnaných osob a svěřeného majetku využívat audiovizuální systémy. O umístění a způsobu využití těchto systémů musí být ředitelem zařízení informováni všichni zaměstnanci a všechny zde umístěné děti.¹⁵³

Pro děti, které trpí závažnými poruchami chování, pro které nemohou navštěvovat vzdělávací program střední školy, může být zřízena speciální škola poskytující střední nebo střední odborné vzdělání jako součást tohoto zařízení.

Co se trvání ochranné výchovy týče, ustanovení § 22 odst. 2 ZSVM zakotvuje, že ochranná výchova potrvá, dokud to vyžaduje její účel nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého, vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud pro mládež ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku. Následující odstavec praví, že není-li možné ochrannou výchovu ihned vykonat, nařídí soud pro mládež do doby jejího zahájení dohled probačního úředníka a odstavec čtvrtý tohoto ustanovení zakotvuje upuštění od výkonu ochranné výchovy, pokud pominou důvody, pro něž byla uložena, před jejím započatím.

Trvání ochranné výchovy je primárně ohraničeno dosažením účelu tohoto opatření (vhodnou výchovou odstranit, popř omezit možnost vzniku dalších, pro společnost nebezpečných následků zanedban výchovy a současně umožnit jednotlivci jeho další rozvoj, aby se mohl stát řádným občanem, zejména ho však řádně připravit pro život a pro jeho budoucí povolání, upevnit jeho charakterové vlastnosti a vzdělat ho tak, aby se stal platným členem společnosti),¹⁵⁴ tedy pokud došlo k jeho dosažení, musí dojít k propuštění mladistvého z ochranné výchovy a to i v případě, kdy ještě nedovršil

---

¹⁵³ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.239 a násl

¹⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.240 a násl

osmnáctý rok svého věku. Toto trvání je sekundárně ohraničeno samotným věkem mladistvého a to hned několika způsoby. Prvním případem je dovršení osmnáctého roku věku, kdy již nelze začít s jejím výkon a druhým je prodloužení ochranné výchovy po dovršení osmnáctého roku věku do dovršení devatenáctého roku věku, k čemuž musí dojít ještě před odvršením roku osmnáctého a to pouze vyžaduje-li to zájem mladistvého, tedy zejména aby mohlo být dokončeno jeho vzdělání.

Podle ustanovení § 85 ZSVM lze dotyčné dítě podmíněně umístit mimo výchovné zařízení a to buď na návrh, nebo z úřední povinnosti soudem, který ochrannou výchovu uložil na základě splnění podmínek v ustanovení § 23 ZSVM. Zajímavostí je, že i toto řízení je podmínkou nutné obhajoby podle ustanovení § 42 odst. 3 písm. a) TŘ. Jelikož je tato problematika upravena shodně s přeměnou ústavní a ochranné výchovy, budu se jí více věnovat v následující kapitole.

Možnosti přeměny ochranné výchovy jsou podmíněny skutečností, že převýchova mladistvého pokročila do té míry, že lze očekávat, že i bez omezení, kterým je podroben během výkonu ochranné výchovy, se bude řádně chovat a pracovat, avšak dosud nepominuly všechny okolnosti, pro něž byla ochranná výchova uložena, může soud ochrannou výchovu přeměnit v ústavní výchovu, nebo může rozhodnout o podmíněném umístění mladistvého mimo takové výchovné zařízení. Přitom může mladistvému uložit dohled probačního úředníka nebo jiné výchovné opatření.

Soud si pro účel řízení o přeměně ústavní a ochranné výchovy opatří podklady potřebné pro rozhodnutí, tedy zejména zprávy o chování mladistvého ve výchovném zařízení, o jeho morálních vlastnostech, rozumovém a mravním vývoji a stupni jeho převýchovy, případně pro řízení o podmíněném umístění mladistvého mimo výchovné zařízení si soud dále vyžádá zprávu o vhodnosti prostředí, kde má být mladistvý umístěn.¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.243.

Nedojde-li však k naplnění očekávání uvedených výše, tedy nelze-li očekávat, že bez omezení, jimž byl dotýčný jedinec podroben ve výchovném zařízení, kde vykonával ochrannou výchovu, se bude řádně chovat, soud pro mládež podmíněné umístění mimo výchovné zařízení zruší a rozhodne, že se ve výkonu ochranné výchovy pokračuje. Obdobně postupuje soud pro mládež při přeměně ústavní výchovy na ochrannou výchovu.

5.2.4.1 Problémy spojené s ochrannou výchovou

V období zpracování témat pro tuto rigorózní práci došlo k eskalaci mediálně velmi protěžovaného případu, v té době Výchovného ústavu, dětského domova se školou, střední školy, základní školy a školní jídelny, Školní 438, Chrastava. Na základě tří po sobě jdoucích zpráv veřejných ochránců práv za posledních deset let a několika případů násilí na zaměstnancích ústavu či samotných chovancích došlo po medializaci případu k zásahu ministerstva školství a odvolání tehdejší ředitelky ústavu. Ze zpráv veřejných ochránců práv¹⁵⁶ lze opravdu konstatovat, že minimálně od roku 2006 ústav nenaznačoval snahu napravovat závažná porušení lidských práv svých chovanců. Pomineme-li nepodložená konstatování, že ústav v Chrastavě byl odkladištěm pro delikventy, s kterými si jiné ústavy nevěděly rady, docházelo opravdu k restrikcím zcela mimo rámec zákona, k nimž ředitel a výchovní pracovníci neměli jakékoli oprávnění.

Soustavně vytykáán byl zejména nepřehledný systém tzv. „*bodování*“, který se stal nástrojem obstrukce, na základě kterého byly uplatňovány tresty spočívající v zabavení osobního oblečení, nutnosti poskytovat peněžní plnění za vyprání špinavého oblečení, nemožnost návštěv rodičů a příbuzných, restrikce v možnosti telefonování s rodinou. I ze strany práv rodičů docházelo k zásadním omezením zcela nad rámec zákona, kdy ve vnitřním řádu ústavu bylo stanoveno právo ústavu neohlášenou návštěvu do zařízení nepustit a časy telefonování s chovanci stanovilo pouze v rozsahu tří hodin jednoho pevně stanoveného dne v týdnu. Po druhé zprávě veřejného ochránce práv došlo dokonce ke zkrácení tohoto rozsahu na dvě hodiny.

---

¹⁵⁶ Zařízení v Chrastavě deset let neplnilo své povinnosti. Veřejný ochránce práv. [online]. 7.6.2016 [cit. 2016-09-12]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2016/zarizeni-v-chrastave-deset-let-neplnilo-sve-povinnosti/>

Střet běžného obyvatelstva s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence či ústavní a ochranné výchovy nemusí být pochopitelně vždy pozitivní. Avšak tlak obyvatel Chrastavy na zrušení výchovného ústavu (kdy pro školní rok 2015/2016 bylo v celém Libereckém kraji v rámci výkonu ochranné výchovy umístěno celkem 25 jedinců), je zcela nelogický,¹⁵⁷ zvláště vezmeme-li v potaz, že v celé České republice bylo v tomto období ve výchovných ústavech umístěno celkem 1089 jedinců (včetně zmíněných 25).

5.3 Trestní opatření

Z výše rozvedených kapitol, které jsem věnovala systému výchovných a ochranných opatření ukládaných v rámci trestního řízení mládeži a rozebraných možností odklonů vyplývá, že trestní opatření představují nejprísnejší druh trestněprávních následků provinění a jsou krajním z právních prostředků k dosažení účelu ZSVM. Základní zásady tohoto zákona omezují použití trestních opatření pouze na situace, kdy zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu ZSVM, viz zásada ekonomie trestní represe.¹⁵⁸

Základní rozdíl oproti výchovným a ochranným opatřením je v negativním hodnocení spáchaného provinění a jeho pachatele. Trestní opatření v sobě dále primárně nesou úmysl způsobit pachateli přiměřenou újmu, ačkoliv je celkově represivní funkce trestního soudnictví nad mládeží potlačena ve prospěch funkce preventivní. Porovnáme-li přípustné tresty podle ustanovení § 52 odst. 1 TZ a přípustné sankce § 24 odst. 1 ZSVM, dojdeme k závěru, že ve prospěch mladistvých se některé tresty pro dospělé do systému trestních opatření nepromítly. Jedná se zejména o trest zákazu pobytu podle písmene h) zmíněného ustanovení, trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání podle písmene j) zmíněného ustanovení a trest ztráty vojenské hodnosti podle písmene k) zmíněného ustanovení.

---

¹⁵⁷ Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy: 2015/Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy/H2.4.1.1. Výchovné ústavy – počet zařízení, prostorové podmínky, děti a mládež podle území. [online]. [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

¹⁵⁸ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.499.

Vypuštění těchto trestů je vzhledem ke kariérním možnostem osobě mladistvého pachatele zcela pochopitelné. Trest propadnutí majetku podle písmene d) podle výše uvedeného ustanovení je v systému trestních opatření pojmenován jakožto trestní opatření propadnutí věci.

První skupina trestních opatření je v ZSVM upravena v ustanovení § 26, kde je odkázáno na ustanovení § 62 TZ a následující, a dále speciálně stanovuje odlišné horní hranice sazeb. U jednotlivých opatření jsou oproti obecné úpravě ještě odlišně upraveny podmínky vhodnosti uložení pro osobou mladistvého. Druhou skupinou trestních opatření jsou ta, která počítají s majetkovým postihem pachatele. Peněžité opatření mají primárně spíše způsobit jistou újmu v majetkové sféře dotyčného mladistvého pachatele za podmínky, že je výdělečně činný. Oproti tomu trestní opatření propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty si za cíl klade odnětí věci, která je v zákonem specifikovaném vztahu ke spáchanému provinění, z majetkové sféry pachatele za účelem zabránění dalšího páchaní trestné činnosti. Třetí skupinu trestních opatření tvoří ta, která spočívají ve zbavení osobní svobody. U těchto jsou však podmínky nastaveny odlišně proti úpravě pro dospělé pachatele a to ve prospěch mladistvých zejména v oblastech trvání a způsobu výkonu těchto opatření.

5.3.1 Obecně prospěšné práce

Podle obecné úpravy v TZ může soud mladistvému uložit trestní opatření obecně prospěšných prací za nedbalostní provinění nebo za úmyslné provinění, na které TZ stanovuje horní hranici nepřevyšující pět let. Samostatné uložení tohoto opatření je možné, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu a osobě a poměrům mladistvého uložení jiného trestního opatření k dosažení účelu trestního opatření není třeba.

Úprava TZ stanovuje pro tento trest sazbu 50 až 300 hodin, přičemž zvláštní ustanovení speciální úpravy v § 26 odst. 1 ZSVM snižuje pro mladistvé horní hranici tak, že nesmí přesáhnout polovinu horní hranice trestní sazby pro dospělé. Toto trestní opatření tak lze mladistvému uložit v sazbě 50 až 150 hodin.

Propedeutický význam tohoto trestního opatření je zřejmý i z toho, že pro uložení je třeba pozitivního stanoviska mladistvého, jelikož uložení tohoto opatření přes negativní stanovisko mladistvého by evidentně nedošlo k naplnění účelu zákona.

Zkoumání postoje je velmi důležité zejména proto, že je na základě stanovených podmínek v ustanovení § 65 odst. 2 TZ přeměnit toto opatření v trestní opatření domácího vězení, peněžitého opatření, či opatření odnětí svobody. Výhodou uložení tohoto opatření je minimální stigmatizace mladistvého pachatele v případě řádného vykonání obecně prospěšných prací, jelikož na základě ustanovení § 65 odst. 4 TZ se na něj ode dne řádného vykonání hledí, jako by nebyl odsouzen.

Trestní opatření obecně prospěšných prací lze ukládat jak samostatně, tak vedle jiných trestních či jiných opatření. Nesmí však být uloženo vedle trestního opatření odnětí svobody, jak podmíně odloženého, tak nepodmíněného. V případě pozitivního postoje k tomuto opatření je na uvážení soudu, zda zároveň uloží některá výchovná opatření. Přístup mladistvých k plnění uložených výchovných opatření může přitom mít zásadní význam pro posouzení toho, zda se po dobu výkonu obecně prospěšných prací chovali řádně, a jejich případné neplnění může vést k přeměně dosud nevykonaných obecně prospěšných prací na odnětí svobody.¹⁵⁹ Celkem bylo toto opatření obecně prospěšných prací v průběhu posledních pěti let uloženo v 11,21 % případů uložení trestního opatření.¹³³

5.3.2 Domácí vězení

Trestní opatření domácího vězení bylo v souvislosti s přijetím nového TZ do ZSVM inkorporováno novelou č. 41/2009 Sb. Domácí vězení lze uložit za stejných podmínek jako dospělému pachateli, tedy za nedbalostní provinění, nebo za provinění, u něhož horní hranice trestní sazby nepřevyšuje pět let. Trest domácího vězení je tedy vázán na stejnou kategorii deliktů, jako trestní opatření obecně prospěšných prací, ale též výše rozvedený institut upuštění od potrestání či odklony v trestním řízení.¹⁶⁰ ZSVM ve svém ustanovení § 26 odst. 2 oproti obecné úpravě obsažené v TZ omezuje horní hranici sazby stejně jako u obecně prospěšných prací tak, že horní hranice sazby nesmí převyšovat polovinu této hranice stanovené pro dospělé pachatele. Soud pro mládež může vedle tohoto opatření uložit i vhodná výchovná opatření. Horní hranice trestní sazby pro dospělé je TZ stanovena nejvýše na dva roky, proto se pro mladistvé užije horní hranice nepřevyšující jeden rok.

---

¹⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.281.

¹⁶⁰ ŠČERBA, Filip., COUFALOVÁ, Bronislava. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. s.310.

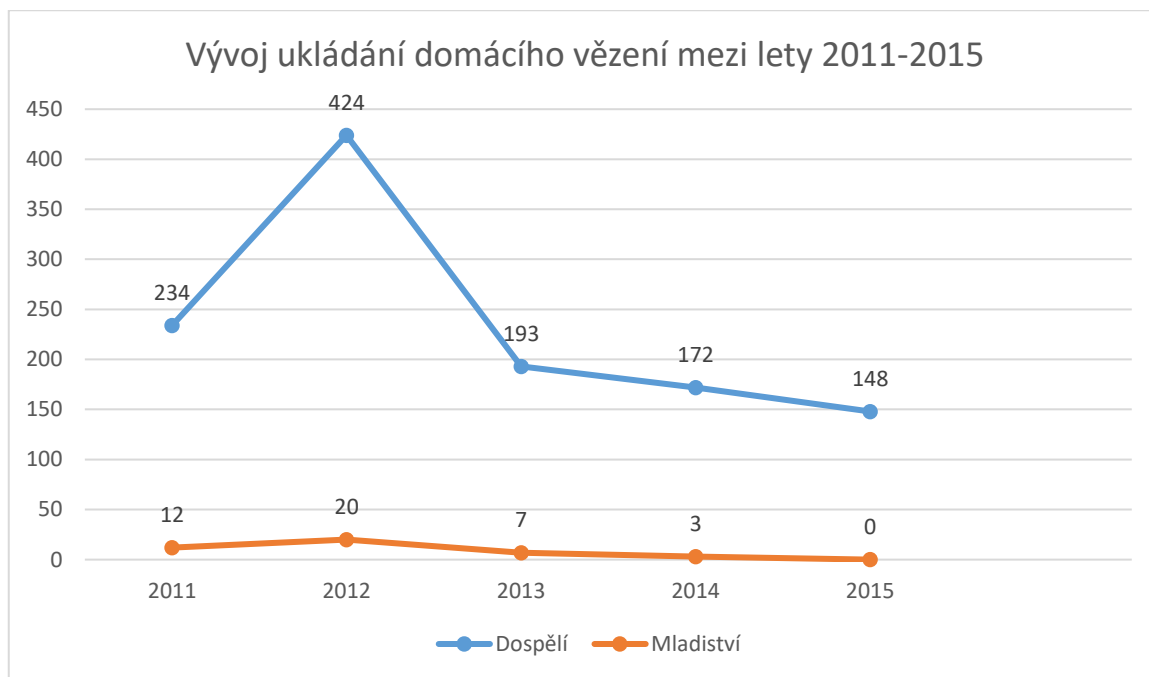
Jelikož se jedná o nejpřísnější alternativu k trestnímu opatření odnětí svobody, je základním předpokladem závěr soudu pro mládež, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného provinění a osobě a poměrům pachatele lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestního opatření, a to i popřípadě vedle uložení trestního opatření jiného. U tohoto opatření například neplatí fikce neodsouzení a pachatel musí písemně slíbit, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost. Bez dobrovolného poskytnutí tohoto slibu soud v žádném případě nemůže trest domácího vězení uložit, což znamená, že se jedná o jednu z mála sankcí, které nelze uložit proti vůli pachatele (mimo posouzení postoje k obecně prospěšným pracem a probační program).

Obydlí, na které se má povinnost odsouzeného vztahovat, se určuje až při nařízení výkonu trestu, kdy ještě před jeho uložení v odsuzujícím rozsudku soud spolehlivě zjistí poměry pachatele týkající se jeho bydlení, protože povaha místa trvalého pobytu má vliv na posuzování vhodnosti uložení trestu domácího vězení. Tento trest by totiž jednoznačně neměl být ukládán v případech, kdy pachatel nemá žádné skutečné bydliště na území České republiky, a dále v případech, kdy jde o bydliště zcela nevhodné pro výkon tohoto trestu (např. z důvodu velkého počtu spolubydlících osob).¹⁶¹

Dohled nad výkonem provádí úředníci Probační a mediační služby v různých hodinách a dnech namátkově. Vzhledem k nedostatečně rozvinutému elektronickému systému soudci od ukládání tohoto alternativního trestu (trestního opatření) upouští po roce 2012 dlouhodobě a v posledních pěti letech bylo uloženo v 1,69 % případů uložení trestního opatření.

---

¹⁶¹ ŠČERBA, Filip., COUFALOVÁ, Bronislava. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. s.316.

Zdroj: Statistika Probační a mediační služby ČR¹³³

Ustanovení § 62 TZ počítá i se situací, kdy odsouzený jedinec nedodržuje sjednané podmínky výkonu trestního opatření či jinak maří jeho výkon, pročež zakotvuje možnost přeměny tohoto opatření na trestní opatření odnětí svobody v rozsahu nevykonaného trestního opatření domácího vězení.

5.3.3 Zákaz činnosti

Trestní opatření zákazu činnosti spočívá v povinnosti zdržet se výkonu určité činnosti, jehož smyslem je mladistvému přímo zabránit v dalším páchání trestné činnosti, a to jeho dočasným vyřazením z možnosti zastávat a vykonávat určité zaměstnání nebo povolání anebo vykonávat činnosti, k nimž je zapotřebí zvláštního povolení nebo jejichž výkon upravují zvláštní předpisy.¹⁶²

Zákaz činnosti je možné uložit mladistvému jen tehdy, není-li to na překážku přípravě na jeho povolání, přičemž horní hranice sazby tohoto trestního opatření nesmí převyšovat

¹⁶² KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.728.

pět let.¹⁶³ Podle komentáře ZSVM není takto možné uložit zákaz řízení motorových vozidel mladistvému, u něhož je taková činnost součástí přípravy na jeho povolání (automechanika, opraváře silničních vozidel apod.). Pokud by ovšem v mezidobí přípravu na povolání ukončil, tato překážka by odpadla (např. složením závěrečných zkoušek) a dané trestní opatření by bylo možné uložit.¹⁶⁴ Autorce této práce přijde tento demonstrativní příklad krajně nelogický zejména proto, že zkoušku pro získání řidičského oprávnění skupiny B1 ve smyslu § 80a zákona č. 361/2000 Sb. zákon o provozu na pozemních komunikacích lze skládat do dovršení věku osmnácti let a dříve lze získat pouze oprávnění k řízení jednostopých motorových vozidel. Autorka nepředpokládá, že znalost dopravních předpisů a oprávnění k řízení motorových vozidel, ať už jde o dvoustopá či jednostopá, je podmínkou k přípravě na budoucí povolání automechanika. Lze si však představit případ, kdy soud uloží tento zákaz činnosti jedinci, který se např. na specializované dopravní či vojenské škole připravuje na profesi pilota (přičemž výcvik pilotáže sportovních motorových letadel je možné zahájit od věku šestnácti let) a je mu soudem pro mládež zakázáno pilotovat letadla.

Obecná právní úprava v TZ počítá s trestní sazbou nejméně jednoho roku a nejvýše deseti let, přičemž speciální úprava ZSVM omezuje horní hranici na pět let. Výkon tohoto opatření trvá i po dovršení osmnácti let věku v soudem stanoveném rozsahu. Největším problémem tohoto opatření je pravděpodobně kontrola nad jeho výkonem, která spoléhá na dostatečnou kontrolu okolí, kdy jedinou zákonnou reakcí může být stíhání pro provinění maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání ve smyslu § 337 odst. 1 písm a) TZ. Možná právě proto soudy k tomuto opatření v posledních letech téměř nepřistupují, konkrétně pouze v 0,64 % případů uložení trestního opatření.¹⁶⁵

---

¹⁶³ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.504.

¹⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.282.

¹⁶⁵ Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 4.3.2016 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavysloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1037013&typSloupec=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 28.4.2015 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavysloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=916097&typSloupec=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 25.1.2014 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavysloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=722686&typSloupec=pdf&fileName=null

5.3.4 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Podmínkou pro uložení této sankce je na základě ustanovení § 76 TZ skutečnost, že se mladistvý pachatel v souvislosti s návštěvou sportovní, kulturní a jiné společenské akce dopustil úmyslného provinění

Podobný institut byl již rozebrán výše v kapitole pojednávající o výchovných opatřeních, konkrétně výchovných omezení. Oproti tomuto výchovnému omezení spočívá trestní opatření zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce v bezesporu přísnější reakci soudu na spáchané provinění. Přísnější charakter tohoto trestního opatření můžeme spatřovat mimo jiné v rozsahu, ve kterém lze uložit. Vzhledem k tomu, že výchovné omezení tohoto charakteru lze uložit maximálně po dobu tří let a toto trestní opatření po dobu pěti let spolu s povinností spolupráce s úředníkem Probační a mediační služby a v zákonem stanovených případech se před konáním takových akcí dostavit k určenému útvaru Policie ČR, lze jednoznačně posoudit rozdíl mezi těmito dvěma podobnými instituty.

Dalším rozdílem je i fakt, že uvedené výchovné omezení lze uložit mladistvému jak v průběhu řízení, které předchází rozhodnutí ve věci samé, tak v rozhodnutí ve věci samé. Naproti tomu uvedené trestní opatření výhradně, jen byla-li prokázána vina mladistvého. Zatímco pak výchovné omezení lze průběžně podle potřeby měnit, u trestního opatření tato možnost dána není s výjimkou podmíněného upuštění od výkonu jeho zbytku, od kterého může soud pro mládež upustit nejdříve po výkonu jeho poloviny.¹⁶⁶Jedná se o třetí nejméně užívané trestní opatření v posledních pěti letech, kdy z celkem 8318 případů bylo uloženo pouze 11x.¹⁶⁷

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 29.1.2013 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=561840&typSloupce=pdf&fileName=null

¹⁶⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.733.

¹⁶⁷ Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 4.3.2016 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1037013&typSloupce=pdf&fileName=null
Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 28.4.2015 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=916097&typSloupce=pdf&fileName=null

5.3.5 Vyhoštění

Vyhoštěním se rozumí odnětí práva cizince nadále se zdržovat na území České republiky, pokud takové právo měl, a jeho přemístění na území jiného státu nebo jeho předání příslušným orgánům jiného státu.¹⁶⁸ Na případy, kdy takové opatření není možné uložit, pamatuje ustanovení § 80 odst. 3 TZ. Problém nastává ve chvíli, kdy je třeba vyhostit pachatele s občanstvím Evropské unie. Vyhoštění pachatele s unijním občanstvím je sice možné, ale pouze pokud by neuložením takového trestního opatření došlo k vážnému ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku, anebo že vyhoštění je v nejlepším zájmu takového mladistvého. Dále není podle tohoto ustanovení možné trestní opatření vyhoštění uložit hned v několika dalších případech:

- „Pokud se nepodařilo zjistit státní příslušnost mladistvého,
- tomuto byl poskytnut azyl nebo doplňková ochrana podle jiného právního předpisu,
- má na území České republiky povolen dlouhodobý pobyt, má zde pracovní a sociální zázemí a uložení trestního opatření vyhoštěn by bylo v rozporu se zájmem na spojování rodin, anebo
- hrozí nebezpečí, že bude ve státě, do kterého by měl být vyhoštěn, pronásledován pro svoji rasu, národnost, příslušnost k určité sociální skupině, politické nebo náboženské smýšlení, nebo jestliže by jej vyhoštění vystavilo mučení či nelidskému nebo ponižujícímu zacházení.“

Zajímavostí je, že zákon připouští uložení tohoto opatření i vedle jiného druhu trestního opatření. Lze pochopit např. současné uložení peněžitých opatření, ale uložení takového opatření s jinými trestními opatřeními se vzhledem ke smyslu vyhoštění, tedy zájmu na pobývání pachatele mimo území České republiky nezdá jako účelné. Takto bylo v průběhu minulých pěti let trestní opatření vyhoštění využito v 0,68 % případů uložení trestního opatření.¹³³

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 25.1.2014 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=722686&typSloupec=pdf&fileName=null
Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 29.1.2013 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=561840&typSloupec=pdf&fileName=null

¹⁶⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.729.

5.3.6 Peněžité opatření a podmíněný odklad jeho výkonu

Peněžité opatření se mladistvým ukládá za stejných podmínek jako peněžitý trest dospělým pachatelům, avšak musí být splněna zvláštní podmínka spočívající v tom, že mladistvý musí být v době rozhodnutí soudu výdělečně činný, anebo uložení tohoto trestního opatření umožňují majetkové poměry mladistvého.¹⁶⁹ Peněžitý trest ukládaný dospělým pachatelům představuje základní majetkovou sankci postihující specificky peněžní prostředky pachatele. Jeho účelem může být odčerpání finančních prostředků získaných přímo trestnou činností či v jejím přímém důsledku, anebo těch prostředků, které by potenciálně mohly sloužit k páčání další trestné činnosti.¹⁷⁰

Způsob výkonu tohoto opatření je také stejný jako u peněžitého trestu, tedy formou vyměřených denních sazeb, které jsou ovšem oproti sazbám užívaným pro dospělé sníženy z obou stran na polovinu, tedy na rozmezí 10 až 365 denních sazeb. Maximální denní sazba byla pro mladistvé také redukována a to dokonce z 50.000 Kč denně na 5.000 Kč denně.

Výhoda užití denní sazeb spočívá v jeho flexibilitě, kdy např. v době rozhodování soudu je mladistvý výdělečně činný, ovšem pobírá jen malou mzdu. Soud ukládající peněžité opatření proto uloží mladistvému, aby zaplatil 300 denních sazeb (čímž vystihuje závažnost spáchaného provinění), přičemž jedna denní sazba bude činit 150 Kč (což odráží nízký příjem mladistvého). Zároveň stanoví, že celková výše peněžitého opatření činí 45.000 Kč (300x150) a že mladistvý bude tuto částku platit v měsíčních splátkách činících 2.000 Kč (takže nebude ohroženo zabezpečení hmotných potřeb mladistvého).¹⁷¹

I pro mladistvé platí uložení náhradního trestního opatření odnětí svobody pro případ, že by peněžité opatření nebylo ve stanovené lhůtě vykonáno, kde je zároveň stanoveno omezení, kdy toto opatření nesmí převyšovat jeden rok odnětí svobody a nesmí ani spolu s uloženým trestním opatřením odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby snižené podle ZSVM.

---

¹⁶⁹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.502.

¹⁷⁰ ŠČERBA, Filip., COUFALOVÁ, Bronislava. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. s.245.

¹⁷¹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.503.

Ustanovení § 28 odst. 1 ZSVM umožňuje výkon peněžitého trestního opatření podmíněně odložit za splnění alternativně vyjmenovaných podmínek, kdy:

- „vzhledem k osobě mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, v němž žije a pracuje, a k okolnostem případu, má soud důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu, nebo
- soud přijal záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu.“

Zkušební dobu pro takto podmíněčně odložený výkon lze stanovit až na tři léta, přičemž minimální trvání není zákonem upraveno. Při uložení peněžitého trestu s podmíněným odkladem výkonu dospělému pachateli lze zároveň uložit po dobu trvání zkušební doby přiměřená omezení či povinnosti. Obdobou pro mladistvé je možnost kumulativního uložení výchovných opatření, které svými instituty mohou zajistit účel zákona. Tato peněžitá opatření jsou dvě nejméně ukládaná v českém soudnictví nad mládeží, kdy nepodmíněného opatření bylo v posledních pěti letech užito v 0,07 % a peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu dokonce v 0,01 % případů uložení trestního opatření!¹⁷²

Autorka práce se domnívá, že převzetí těchto forem sankcí z TZ do ZSVM je v zájmu dosažení co nejvyšší možné diferenciací sankcí s ohledem na spáchané provinění potřebné. Na druhou stranu takto extrémně nízká míra využití s nejvyšší pravděpodobností svědčí o nedostatečné finanční situaci stíhaných mladistvých a jejich

---

¹⁷² Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 4.3.2016 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1037013&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce. [online]. 28.4.2015 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=916097&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce. [online]. 25.1.2014 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=722686&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 29.1.2013 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=561840&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce. [online]. 18.2.2012 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=454255&typSloupce=pdf&fileName=null

rodin, kdy podmínky ekonomické činnosti mladistvého či jeho dostatečných majetkových poměrů trestním soudům neumožňují účelné ukládání takového opatření. V opačné situaci si velmi snadno představit, že by takto uložené opatření mohlo být motivem další majetkové trestné činnosti.

5.3.7 Propadnutí věci

Úpravu trestních opatření propadnutí věci ZSVM vůbec neupravuje a zcela je nechává v působnosti TZ, kde jsou tato opatření obsažena v ustanoveních § 70 TZ až § 72 TZ. Smyslem tohoto opatření je odnětí vlastnického práva k věcem nebo k jiným majetkovým hodnotám, které jsou v zákonem předpokládaném vztahu ke spáchanému trestnému činu, s tím, že připadají státu.¹⁷³ Vztah věci a spáchaného provinění je taxativně vyjmenován v § 70 odst. 1 TZ, kdy soud může uložit trestní opatření propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty:

- *„které bylo užito k spáchání trestného činu,*
- *která byla k spáchání trestného činu určena,*
- *kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj, nebo*
- *kterou pachatel, byť jen zčásti, nabyt za věc nebo jinou majetkovou hodnotu uvedenou v předchozím řádku, pokud hodnota věci nebo jiné majetkové hodnoty uvedené v předchozím řádku není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná.“*

Pro případ, že by mladistvý propadnutou věc zničil, či poškozením znehodnotil, je možné mu uložit tzv. propadnutí náhradní hodnoty do výše hodnoty věci, které by se jinak propadnutí týkalo na základě ustanovení § 71 TZ.

---

¹⁷³ DRAŠTÍK, Antonín., FREMR, Robert., DURDÍK, Tomáš., RŮŽIČKA, Miroslav., SOTOLÁŘ, Alexander a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4. s.557.

5.3.8 Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem

Trestní opatření odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu má velmi společného s níže rozvedeným trestním opatřením odnětí svobody podmíněně odloženém na zkušební dobu s dohledem. Jejich výkon spočívá v odložení výkonu trestního opatření odnětí svobody pod podmínkou, že odsouzený mladistvý se bude po stanovenou zkušební dobu chovat řádně a vyhoví uloženým podmínkám. Obecně stojí veškeré podmíněně uložené tresty či trestní opatření v případě mladistvých na předpokladu, že již samotné projednání věci trestním soudem a odsuzující rozsudek s hrozbou faktického výkonu odnětí svobody bude mít dostatečné preventivní účinky na osobu pachatele, že takto dojde k naplnění účelu zákona.

Zkušební doba uložená pro tyto typy trestních opatření nesmí být na základě § 33 odst. 1 ZSVM uložena po dobu menší než jednoho roku a zároveň po dobu delší než tři roky. Následující odstavec však taxativně uvádí tři případy, kdy není i přes porušení podmínek podmíněného odkladu k výkonu trestu přistoupeno. Soud může takové rozhodnutí učinit nejen ve výjimečných případech, jak to vyžaduje trestní zákon v případě dospělých pachatelů. Zároveň však musí:

- „stanovit nad mladistvým dohled, pokud nebyl již uložen,
- přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit zkušební dobu v trvání pěti let, nebo
- uložit další výchovné opatření uvedené v § 15 až § 20 ZSVM směřující k tomu, aby mladistvý vedl řádný život.“

Na rozdíl od výše rozebraného trestního opatření, obsahuje varianta s uloženým dohledem výrazné prvky probačního působení v podobě institucionalizovaného dohledu nad mladistvým integrujícího v sobě kontrolu s vedením a pomocí.¹⁷⁴

Za situace, kdy se mladistvý ve zkušební době osvědčil za podmínek v § 83 odst. 1 TZ a § 86 odst. 1 TZ, rozhodne soud o jeho osvědčení po dobu zkušební doby a opatření odnětí svobody se nevykoná. Naopak v takovém případě, kdy mladistvý nevedl řádný

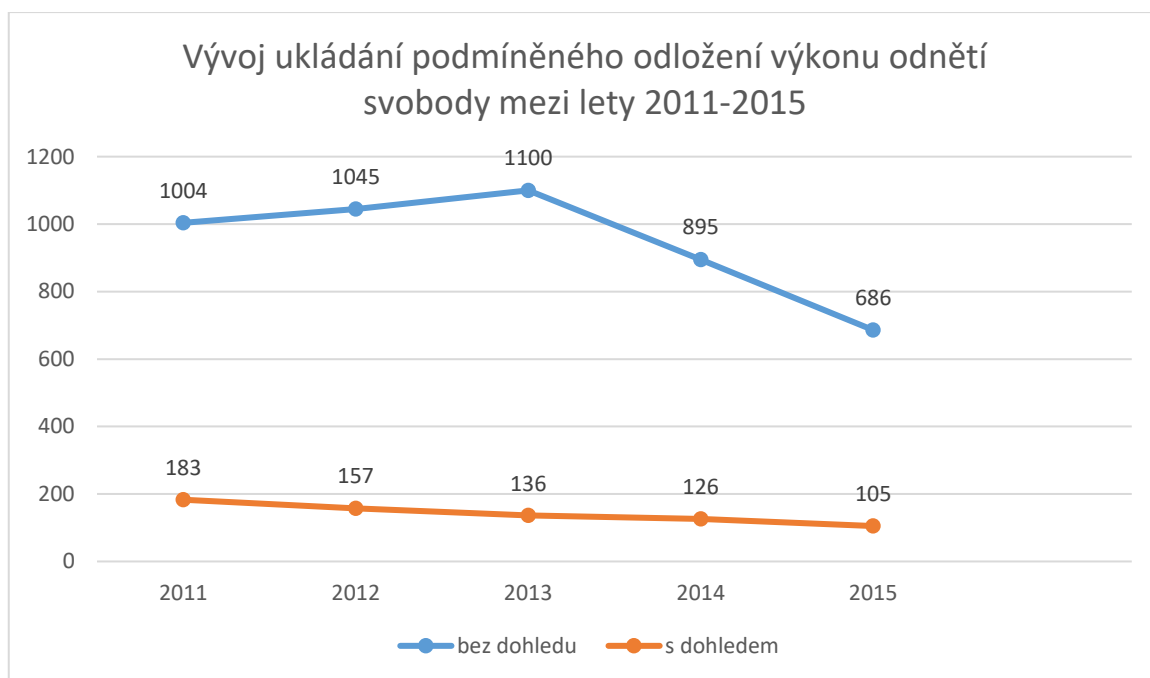
---

¹⁷⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s.735.

život po celou zkušební dobu a nevyhověl uloženým podmínkám a opatřením, může být k výkonu trestu přistoupeno.

O velké oblíbenosti zkušební doby sloužící k prokázání, zda pouhá hrozba výkonu trestního opatření odnětí svobody, případně alternativy s probíhajícím dohledem v průběhu zkušební doby svědčí i statistiky zpracované do níže uvedeného grafu, kdy první varianta tohoto trestního opatření byla v průběhu posledních pěti let uložena v 45,72 % a varianta s dohledem v 14,40 % případů uložení trestního opatření, což z nich činí nejpoužívanější a třetí nejpoužívanější trestní opatření.

Příloha č. 18

Zdroj: Statistika Ministerstva spravedlnosti ČR¹⁷⁵

¹⁷⁵ Statistika a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 4.3.2016 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1037013&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistika a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce. [online]. 28.4.2015 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=916097&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistika a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce. [online]. 25.1.2014 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=722686&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistika a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 29.1.2013 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

Ze srovnání vývoje ukládání obou opatření je patrné, že zatímco oblíbenost ukládání tohoto opatření s dohledem v průběhu let konstantně klesala s úbytkem nápadu případů trestně stíhané delikvence mládeže, varianta ukládání tohoto trestního opatření bez dohledu klesala markantněji.

5.3.9 Nepodmíněné odnětí svobody

Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody je prostředkem ultima ratio v systému ukládání opatření v trestním soudnictví nad mládeží. Sankce spočívající ve zbavení osobní svobody po dobu stanovenou soudem na základě zákona je na rozdíl od dospělých pachatelů ukládána v polovičním rozsahu, tedy jeho dolní i horní hranice stanovené v TZ jsou na základě § 31 ZSVM sníženy na polovinu a zároveň snížená sazba dolní hranice nesmí převyšovat jeden rok a horní hranice nesmí převyšovat pět let.

Přísněji je toto opatření zákonem dovoleno uložit za splnění podmínek v odstavci třetím tohoto ustanovení, tedy v případě, že mladistvý spáchal provinění, za které TZ ve zvláštní části umožňuje uložit výjimečný trest a zároveň povaha a závažnost tohoto provinění je mimořádně vysoká vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku. Případem takového mimořádného zvýšení trestní sazby je poměrně čerstvý případ dvou mladistvých pachatelů, kteří pro své pobavení trýznivým způsobem umučili opilého bezdomovce v Pardubicích, za což jim byl Krajským soudem v Hradci Králové udělen nepodmíněné trestné opatření odnětí svobody v délce 7,5 let, přičemž po podaném odvolání byl podle dostupných informací České tiskové kanceláře trest Vrchním soudem v Praze potvrzen.¹⁷⁶ Stejně trestní opatření bylo dle dostupných informací Vrchním soudem potvrzeno i dvěma mladistvým dívkám z trojice vražedkyň, které v pražských Letňanech ubily seniora v jeho bytě a následně se pokusily tento byt

---

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavysloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=561840&typSloupec=pdf&fileName=null
Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 18.2.2012 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavysloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=454255&typSloupec=pdf&fileName=null

¹⁷⁶ Za ubití bezdomovce potvrdil soud mladistvým 7,5 roku vězení. ČeskéNoviny.cz [online]. 7.4.2016 [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/za-ubiti-bezdomovce-potvrdil-soud-mladistvym-7-5-roku-vezeni/1335412>

zapálit.¹⁷⁷ Autorka při těchto kauzách bohužel musela vycházet pouze z veřejně dostupných tiskových zpráv, jelikož podaným žádostem o anonymizovaná rozhodnutí soud nevyhověl.

Mimořádné snížení trestní sazby je možné za podmínek § 32 ZSVM, kdy se jedná o další prostředek individualizace trestu a projevem depenalizace u mladistvých. Tento institut umožňuje další zmírnění trestního opatření odnětí svobody, který ZSVM chápe jako krajní prostředek z hlediska účelu opatření vymezeného v § 9 odst. 1 ZSVM.¹⁷⁸ Jedná se tak o projev principu restorativní justice i v nejkrajnějším možném opatření podle tohoto zákona.

Pod spodní hranici trestní sazby lze snížit trestní opatření odnětí svobody v případě, má-li soud pro mládež vzhledem k okolnostem případu nebo vzhledem k poměrům mladistvého za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody stanovené TZ bylo pro mladistvého nepřiměřeně přísné a že lze účelu trestního opatření dosáhnout i odnětím svobody kratšího trvání, může snížit trestní opatření odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby zákonem stanovené bez omezení uvedeného v trestním zákoníku.

Významnou odchylkou je i oddělený výkon opatření odnětí svobody mladistvých do věku devatenácti let od dospělých odsouzených. Výjimkou je možnost uložení nepodmíněného odnětí svobody mladistvému, který v době ukládání odnětí svobody již překročil devatenáctý rok věku, kdy je možné rozhodnout o výkonu ve věznici pro dospělé odsouzené.

Vzhledem k tomu, že nepodmíněné odnětí svobody je u mladistvých pachatelů jednoznačně subsidiární sankcí¹⁷⁹, je s podivem, že za posledních pět let tvořilo se svými 24,99 % téměř čtvrtinu všech uložených trestních opatření.¹³³

---

¹⁷⁷ Odvolací soud potvrdil tresty pro mladistvé vražedkyně seniora. iDNES.cz [online]. 15.6.2016 [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: http://praha.idnes.cz/odvolaci-soud-potvrdil-7-5-roku-pro-mladistve-vrazedkyne-p27-/praha-zpravy.aspx?c=A160615_111818_praha-zpravy_rsr

¹⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.328.

¹⁷⁹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.503.

5.3.10 Odlišné úpravy institutů upuštění od uložení trestního opatření a podmíněčného upuštění od uložení trestního opatření v systému trestání mladistvých

Uložení trestního opatření je nejzazší prostředek systému opatření trestního soudnictví nad mládeží, důkazem toho je poměrně široký systém obsažený v ZSVM, umožňující neuložení trestního opatření v zákonem stanovených případech. ZSVM připouští dvě standardní situace, za kterých je možné upustit od uložení trestního opatření a jednu situaci, kdy je tak možné učinit podmíněně.

První takovou situací je upuštění od uložení trestního opatření podle ustanovení § 11 odst. 1. ZSVM, který požaduje splnění předpokladu, že mladistvý, který spáchal provinění, na které TZ stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let (v nesnížené výši), jeho spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě.

Za splnění těchto alternativně stanovených podmínek lze k upuštění přistoupit ve třech případech a to:

- „jestliže vzhledem k povaze spáchaného činu a k dosavadnímu životu mladistvého lze důvodně očekávat, že již projednání věci před soudem postačí k jeho nápravě,
- dopustil-li se činu z neznalosti právních předpisů, která je zejména vzhledem k jeho věku, rozumové vyspělosti a prostředí, ve kterém žil, omluvitelná,
- nebo jestliže soud pro mládež přijme záruku za nápravu mladistvého a má za to, že vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, povaze spáchaného činu a osobě mladistvého se uložení trestního opatření nejeví nutným.“

Druhá situace připouštějící upuštění od uložení trestního opatření je upravena v ustanovení § 12 ZSVM, které na rozdíl od předchozí popsané situace připouští upuštění i pro provinění, jejichž trestní sazba trestu odnětí svobody dle trestního zákoníku převyšuje pět let. Soud podle tohoto alternativně postaveného ustanovení může upustit od uložení trestního opatření mladistvému i tehdy, jestliže:

- „mladistvý spáchal provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud pro mládež má za to, že zabezpečovací detence nebo ochranné léčení, které zároveň ukládá, zajistí nápravu mladistvého lépe než trestní opatření,
- nebo je vůči němu užito ochranné nebo výchovné upatření a k dosažení účelu tohoto zákona není třeba uložit trestní opatření.“

Zajímavostí je, že oproti úpravě dospělých je takto možné přistoupit k upuštění od uložení trestního opatření i v případě, že si stav duševní poruchy přivodil dotyčný mladistvý zaviněně sám, vlivem návykové látky.¹⁸⁰

Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření, které je upraveno v ustanovení § 14 ZSVM, lze provést za splnění výše popsaných podmínek ustanovení § 11 odst. 1 ZSVM, pokud soud považuje za potřebné po stanovenou dobu sledovat chování mladistvého. Tato doba může být stanovena až na jeden rok, přičemž soud může zároveň uložit výchovná či ochranná opatření. Na rozdíl od podmíněného upuštění od potrestání upraveného TZ není podmíněné upuštění od uložení trestního opatření automaticky spojeno s dohledem probačního úředníka.¹⁸¹ Zákon tuto situaci řeší zmíněnou možností současného uložení jiných opatření, mezi která dohled probačního úředníka patří. Ačkoli speciální úprava ZSVM obsahuje široké spektrum možností k odstranění zbytečných formalit, tato úprava dohledu bez primárního určení osoby provádějící dohled je více než zarážející. Autoři komentáře ZSVM si tento jev vysvětlují jako možnost diferenciací tohoto velice intenzivního opatření s ohledem na konkrétní okolnosti případu a osobu a poměry mladistvého, kdy ani využití tohoto opatření v trestní věci mladistvého by však nemělo mít primárně represivní povahu. Dohled probačního úředníka nad mladistvým totiž v sobě musí spojovat kontrolu jeho chování s pomocí a s jeho vedením k životu bez konfliktu se zákonem.¹⁸²

Autorka této práce se však domnívá, že názory autorů zmíněného komentáře se v uvedeném ustanovení snaží za každou cenu najít smysl a nechtějí za touto nesrovnalostí hledat nedbalost zákonodárce. Je sice pravdou, že při podmíněném upuštění od uložení trestního opatření je možné uložit výchovná či ochranná opatření, ale vzhledem k minimálnímu zásahu do osobní integrity odsouzeného jedince je záhodno zvážit i veřejný zájem na sebereflexi a nápravě odouzeného mladistvého, pro který je i přes vytíženost Probační a mediační služby zejména pro institut podmíněného upuštění od uložení trestního opatření na místě.

---

¹⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.113.

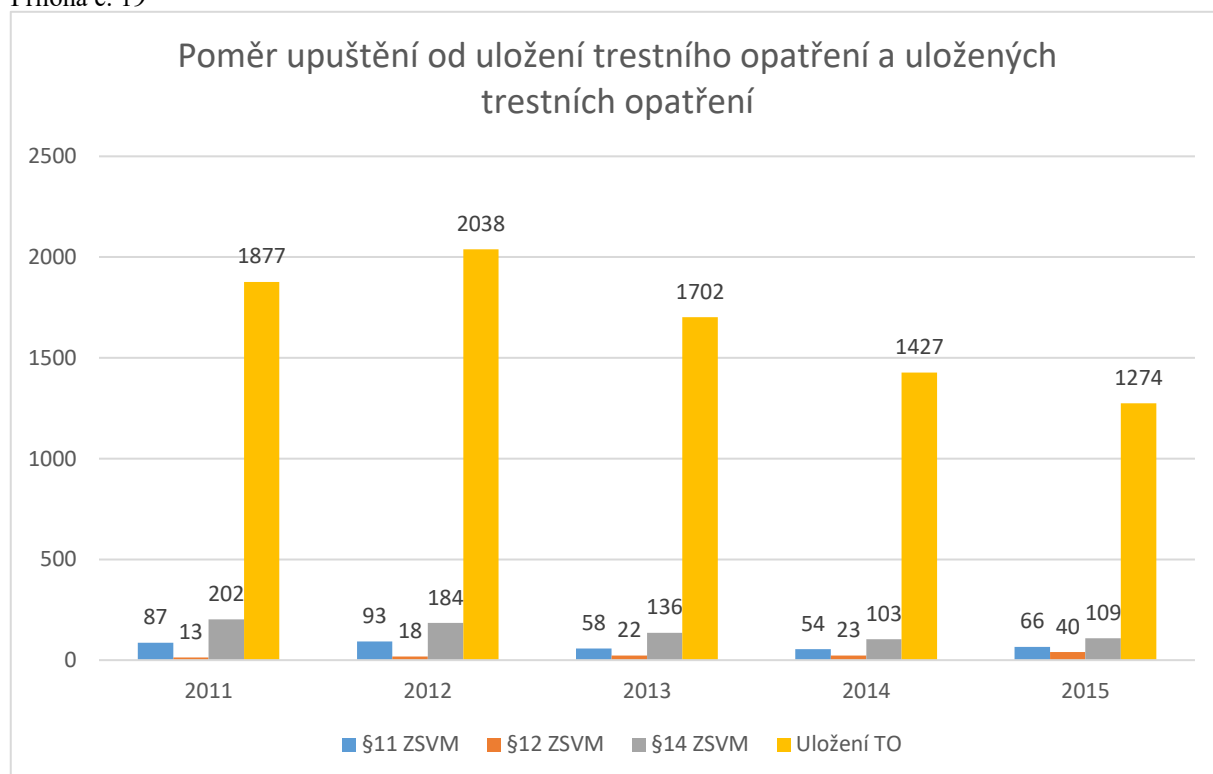
¹⁸¹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.501.

¹⁸² ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s.137.

Autorka tak usuzuje zejména ze srovnání přístupu trestního soudu k osobě mladistvého pachatele, který má dle názoru soudu vzhledem k okolnostem případu nárok na výhody spojené upuštěním od uložení trestního opatření a přístupu trestního soudu v případě, že si takové upuštění od uložení trestního opatření je třeba zejména řádným životem po dobu podmínky zasloužit. Právě ve druhém případě autorka nevidí důvod, proč by neměl být Probační dohled, jako institut k tomu nejpovolanejší, uložen přímo ze zákona.

Velmi zajímavé je porovnání dat ze statistik Ministerstva spravedlnosti ČR zapracovaných do níže uvedeného grafu, díky kterým zjistíme poměr rozdílných upuštění od uložení trestního opatření a uložených trestních opatření v období za posledních pět let.

Příloha č. 19

Zdroj: Statistika Ministerstva spravedlnosti ČR¹⁸³

¹⁸³ Statistika a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 4.3.2016 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavu&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1037013&typSloupce=pdf&fileName=null
 Statistika a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce. [online]. 28.4.2015 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

Z dostupných údajů je tedy patrné, že nejčastěji je užíváno podmíněného upuštění od trestního stíhání podle ustanovení § 14 ZSVM, a dlouhodobě v poměru k uloženým trestním opatřením přibývá upuštění pro duševní poruchu nebo současné uložení výchovného nebo ochranného opatření.

Porovnáme-li však celkové počty uložených trestních opatření a celkové počty různých druhů upuštění od potrestání, dojdeme k závěru, že necelých 14,4 % upuštění od potrestání oproti více než 85 % uložených trestních opatření možná ne zcela naplňuje cíl a účel celého ZSVM, kdy i při nutnosti použití nejzazšího možného řešení je velké množství možností pro užití nástrojů výše rozvedeného principu restorativní justice.

Autorka této práce by nerada vynášela předčasnou a nepodloženou kritiku odbornosti soudů pro mládež, je zcela dobře možné, že většina uložených trestních opatření byla uložena zcela oprávněně, každopádně vzhledem k rozsáhlosti systému upuštění od potrestání lze očekávat čísla daleko vyšší.

---

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavysloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=916097&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 25.1.2014 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavysloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=722686&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 29.1.2013 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavysloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=561840&typSloupce=pdf&fileName=null

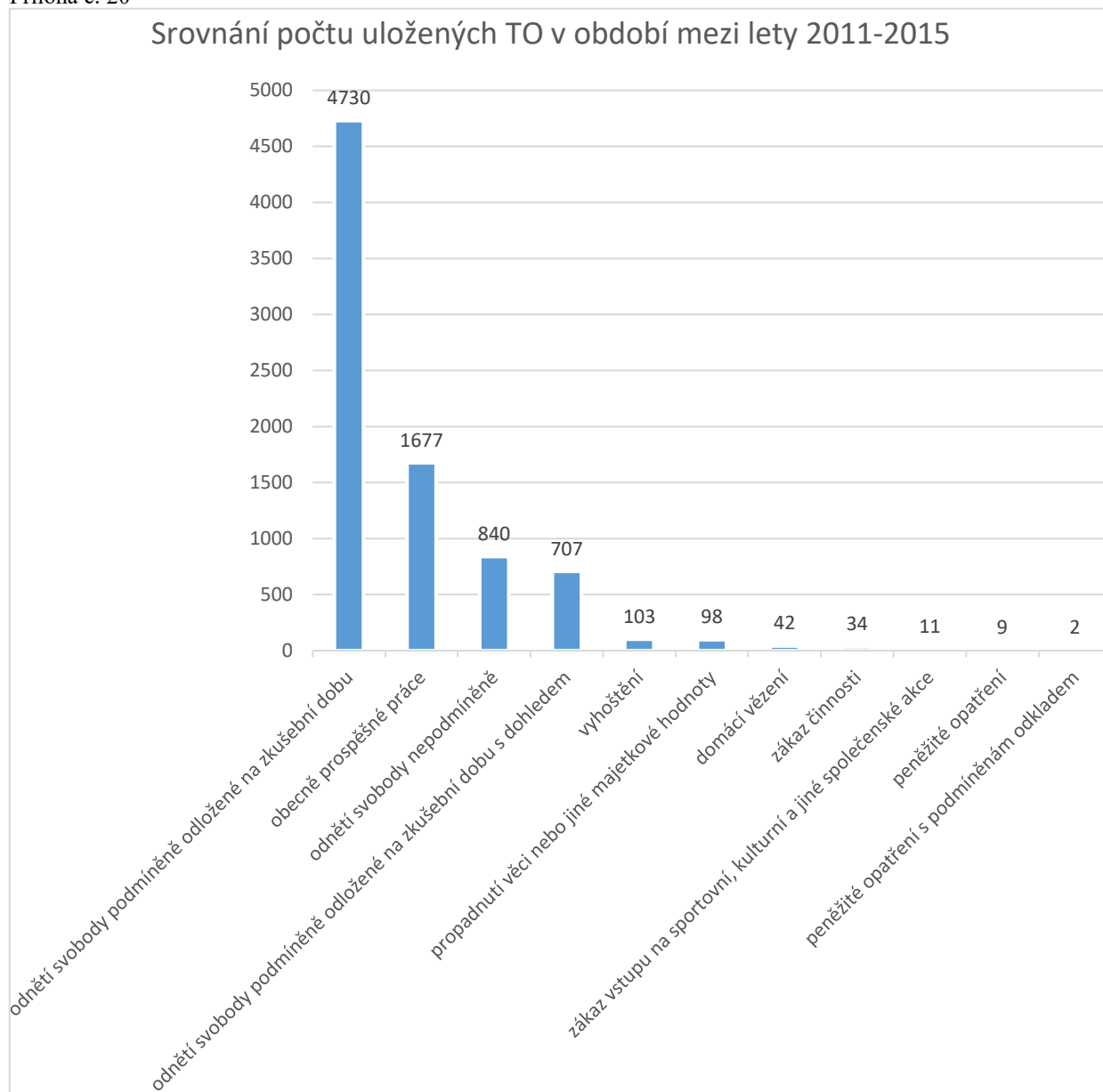
Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 18.2.2012 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavysloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=454255&typSloupce=pdf&fileName=null

5.3.11 Shrnutí trestních opatření jako celku

Z dostupných statistik zpracovaných do níže uvedeného grafu je jasné patrné, že se zvláště některá opatření, která jsou v systému trestů pro dospělé označována jako alternativní tresty, jsou oproti klasičtějším trestním opatřením méně užívána.

Příloha č. 20

Zdroj: Statistika Ministerstva spravedlnosti ČR¹⁸⁴

¹⁸⁴ Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 4.3.2016 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

Důvodem může být, že množství trestné činnosti mladistvých podmiňující uložení trestních opatření zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce či různých trestních opatření postihujících majetek je přímo úměrné uloženým trestním opatřením, tedy že v posledních pěti letech byla struktura trestné činnosti mládeže jiná.

Druhým důvodem může být využití poměrně širokého systému výchovných a ochranných opatření, které pravděpodobně dle názoru soudu s přihlédnutím k osobě pachatele postačila k postižení takové trestné činnosti.

Třetím důvodem může být selhání principu restorativní justice, kdy pomyslná záchranná síť hmotněprávních i procesních alternativ pro samotné odnětí svobody mladistvého propouští k opatření ultima ratio i případy, které by primárně takto postihnuté býti neměli. Nelze tedy kromě veřejně publikovaných subjektivních názorů jednotlivých soudců a jiných odborníků na trestní právo věcně usoudit, zda systém trestních opatření skutečně funguje, jak má.

---

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1037013&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 28.4.2015 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=916097&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 25.1.2014 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=722686&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 29.1.2013 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=561840&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 18.2.2012 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z:

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=454255&typSloupce=pdf&fileName=null

5.4 Zvláštní opatření ukládaná dětem mladším patnácti let

Již ve výše rozvedených kapitolách jsem i ve speciální úpravě pro mládež často narážela na odchylky věnující se trestně neodpovědným dětem mladších patnácti let. Speciální úpravu nalezneme v ustanovení § 93 ZSVM a následujících, tedy v hlavě třetí tohoto zákona. Podmínkou pro uložení opatření v intencích trestního práva je spáchání činu jinak trestného. S ohledem na ustanovení § 5 odst. 2 ZSVM se postup podle této hlavy a opatření zde uvedená použijí i vůči mladistvému, který pro nedostatek rozumové a mravní vyspělosti není za čin trestně odpovědný ve smyslu ustanovení § 5 odst. 1 ZSVM.¹⁸⁵

Taxativním výčtem je stanoveno, že soud dětem mladším patnácti let může za zákonem stanovených podmínek uložit následující opatření:

- „*výchovnou povinnost,*
- *výchovné omezení,*
- *napomenutí s výstrahou,*
- *zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve sterduku výchovné péče,*
- *dohled probačního úředníka,*
- *ochrannou výchovu,*
- *ochranné léčení.*“

Vyjmenovaná opatření lze mimo ochranné léčení uložit až do dovršení osmnácti let, přičemž tato opatření jsou ukládána na základě soudu předloženého pedagogicko-psychologického vyšetření. Poměrně problematická je skutečnost, že občanským soudním řádem je stanovena pouze jedna podmínka a to, že o jeho správnosti nesmí mít soud pochybnosti a nemá žádná jiná ustanovení, která by nějakým specifickým způsobem vymezovalo požadovaný počet znalců k provedení pedagogicko-psychologického vyšetření, postačí, aby takový posudek zpracoval jeden znalec se specializací na dětskou psychologii.¹⁸⁶ V současné době je v seznamu Ministerstva spravedlnosti soudních znalců pro obor Školství a kultura zapsáno pětadvacet znalců (z toho jeden znalec zapsán

---

¹⁸⁵ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.509.

¹⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s. 750.

v Komoře soudních znalců) se zaměřením na pedagogiku a stotřiatricet znalců (z toho tři znalci zapsáni v Komoře soudních znalců) se zaměřením na psychologii.

Zákon rozlišuje obligatorní a fakultativní uložení takového opatření trestně neodpovědnému dítěti. Obligatorně soud uloží ochrannou výchovu dítěti, které spáchalo čin, za nějž trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, a které v době spáchání činu dovršilo dvanáctý rok svého věku a je mladší než patnáct let. Fakultativně může soud uložit ochrannou výchovu též dítěti mladšímu patnácti let, odůvodňuje-li to povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy. Uložení této ochranné výchovy není vyloučeno ani u dítěte mladšího dvanácti let. Celkem je za rok 2014 evidováno 1580 případů činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let.¹⁸⁷

Z procesního hlediska je největším problémem nutná obhajoba, kdy pro mladistvého, tedy jedince staršího patnácti let je v § 42 odst. 2 ZSVM stanovena zákonná povinnost mít obhájce již od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle ZSVM nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit. Na děti mladší patnácti let se však toto ustanovení ve spojení s § 2 odst. 1 písm b) ZSVM nepoužije. Od nutné obhajoby se však právo na právní pomoc advokáta při podání vysvětlení podstatným způsobem odlišuje, a to nejen v rozsahu oprávnění advokáta a obhájce. Nejvýznamnější rozdíl lze spatřovat v tom, že z práva na právní pomoc advokáta nevyplyvá povinnost orgánů v trestním řízení zdržet se provedení úkonu v nepřítomnosti advokáta, jakož i v tom, že v případě, že by podezřelé dítě chtělo tohoto svého práva využít, muselo by si advokáta samo zajistit a zaplatit.¹⁸⁸

Takto bývá k podání vysvětlení přibírána třetí osoba, tedy pracovník orgánu sociálně-právní pomoci dětem, který ve vší úctě a respektu k jeho povolání nemůže dosahovat právního vzdělání stejných kvalit advokáta.

---

¹⁸⁷ Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: STATISTICKÁ ROČENKA KRIMINALITY ROK 2014. [online]. [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=932271&typSloupce=pdf&fileName=null

¹⁸⁸ Soudnictví ve věcech dětí mladších patnácti let. Liga lidských práv: Systémové doporučení Ligy lidských práv č. 10. [online]. [cit. 2016-09-19]. Dostupné z: http://llp.cz/wp-content/uploads/syst%C3%A9mov%C3%A9_doporu%C4%8Den%C3%AD_10.pdf

5.5 Shrnutí systému opatření ukládaných mládeži jako celku

Autorka této práce postupně skrze vybrané instituty a systém opatření ukládaných mládeži dostala k celkovému zhodnocení systému výchovných, ochranných a trestních opatření ukládaných mladistvým a dětem mladším patnácti let za jejich provinění a činy jinak trestné. Dospěla k závěru, že vliv principu restorativní justice v celém systému je nesporný, avšak aplikace jednotlivých institutů soudy místy není zcela ideální.

Nejpalčivějším tématem jsou pravděpodobně opatření ukládaná dětem mladším patnácti let (které pro potřeby tohoto shrnutí autorka nepokládá za samostatnou právní kategorii ve smyslu ZSVM), kde stále probíhá intenzivní diskuze o snížení hranice trestní odpovědnosti, čímž by se soudům umožnilo ukládat rámcově přísnější opatření i mladším delikventům páchajícím závažnou trestnou činnost. Autorka této práce je toho názoru, že rámec nastavený v trestní rovině není sice bezchybný, ale jinak dle dostupných statistik vcelku funkční. Problém nastává v delegaci výkonu jednotlivých výchovných a ochranných opatření na organizace typu Probační a mediační služby, výchovné ústavy a jiná zařízení. Další problémy z druhého pohledu nastávají obligatorním uložením ochranné výchovy dětem mladším patnácti let, kdy je soudu odebrána možnost individuálního posouzení osoby pachatele.

Velkou otázkou je přiměřenost ukládaných trestních opatření, které jako osoba stojící mimo orgány činné v trestním řízení a soudní instituce nejsem schopna subjektivně posoudit, objektivně je však velká míra nepodmíněných trestních opatření odnětí svobody vůči trestním opatřením odpovídajícím trestům alternativního typu. Pozitivní informací je však vysoká míra ukládaných podmíněně odložených trestních opatření odnětí svobody.

V souhrnu je velmi pozitivní vysoká míra rozhodnutí o vině za současného upuštění od potrestání a časté užívání odklonů v rámci možností dle TR.

6 Srovnání systémů trestního soudnictví nad mládeží České a Slovenské republiky

Zejména s přihlednutím k faktu, že osudy obyvatel žijících na území dnešní Slovenské republiky byly po mnohá staletí spjaté s obyvatelstvem dnešní České republiky, považuje autorka této práce srovnání právních úprav bývalých zemí česko-slovenského soužití za velmi zajímavé. Ačkoliv obě země byly součástí stejných státních celků již delší dobu, k jednotné úpravě přístupu k mladistvým pachatelům došlo až s již výše v této práci rozebíraným ZTSM z roku 1931. Vyjma období v průběhu let 1939-1945, kdy byl osud obou zemí z důvodu státoprávního uspořádání po dobu světové války mírně odlišný, lze výše zmíněný legislativní vývoj až do konce roku 1992 považovat za obdobný. Posledními společnými trestněprávními předpisy před rozdělením České a Slovenské Federativní Republiky k 31. prosince 1992 tedy byl STZ a TŘ z roku 1961 v tehdejší znění.

6.1 Odlišný legislativní vývoj

Minimálně co se data přijetí speciální nové úpravy týče (nikoliv nové koncepce trestního práva jako celku), přijala Česká republika výše v této práci rozebraný ZSVM již v roce 2003 s účinností od 1. ledna 2004, zatímco k odproštění od staré právní úpravy na území Slovenské republiky došlo až zákonem č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon, dále v práci odkazováno jen jako SLTZ, který nabyl účinnosti přesně dva roky po ZSVM, tedy 1. ledna 2006.

Slovenská právní úprava šla cestou komplexní úpravy otázek trestního práva v jednom kodexu, kdy trestání mládeže se tento zákon zabývá ve své hlavě IV., místo obecné úpravy trestního práva pro dospělé pachatele a zvláštního kodexu pro mládež, jako tomu tak je v České republice. Je nutné podotknout, že Česká republika přijala nový TZ až v roce 2009 s účinností od 1. ledna 2010, tedy se čtyřletým zpožděním!

Dále je namístě uvést, že slovenští zákonodárci se dokázali vypořádat s náhradou v České republice stále účinného TŘ z roku 1961 novým procesním předpisem č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok, dále v práci odkazováno jen jako SLTŘ, spolu s přijetím SLTZ.

Hulmáková tuto novou úpravu hodnotí tak, že: „Na jedné straně se zejména v oblasti sankcí rozšířily možnosti aplikace alternativních sankcí a zvláštních způsobů řízení. Na straně druhé došlo nepochybně ke ztřísnění trestní politiky vůči delikventní mládeži, a to nejen rozšířením trestní odpovědnosti i na 14leté děti, ale také v oblasti možnosti ukládání stacionárních sankcí mladistvým.“¹⁸⁹

K tomuto je nutné uvést, že do přijetí SLTZ byl mezi lety 1999–2005 nejoblíbenější sankcí trest odnětí svobody s podmíněným odkladem, který byl uložen v rozmezí mezi 72,8–67,6 % všech případů. Jako další byl nepodmíněný trest odnětí svobody, uložený mezi 8,9–12,4 % všech případů a peněžitý trest uložený mezi 0,5– 0,2 % všech případů.¹⁹⁰

Co se odlišností mezi ZSVM a SLTZ týče, prvních rozdílů je možné si všimnout již v pojmosloví, kdy slovenské právo nerozlišuje trestný čin od provinění, jako je tomu v českém právu. Dále je možné pozorovat odlišnosti v jednotlivých věkových kategoriích mládeže, kdy slovenská právní úprava rozlišuje tři základní věkové kategorie. Za první základní kategorií lze označit děti mladší 14 let a děti mladší 15 let pro trestný čin pohlavního zneužití, které nejsou trestně odpovědné a lze proti nim aplikovat pouze výchovná opatření dle rodinného práva.¹⁹¹

Za druhou věkovou kategorií považuje ustanovení § 94 SLTZ osoby mladistvé, tedy jedince, kteří dovršili 14. rok svého života a nepřekročili věk 18 let. Zároveň však ve svém ustanovení § 95 odst. 1 SLTZ k trestní odpovědnosti jedinců spadajících do kategorie po dovršení 14. roku života a nepřekročení 15. roku života stanovuje, že takoví jedinci musí v době spáchání činu dosáhnout takové úrovně rozumové a mravní vyspělosti, aby mohli rozpoznat jeho protiprávnost anebo ovládat svoje jednání. V ustanovení § 95 odst. 2 SLTZ je stanoveno, že mladistvý není trestně odpovědný pro přečiny, které jinak naplňují znaky uvedené v tomto zákoně, jestliže je jeho závažnost malá.

---

¹⁸⁹ HULMÁKOVÁ, Jana. Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue. 2007, 6(4). ISSN 1213-5313. s.93.

¹⁹⁰ HULMÁKOVÁ, Jana. Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue. 2007, 6(4). ISSN 1213-5313. s.96.

¹⁹¹ HULMÁKOVÁ, Jana. Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue. 2007, 6(4). ISSN 1213-5313. s.93.

Třetí věkovou kategorii tvoří na základě ustanovení § 127 SLTZ osoby blízké věku mladistvých, tedy osoby po dovrštění 18. roku života, které nepřekročily 21. rok života. Jedná se tedy oproti české judikatuře o poněkud širší vymezení této věkové kategorie. Společný s českou právní úpravou však zůstává její faktický dopad, tedy že jde o polehčující okolnost z pohledu trestání dospělých pachatelů dle ustanovení § 36 písm. d) SLTZ. Pro posouzení, zda pachatele stíhat podle speciální úpravy pro mladistvé je rozhodující věk pachatele v době dokonání předmětného trestného činu.¹⁹²

6.2 Odlišnosti v systému ukládaných sankcí

Členění sankcí ukládaných mladistvým dle SLTZ je rámcově velmi podobné jako v české právní úpravě. SLTZ rozlišuje tresty, dále ochranná opatření a na závěr výchovná opatření. Rozdíl je v pojmech opatření, tedy vztahu trestního opatření v české úpravě a trestu ve slovenské. Dále lze spatřovat rozdíl v odlišném seřazení výchovných a ochranných opatření.

Pomineme-li rozdíly v jazykovém a systematickém řešení, jedná se o úpravu velmi podobnou českému ZSVM, která byla dle Hulmákové v době svého přijetí vítanou novinkou, jelikož na rozdíl od českého STZ nebylo do samostatné slovenské recepční normy tohoto zákona v průběhu 90. let zakomponováno takové množství alternativních sankcí. Do přijetí nové právní úpravy SLTZ obsahoval slovenský STZ pouze pro mladistvé pouze sankce spočívající v odnětí svobody, případně jeho podmíněném odložení, propadnutí věci, vyhoštění, peněžitý trest a trest zákazu činnosti.¹⁹³

Ochranná opatření podle SLTZ mají spolu s výchovnými opatřeními dle ustanovení § 97 SLTZ kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého. Toto ustanovení dále sděluje, že tak má být konáno se zřetelem na dosažený stupeň rozumového a mravního vývoje mladistvého, dále s ohledem na jeho osobní vlastnosti, jeho rodinnou výchovu a jeho prostředí, ze kterého pochází, čímž má dojít k jeho ochraně před škodlivými vlivy a zároveň k ochraně společnosti před tímto jedincem, jakožto pachatelem trestné činnosti. Podstatným rozdílem je taxativní výčet ochranných

---

¹⁹² IVOR, Jaroslav., POLÁK, Peter., ZÁHORA, Jozef. Trestné právo hmotné. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-8168-509-5. s.477.

¹⁹³ HULMÁKOVÁ, Jana. Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue. 2007, 6(4). ISSN 1213-5313. s.94.

opatření v ZSVM (mimo výše rozvedený problém výchovných povinností), který však SLTZ neobsahuje. V ustanoveních § 102 ZSVM až 105 ZSVM jsou upraveny pouze důvody a způsoby výkonu, pro které a jak lze tato opatření uložit pouze mladistvému pachateli. Je patrné, že ochranná výchova je vykonávána ve zvláštních výchovných zařízeních, v profesionální náhradní rodině a ve zdravotnickém zařízení, a to maximálně do věku 18 (resp. 19) let. Uložení ochranných opatření jako jsou detence, ochranné léčení a zabránění věci je možné za stejných podmínek, jako dospělému pachateli.¹⁹⁴

Z uvedeného autorka této práce dovozuje, že mladistvému pachateli je možné uložit ochranná opatření spočívající v detenci, ochranném léčení a zabránění věci bez jakékoli modifikace oproti úpravě dospělých pachatelů.

Výchovná opatření podle SLTZ jsou obsažena v ustanovení § 106 SLTZ. Oproti české úpravě SLTZ mezi výchovná opatření explicitně nezařadil dohled probačního úředníka a probační program. Mezi tato opatření podle SLTZ řadí výchovné povinnosti a omezení, napomenutí s výstrahou. V následujících ustanoveních § 107 ZSVM a § 108 SLTZ jsou tato opatření dále rozvedena. U výchovných povinností a omezení došlo ke sloučení a redukci obsahu těchto institutů obsažený v § 18 ZSVM a § 19 ZSVM. U napomenutí s výstrahou je obsah institutu obdobný české právní úpravě, jeho podmínky však nejsou upraveny v takovém rozsahu.

Slovenské i české právní úpravě je vlastní stejná koncepcie trestu, jako nástroje ultima ratio v systému sankcí, kdy lze při trestání mladistvých takto postupovat pouze v případech, kde vzhledem ke spáchanému provinění a osobě mladistvého nelze uložit jiné vhodné opatření. Jednotlivé tresty jsou obsaženy v ustanoveních § 111 SLTZ až 117 SLTZ. SLTZ dospělých pachatelů preferuje ukládání trestu odnětí svobody, kdy u trestání mladistvých naopak upřednostňuje sankce alternativního charakteru, jako jsou tresty obecně prospěšných prací, peněžitý trest, podmíněné odklady výkonu peněžitého trestu, trest propadnutí věci, trest zákazu činnosti, trest vyhoštění, podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody a podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody s probačním dohledem. Rozdílem však je, že SLTZ neupravuje trest domácího vězení, jak tomu tak je v české právní úpravě pro dospělé i mladistvé.¹⁹⁵

---

¹⁹⁴ HULMÁKOVÁ, Jana. Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue. 2007, 6(4). ISSN 1213-5313. s.103.

¹⁹⁵ IVOR, Jaroslav., POLÁK, Peter., ZÁHORA, Jozef. Trestné právo hmotné. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-8168-509-5. s.480.

Úprava trestu obecně prospěšných prací v SLTZ je téměř identická s úpravou obsaženou v ZSVM. Rozdíl mezi ZSVM a SLTZ je ve spodní hranici trestní sazby, kdy podle SLTZ je pro mladistvé tato hranice o 10 hodin nižší, než je tomu tak v ZSVM. Na mladistvého, kterému byl uložen trest obecně prospěšných prací se hledí, jako by nebyl odsouzen, hned když bude peněžitý trest vykonán, nebo se od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upustí.

Peněžitý trest může být mladistvému vyměřen v rozmezí od 30 do 16 590 eur, pokud je mladistvý výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry uložení tohoto trestu umožňují, kdy tato výdělečná činnost mladistvého je vyžadována až v čase ukládání trestu, nikoliv v době spáchání činu. Pro případy úmyslného zmaření trestu bývá soudem určen náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok. Na mladistvého, kterému byl uložen peněžitý trest se hledí, jako by nebyl odsouzen, hned když bude peněžitý trest vykonán, nebo se od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upustí. Úprava tohoto trestu v SLTZ je velmi podobná úpravě ZSVM, rozdílem je však slovenská jednorázovost vyměření trestu, kdyžto dle ZSVM je peněžitý trest ukládán formou denní pokut.

U trestu propadnutí věci pro mladistvého platí stejné podmínky jako pro dospělého pachatele, kdy lze spatřovat paralelu s českou právní úpravou, kde v ZSVM je tato sankce pouze zmíněna a podrobně upravena je v TZ. Na mladistvého, kterému byl uložen trest propadnutí věci se hledí, jako by nebyl odsouzen.

Úprava trestu zákazu činnosti obsažená v § 112 SLTZ je také velmi podobná české úpravě, jelikož soud může mladistvému uložit trest zákazu činnosti jen tehdy, pokud to není na překážku přípravě na jeho budoucí povolání, přičemž horní hranice trestní sazby nesmí přesáhnout 5 let. Na mladistvého, který vykonal trest zákazu činnosti se hledí, jako kdyby nebyl odsouzen, jen co trest zákazu činnosti vykoná nebo bylo od jeho zbytku pravoplatně upuštěno. Co se rozdílností mezi SLTZ a ZSVM týče, SLTZ umožňuje za naplnění určitých podmínek mladistvému uložit i vyšší trestní sazbu a to až do výše 7 až 15 let.

Právní úprava uložení trestního opatření vyhoštění je pro SLTZ a ZSVM stejná. Trest vyhoštění je mladistvému uložen ve výměře od jednoho do pěti let. Soud přitom přihlíží k rodinným a osobním poměrům mladistvého, majíc na vědomí, aby mladistvý tímto trestem nebyl vydán v nebezpečí zpustnutí. Na mladistvého, kterému byl uložen trest vyhoštění se hledí jako by nebyl odsouzen, jen co uplyne doba, na kterou bylo toto vyhoštění uloženo, za podmínky že trest řádně vykonal.

Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody včetně alternativy s probačním dohledem může být mladistvému uložen v rozmezí jednoho až tří léta. V případě porušení podmínky může soud dál ponechat podmíněný odklad v platnosti a může určit nad mladistvým probační dohled (pokud nebyl uložen dříve), dále může být prodloužena zkušební doba, ne však víc jak o dva roky, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby pěti let. Soud také může uložit další výchovná opatření směřující k řádnému životu mladistvého.

Trest odnětí svobody je nejzávažnějším trestem, který lze na základě SLTZ mladistvému uložit. Podmínkou je, že vzhledem k okolnostem případu, osoby mladistvého pachatele nebo vzhledem k předchozímu uloženému opatření, uložení jiného trestu zjevně nevedlo k dosažení účelu trestu. Horní i dolní hranice trestu odnětí svobody je v SLTZ snížena na polovinu, kdy maximální dolní hranice činí 2 roky a horní 7 let. V případech, kdy se mladistvý dopustí zvláště závažného zločinu, jehož míra závažnosti je mimořádně vysoká, je možné uložit trest odnětí svobody v rozmezí 7 až 15 let. Hlavním rozdílem SLTZ a ZSVM jsou hodnoty trestních sazeb, které lze mladistvému uložit, tedy uplatnění zásady asperace podle SLTZ, kdy je při stanovení trestní sazby za nejpřísněji trestný čin tato sazba ještě zostřena nad horní hranici této trestní sazby.¹⁹⁶ Pro srovnání, dle ZSVM je možné mladistvému uložit trestní opatření, kdy dolní hranice je 1 rok a horní hranice nesmí přesáhnout 5 let. V případě, že mladistvý spáchá zvláště závažné provinění, kde trestní zákoník dovoluje uložit výjimečný trest, lze tomuto mladistvému uložit trestní opatření odnětí svobody na 5 až 10 let.

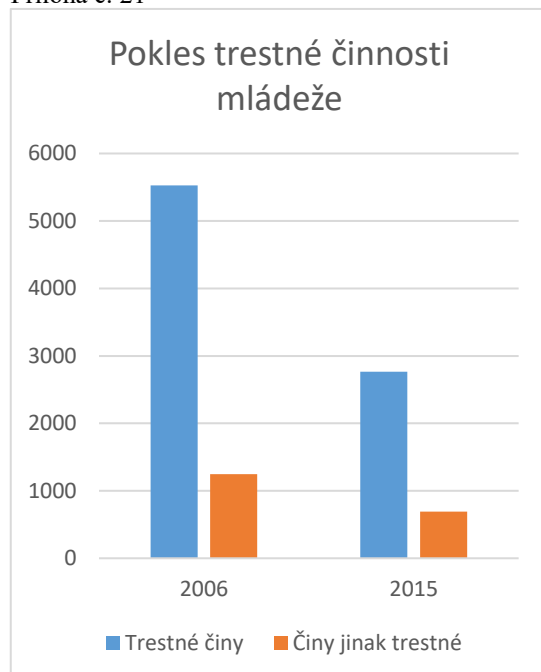
---

¹⁹⁶JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. s.446.

6.3 Zhodnocení slovenské právní úpravy

Zhodnocením nové slovenské právní úpravy trestání mládeže se zabýval Zeman, který analýzou statistických dat dospěl k závěru, že od účinnosti nového SLTZ došlo k pozitivnímu trendu klesající kriminality mládeže, konkrétně o 47 %, kdy činů jinak trestných bylo trestně neodpovědnými dětmi spácháno až o 56 % méně. Zeman však tento fakt připisuje rapidně klesajícímu počtu dětí a mládeže ve slovenské společnosti.¹⁹⁷ Konfrontujeme-li závěry Zemana s dostupnými demografickými daty, dojdeme k závěru, že osob ve věku 15 až 18 let ubylo mezi lety 2006 a 2015 téměř o 28,5 % a osob ve věku 6 až 14 let (tedy osob, které jsou fyzicky schopné páchat trestnou činnost) ubylo mezi lety 2006 a 2015 téměř 12,5 %, což plně nekoresponduje s výše uvedenými závěry ohledně kriminality mládeže, viz níže uvedené grafy.

Příloha č. 21

Zdroj: Zemanova statistika¹⁹⁸

Příloha č. 22

Zdroj: Štatistický úrad SR¹⁹⁹

¹⁹⁷ CRHA, Lumír. Tři poznámky k zákonu č. 218/2003 Sb. Státní zastupitelství: profesní časopis státních zástupců a státního zastupitelství České republiky. Praha: LexisNexis CZ s.r.o. 2007, 5(5). ISSN 1214-3758.. Vývoj kriminality mládeže a jej sankcionovania v Slovenskej republike z pohľadu štatistik a aplikačnej praxe s akcentom na restorativne riešenia. Trestněprávní revue. 2016, 15(6). ISSN 1213-5313. s.143

¹⁹⁸ ZEMAN, Štefan. Vývoj kriminality mládeže a jej sankcionovania v Slovenskej republike z pohľadu štatistik a aplikačnej praxe s akcentom na restorativne riešenia. Trestněprávní revue. 2016, 15(6). ISSN 1213-5313. s.144

¹⁹⁹ Vekové zloženie obyvateľstva SR podľa pohlavia - vybrané vekové skupiny a charakteristiky. Štatistická ročenka Slovenskej republiky: Vekové zloženie obyvateľstva Slovenskej republiky.

Z uvedeného je tedy patrné, že sice došlo k úbytku obyvatelstva mladšího 18 let, ne však v takové míře, aby si tím šlo plně vysvětlit úbytek kriminality mládeže jako celku.

Autorka této práce svůj názor opírá zejména o zjevný nepoměr mezi úbytkem činů jinak trestných a poklesem v populaci osob mladších 14 let.

Lze proto v určité části nesouhlasit se závěry Zemana a přiklonit se k názoru, že v nezanedbatelné míře jistě nová právní úprava trestání mládeže s příklonem k restorativní justici slovenskému právnímu řádu jistě pomohla.

Štatistický úrad SR. [online]. 19.7.2016 [cit. 2017-03-13]. Dostupné z:
http://www.statistics.sk/pls/elisw/objekt.send?uic=1710&m_sso=2&m_so=7&ic=30

Závěr

V této rigorózní práci jsem postupně uvedla z mého pohledu významné momenty v historickém vývoji trestního soudnictví nad mládeží a zejména v moderní historii srovnány tehdejší instituty s moderním přístupem. Ze srovnání úprav v druhé polovině dvacátého století je patrné, že přímo předcházející úprava obsažená v ZTSM byla z pohledu restorativní justice daleko vyspělejší, tudíž návrat potřebných pokrokových institutů v ZSVM byl vzhledem k prezentovaným statistickým údajům potřebný. V další kapitole jsem plynule navázala situací před přijetím ZSVM, kdy z prezentovaných statistických údajů a odůvodněných návrhů osnovy zákona byla potřeba speciální nové úpravy evidentní

Dále jsem samostatnou kapitolu věnovala zkoumání jednotlivých novelizačních etap ZSVM, kdy mě zajímaly zejména rozdíly úprav v době jejich přijetí z pohledu stávající úpravy k datu sepsání této práce. Zpracováním přehledu o jednotlivých novelách jsem získala potřebný kritický úhel k pohledu na celý systém trestního soudnictví nad mládeží, kdy i zprvu neočekávané problémy aplikační praxe vypluly napovrch a musely být postupně řešeny. Bezpochyby největší problémy související s procesní úpravou ZSVM, která v době jeho přijetí nekorespondovala s již novelizovaným TR, byly odstraněny. Stejně tak se ZSVM vypořádal s přijetím nového TZ a intenzivními novelizacemi v letech 2011-2012.

Abych se mohla dostat k systému opatření ukládaných mladistvým a dětem mladším patnácti let, musela jsem nutně rozebrat klíčové zásady celého soudnictví nad mládeží. Konfrontací jednotlivých zásad se statistickými daty jsem dosáhla zjištění, zda je postupováno s ohledem na tyto zásady a zda justiční systém dosahuje svých stanovených cílů. Došla jsem k závěru, že ne u všech cílů prezentovaných v základních zásadách právní úpravy tomu tak je. I přesto je evidentní, že došlo k extrémnímu poklesu registrovaných trestných činů, stejně tak k poklesu recidivních jedinců, což naplňuje cíle trestněprávního systému jako celku.

Systém výchovných, ochranných a trestních opatření jsem rozebrala z pohledu principů restorativní justice, tudíž daleko více prostoru dostala opatření výchovná a ochranná, která už jen z podstaty věci mají tento princip naplňovat v největším rozsahu. Podrobným studiem systému těchto opatření jsem zjistila některé jeho nedostatky, či dokonce kolize se základními zásadami samotného trestního práva. Domnívám se však, že se jedná o spíše o drobné a navýsost formalistické případy, které nejsou systémovým pochybením v pravém slova smyslu.

Systém ukládaných opatření jsem podrobila i konfrontaci s dostupnými statistickými údaji, kdy jsem toho názoru, že není pouze z těchto údajů zcela možné objektivně zjistit, zda jsou trestní opatření ukládána opravdu jako instrumenty ultima ratio. Každopádně se domnívám, že zjištění vzájemného poměru uložených trestních opatření bylo pro naplnění účelu této práce také důležité. Došla jsem k poměrně znepokojujícímu zjištění, že mezi opatřeními stále kraluje trestní opatření se svými 75 % v poměru ke všem uloženým opatřením, kdy z těchto bývá nejčastěji užíváno opatření odnětí svobody podmíněně odloženého na zkušební dobu a opatření obecně prospěšných prací. U výchovných opatření jsem nejvíce prostoru věnovala výchovným povinnostem a možnostem jejich souběhu při ukládání jiných opatření, zejména však při uložení dohledu probačního úředníka a probačního programu. U institutu napomenutí s výstrahou jsem objevila pravděpodobně nejzávažnější nesoulad se základní právní zásadou presumce nevinoty. V systému ochranných opatření jsem se nejvíce věnovala institutům omezující svobodu pohybu a rozhodování, tedy ochrannému léčení, zabezpečovací detenci a zejména problematice ochranné výchovy, kdy režimy výchovných ústavů bývají často kritizovány. Při zkoumání systému ukládaných trestních opatření jsem došla k závěru, že poměr upuštění od uložení trestního opatření je oproti pravomocně uloženým trestním opatřením tristně nízký, je však nutné přihlídnout k možnostem kombinace jednotlivých ukládaných opatření.

Na závěr jsem srovnala vývoj trestního soudnictví nad mládeží se sousední Slovenskou republikou, což mi přišlo velmi zajímavé vzhledem k identické zákonné výbavě, kterou měla při svém vzniku. Domnívám se, že čistě formálně se slovenská právní úprava vypořádala s novelizací celého systému trestního práva rychleji, než tomu tak bylo v České republice. Soudím tak na základě dřívějšího přijetí kompletně nové hmotněprávní i procesněprávní úpravy. Z materiálního hlediska jsem však došla k závěru, že česká právní úprava své cíle naplňuje lépe, jelikož i bez kompletní novelizace TŘ oddělila trestání mládeže od trestání dospělých a zejména úprava obsažená v ZSVM je daleko komplexnější, než ta věnovaná mládeži v SLTZ. I přesto došlo na území Slovenské republiky k razantnímu úbytku registrované trestné činnosti mládeže, což bývá z části přisuzováno radikálnímu úbytku mladé populace. Při srovnání statistických údajů jsem došla k závěru, že úbytek populace mladší 18 let je sice z velké části příčinou tohoto fenoménu, ale plně nekoresponduje s rozsahem tohoto úbytku, tudíž nezanedbatelný podíl musí patřit nové právní úpravě s příklonem k zásadám restorativní justice.

Celou svou práci bych chtěla shrnout konstatováním, že můžeme být i přes nemnohé chyby na naši právní úpravu soudnictví nad mládeží pyšní a doufám, že se zjištěné závady nejen v právní úpravě budou v budoucnu nejen napravovat, ale dále cílit k efektivnější nápravě mladých delikventů. Na závěr navrhuji, aby se zákonodárce začal více věnovat zejména nedostatečné nabídce probačních programů, zázemí výchovných ústavů a stále vysokému počtu uložených nepodmíněných trestních opatření odnětí svobody, které jsou pro mladistvé naprosto nevhodné.

Seznam použité literatury a pramenů

Přehled použité literatury

BLATNÍKOVÁ, Šárka. Nebezpečnost a násilí ve vězenském prostředí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-158-5.

DRAŠTÍK, Antonín., FREMR, Robert., DURDÍK, Tomáš., RŮŽIČKA, Miroslav., SOTOLÁŘ, Alexander a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4.

CHROMÝ, Jakub. Kriminalita páchaná na mládeži: aktuální jevy a nová právní úprava v České republice. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3.

FIRSTOVÁ, Jana. Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0.

GŘIVNA, Tomáš., SCHEINOST, Miroslav., ZOUBKOVÁ, Ivana. Kriminologie. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.

IVOR, Jaroslav., POLÁK, Peter., ZÁHORA, Jozef. Trestné právo hmotné. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-8168-509-5.

JELÍNEK, Jiří, ed. Alternativní řešení trestních věcí: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2015: trestní sekce. Praha: Leges, 2015. Teoretik. ISBN 978-80-7502-109-0.

JELÍNEK, Jiří. Problémy trestního postihu mladistvých: sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0793-0.

JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5.

JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student. ISBN 978-80-7502-160-1.

JELÍNEK, Jiří, ed. Základní zásady trestního řízení - vůdčí ideje českého trestního procesu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2016, trestní sekce. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-155-7.

JELÍNEK, Jiří. Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1.

KRATOCHVÍL, Vladimír., ŠTURMA, Pavel. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.

MAREŠOVÁ, Alena., CEJP, Martin., KARBAN, Michal., MARTINKOVÁ, Milada., VLACH, Jiří., BIEDERMANOVÁ, Eva., DIBLÍKOVÁ, Simona., POŽÁR, Josef. Analýza trendů kriminality v roce 2014: sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie. ISBN 978-80-7338-150-9.

ROZUM, Jan. Probační programy pro mladistvé. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie. ISBN 978-80-7338-114-1.

SCHEINOST, Miroslav. Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-148-6.

SOTOLÁŘ, Alexander., ŠÁMAL, Pavel., PÚRY, František. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7.

ŠÁMAL, Pavel., VÁLKOVÁ, Helena., SOTOLÁŘ, Jozef., HRUŠÁKOVÁ, Milana., ŠÁMALOVÁ, Milada., a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9.

ŠČERBA, Filip., COUFALOVÁ, Bronislava. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1.

VEČERKA, Kazimír., ŠTĚCHOVÁ, Markéta. Preventivní praxe po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-152-3.

Výroční zpráva o stavu ve věcech drog pro Evropské monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Česká republika. Praha: Úřad vlády ČR, 2015. ISBN 978-80-7440-134-3.

ZEMAN, Petr. Veřejnost a trestní politika. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie. ISBN 978-80-7338-113-4.

ZEZULOVÁ, Jana. Trestní zákonodárství nad mládeží. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 8021016434.

ŽATECKÁ, Eva., HRUŠÁKOVÁ, Milana. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-848-2.

Časopisecké články

CRHA, Lumír. Tři poznámky k zákonu č. 218/2003 Sb. Státní zastupitelství: profesní časopis státních zástupců a státního zastupitelství České republiky. Praha: LexisNexis CZ s.r.o. 2007, 5(5). ISSN 1214-3758.

HULMÁKOVÁ, Jana. Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue. 2007, 6(4). ISSN 1213-5313.

JELÍNEK, Jiří. K trestní odpovědnosti mladistvých (Několik poznámek k ustanovení §5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi, 2005, 38(2). ISSN 1210-9150.

JELÍNEK, Jiří. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). Bulletin advokacie. 2003, 10(11-12). ISSN 1210-6348.

JONÁŠOVÁ, Radka. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let. Bulletin advokacie. 2009, 16(1). ISSN 1210-6348.

KROFTOVÁ, Andrea. Probační programy pro mladistvé delikventy. Trestněprávní revue. 2007, 6(10). ISSN 1213-5313.

OSMANČÍK, Otakar. K některým kriminologickým a hmotněprávním aspektům zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Bulletin advokacie. 2004, 11(1). ISSN 1210-6348.

KÝR, Aleš. Trestání mladistvých pachatelů v minulosti. Historická penologie. 2008, 6(1).

SOTOLÁŘ, Alexander. K některým specifikům uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých. Trestněprávní revue. 2004, 3(3). ISSN 1213-5313.

ŠÁMAL, Pavel. K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého. Právní rozhledy, 2004, 12(2). ISSN 1210-6410.

VÁLKOVÁ, Helena. Proč byla reforma trestního soudnictví ve věcech mládeže oddálena a jaké byly její cíle. Trestněprávní revue. 2002, 1(5). ISSN 1213-5313.

ZEMAN, Štefan. Vývoj kriminality mládeže a jej sankcionovania v Slovenskej republike z pohľadu štatistik a aplikačnej praxe s akcentom na restoratívne riešenia. Trestněprávní revue. 2016, 15(6). ISSN 1213-5313.

ZEZULOVÁ, Jana., RŮŽIČKA, Miroslav. Soudnictví ve věcech mládeže z pohledu rozhodovací činnosti obecných soudů a Ústavního soudu. Státní zastupitelství: profesní časopis státních zástupců a státního zastupitelství České republiky. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007, 5(5). ISSN 1214-3758.

Elektronické zdroje

CIBIENOVÁ, Markéta. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. epravo.cz. [online]. 5.5.2015 [cit. 2016-08-30].

Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-vazby-dohledem-probacniho-urednika-97644.html>

ČÁDA, František. Kniha Tovačovská: její rukopisy. Studie o rukopisech = Studien über Handschriften = Etudes codicologiques. 7, (1968), s. 77-192.

Dostupné z: <http://biblio.hiu.cas.cz/documents/231401>

GRIVNA, Tomáš. Zásada rychlosti by neměla převážet nad ostatními zásadami trestního řízení. epravo.cz. [online]. 21.12.2015 [cit. 2016-08-24].

Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/efocus/zasada-rychlosti-by-nemela-prevazit-nad-ostatnimi-zasadami-trestniho-rizeni-99963.html>

KALLAB, Jaroslav. O osnově zákona o trestání a trestní ochraně osob mladistvých. Zvláštní otisk z Právnických Rozhledů. s. 03.

Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4021>

ŠÁMAL, Pavel: Dokazování se bude co nejméně opakovat, to zrychlí řízení. Právní rádce. [online]. 13.6.2016 [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: <http://pravniрадce.ihned.cz/c1-62339080-pavel-samal-dokazovani-se-bude-co-nejmene-opakovat-to-zrychli-rizeni>

VÁVRA, Libor. Zásada přiměřenosti. Právní prostor. [online]. 4.6.2015 [cit. 2016-08-22]. Dostupné z: <http://www.pravni prostor.cz/judikatura/trestni-pravo/zasada-primerenosti>

VICHEREK, Roman. epravo.cz. Oběti trestných činů a jejich práva. [online]. 26.11.2013 [cit. 2016-09-21].

Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/obeti-trestnych-cinu-a-jejich-prava-92945.html>

Soudnictví ve věcech dětí mladších patnácti let. Liga lidských práv: Systémové doporučení Ligy lidských práv č. 10. [online]. [cit. 2016-09-19].

Dostupné z:

http://lp.cz/wpcontent/uploads/syst%C3%A9mov%C3%A9_doporu%C4%8Den%C3%AD_10.pdf

Zakážeme mládeži večerníček, trest smrti a slova trojnásobného vraha o sebevraždě. U Jílkové se řešilo závažné téma zločinu a trestu. Parlamentní Listy. [online]. 21.4.2016 [cit. 2016-08-26].

Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Zakazeme-mladezi-vecernicek-trest-smrti-a-slova-trojnásobneho-vraha-o-sebevrazde-U-Jilkove-se-resilo-zavazne-tema-zlocinu-a-trestu-432122>

Zařízení v Chrástavě deset let neplnilo své povinnosti. Veřejný ochránce práv. [online]. 7.6.2016 [cit. 2016-09-12].

Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2016/zarizeni-v-chrastave-deset-let-neplnilo-sve-povinnosti/>

Práva a postavení mladistvého obviněného. Nejvyšší státní zastupitelství ČR. [online]. [cit. 2016-08-23].

Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/obvinny/prava-a-postaveni-mladistveho-obvinneho>

Právní předpisy a judikatura

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

Zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 77/2015, kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon

Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS Text s významem pro EHP.

Nález ÚS Vyloučení veřejnosti v trestním řízení proti mladistvému (ochrana soukromí mladistvých delikventů vs. právo na informace z 8.11.2005, sp. zn. Pl. ÚS 28/04, č. 20/2006 Sb., N 205/39 SBNU 171.

Dostupné z: www.nalus.usoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 123/2001, uveřejněné pod č. 11/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní.
Dostupné z: www.nsoud.cz

Další zdroje

Národní shromáždění republiky Československé. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu [online]. Tisk 472 Národního shromáždění republiky Československé, I. volební období.

Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472_08.htm.

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k Vládnímu návrhu zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) [online]. Tisk 210 Poslanecké sněmovny, IV. volební období.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=6321&pdf=1>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 476/2004 Sb., a další související zákony [online]. Tisk 822 Poslanecké sněmovny, IV. volební období. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=822&CT1=0>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony [online]. Tisk 1003 Poslanecké sněmovny, IV. volební období.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=14186&pdf=1>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony [online]. Tisk 182 Poslanecké sněmovny, V. volební období.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=10917&pdf=1>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k Vládnímu návrhu zákona o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů [online]. Tisk 251 Poslanecké sněmovny, V. volební období.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=11126&pdf=1>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k Vládnímu návrhu zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku [online]. Tisk 411 Poslanecké sněmovny, V. volební období.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=26248&pdf=1>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony [online]. Tisk 229 Poslanecké sněmovny, VI. volební období.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=67811&pdf=1>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony [online]. Tisk 275 Poslanecké sněmovny, VI. volební období.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=68844&pdf=1>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony [online]. Tisk 510 Poslanecké sněmovny, VI. volební období.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=75290&pdf=1>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k návrhu poslanců Pavla Staňka, Stanislava Polčáka a Jany Suché na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů [online]. Tisk 584 Poslanecké sněmovny, VI. volební období.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=82325>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. Tisk 503 Poslanecké sněmovny, VII. volební období.

Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=114649>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony [online]. Tisk 510 Poslanecké sněmovny, VII. volební období.

Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=110436>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Stanovisko vlády k návrhu poslanců Jeronýma Tejce, Bronislava Schwarze, Marka Černocho, Vítězslava Jandáka, Petra Gazdíka a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (o soudnictví ve věcech mládeže) ve znění pozdějších předpisů [online]. Tisk 817 Poslanecké sněmovny, VII. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=817&ct1=1>

Rámcového rozhodnutí Rady č. 2003/577/SVV o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii

Recommendation Rec (2003) 20 concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice.

Rámcové rozhodnutí Rady 2008/675/SVV ze dne 24. července 2008 o zohledňování odsouzení v členských státech Evropské unie při novém trestním řízení

Rámcové rozhodnutí Rady 2009/315/SVV ze dne 26. února 2009 o organizaci a obsahu výměny informací z rejstříku trestů mezi členskými státy

Statistické sestavy

BRDÍČKO, Josef. Společnost a snížení hranice trestní odpovědnosti.[online]. 25.1.2015 [cit. 2016-08-26]. Dostupné z: <https://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/spolecnost-a-snizeni-hranice/#oo>

ČERVENKA Jan. Postoj k trestu smrti a názory na snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR. [online]. 2.5.2005 [cit. 2016-08-26]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3208/f3/100478s_ob50502.pdf

Komentář ke statistickému vyhodnocení činnosti probační a mediační služby pro rok 2015. Probační a mediační služba ČR. [online]. [cit. 2016-08-23]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/010115_311215_Komentar_ke_statistickemu_vyhodnoceni_PMS.pdf

Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2015. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. [cit. 2016-08-23]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/25789/SUM_-_Ceska_republika.xls

Ročenka 2003. Vězeňská služba České republiky. [online]. [cit. 2016-09-20]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%85enky/Ro%C4%85enka%202003.pdf

Rychlost vyřizování fyzických osob (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 4.3.2016 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1037011&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování fyzických osob (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 15.6.2015 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=932310&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování trestních věcí (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 25.1.2014 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=722690&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování trestních věcí (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 29.1.2013 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=561838&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování trestních věcí (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 9.2.2012 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=453909&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování trestních věcí (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 14.3.2011 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=290827&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování trestních věcí (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 18.1.2010 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=151678&typSloupce=pdf&fileName=null

Rychlost vyřizování trestních věcí (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci). Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Statistiky a výkaznictví. [online]. 22.9.2009 [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=108082&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy: 2015/Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy/H2.4.1.1. Výchovné ústavy – počet zařízení, prostorové podmínky, děti a mládež podle území. [online]. [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 4.3.2016 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1037013&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 28.4.2015 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=916097&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 25.1.2014 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=722686&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: STATISTICKÁ ROČENKA KRIMINALITY ROK 2014. [online]. [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=932271&typSloupce=pdf&fileName=null

Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. [online]. 29.1.2013 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=561840&typSloupce=pdf&fileName=null

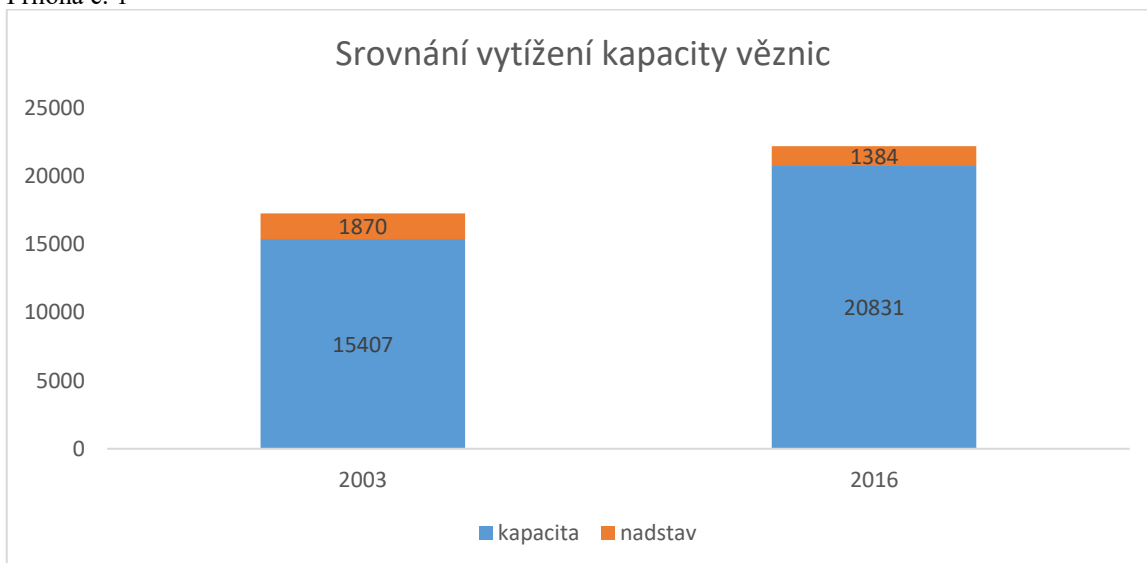
Statistiky a výkaznictví. Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce . [online]. 18.2.2012 [cit. 2016-09-14]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=454255&typSloupce=pdf&fileName=null

Stavy vězňených osob. Vězeňská služba české republiky. [online]. 27.7.2016 [cit. 2016-09-20]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

Vekové zloženie obyvateľstva SR podľa pohlavia - vybrané vekové skupiny a charakteristiky. Štatistická ročenka Slovenskej republiky: Vekové zloženie obyvateľstva Slovenskej republiky. Štatistický úrad SR. [online]. 19.7.2016 [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: http://www.statistics.sk/pls/elisw/objekt.send?uic=1710&m_sso=2&m_so=7&ic=30

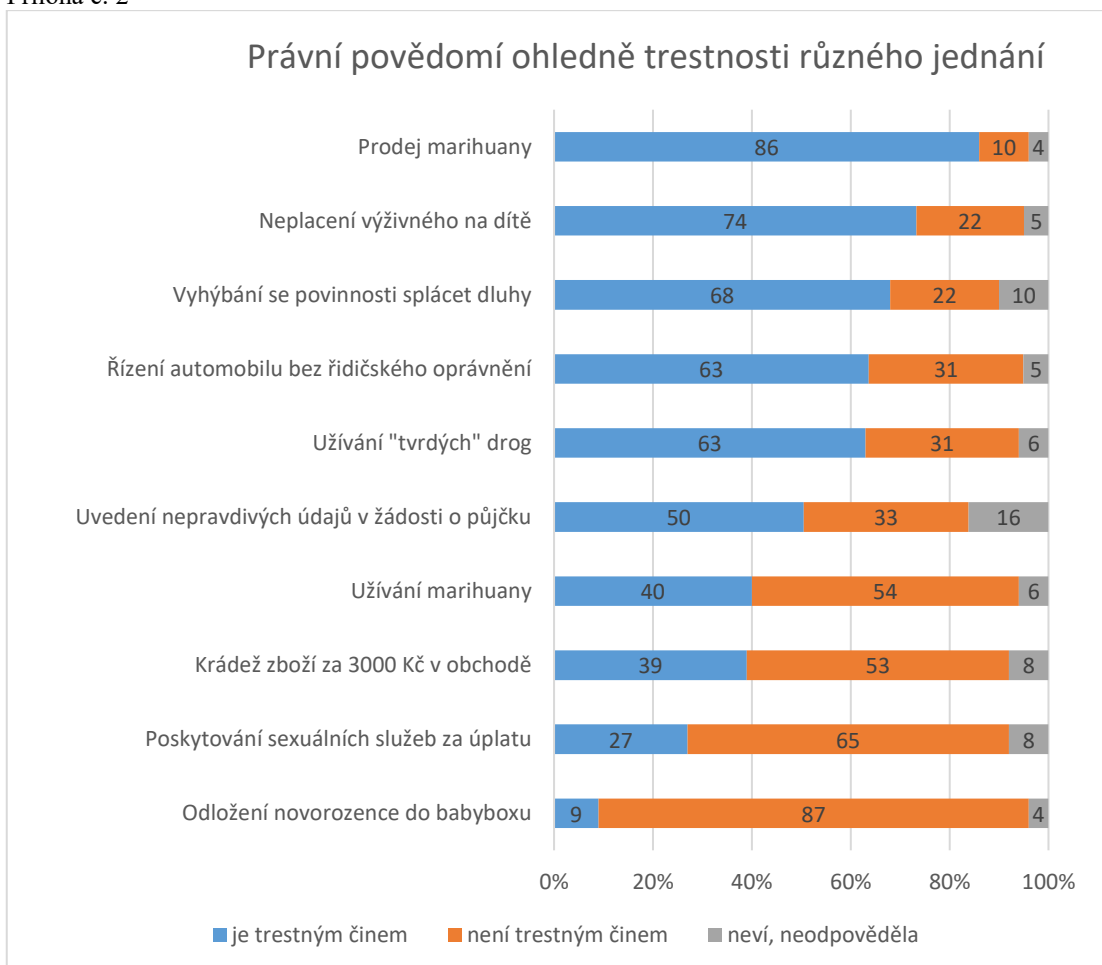
Přílohy

Příloha č. 1

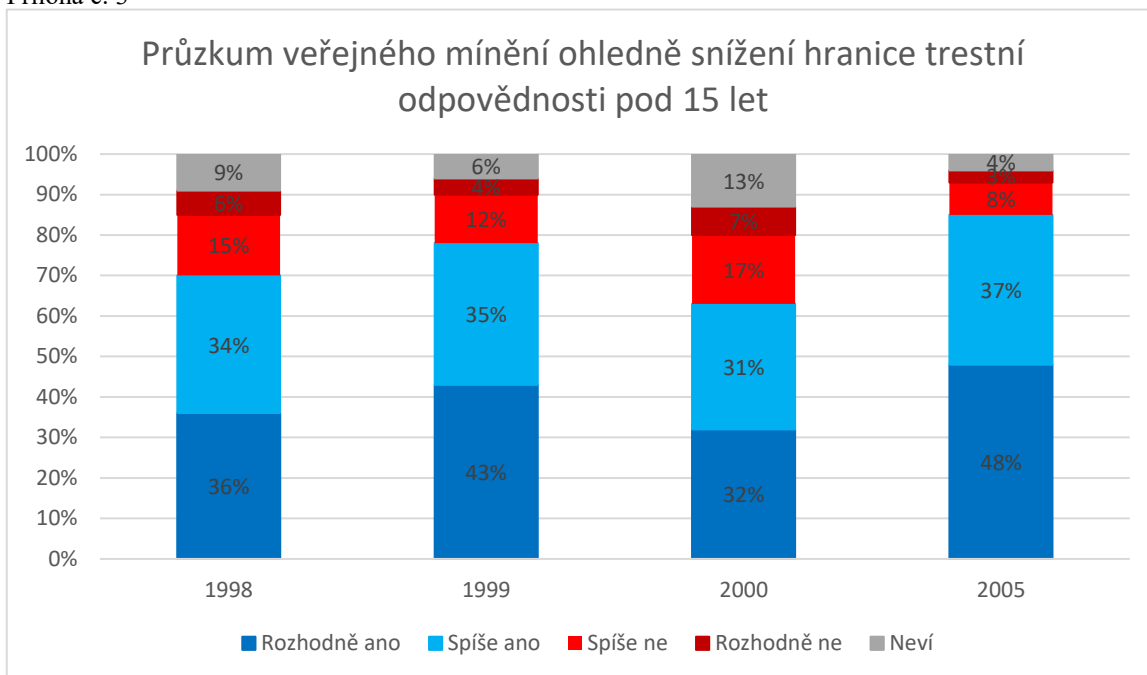
Zdroj: Stavy vězňených osob,¹² Ročenka Vězeňské služby České republiky¹³

Příloha č. 2

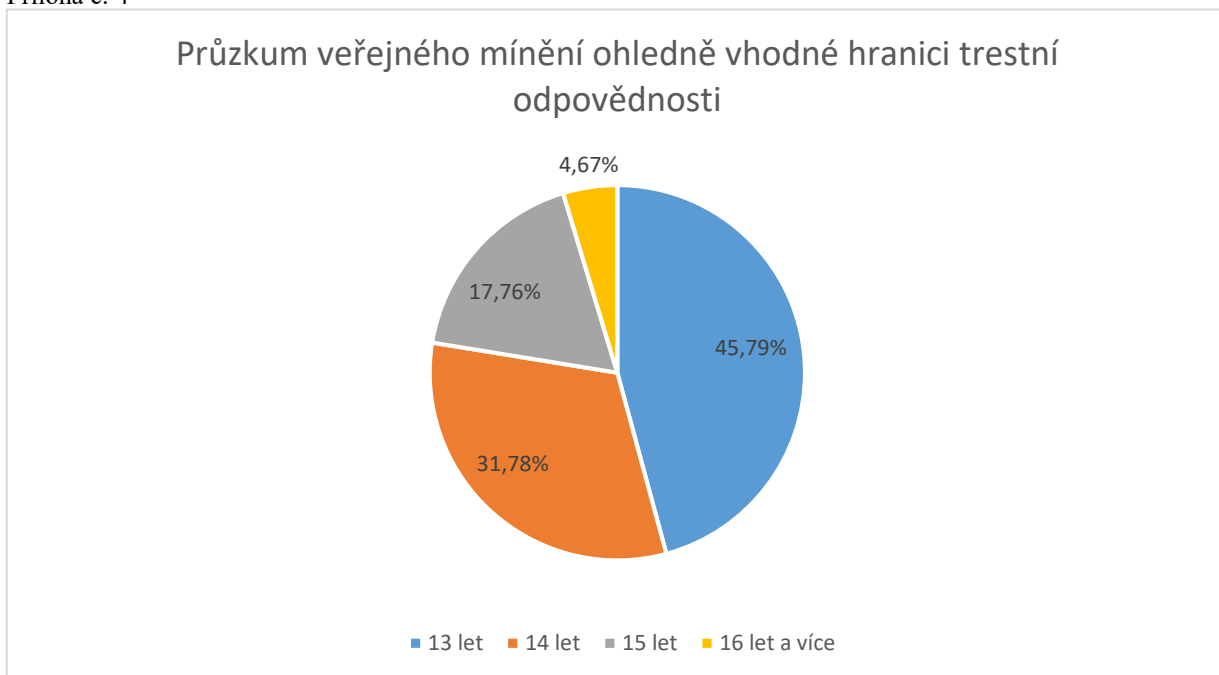
Zdroj: Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci¹⁷

Příloha č. 3

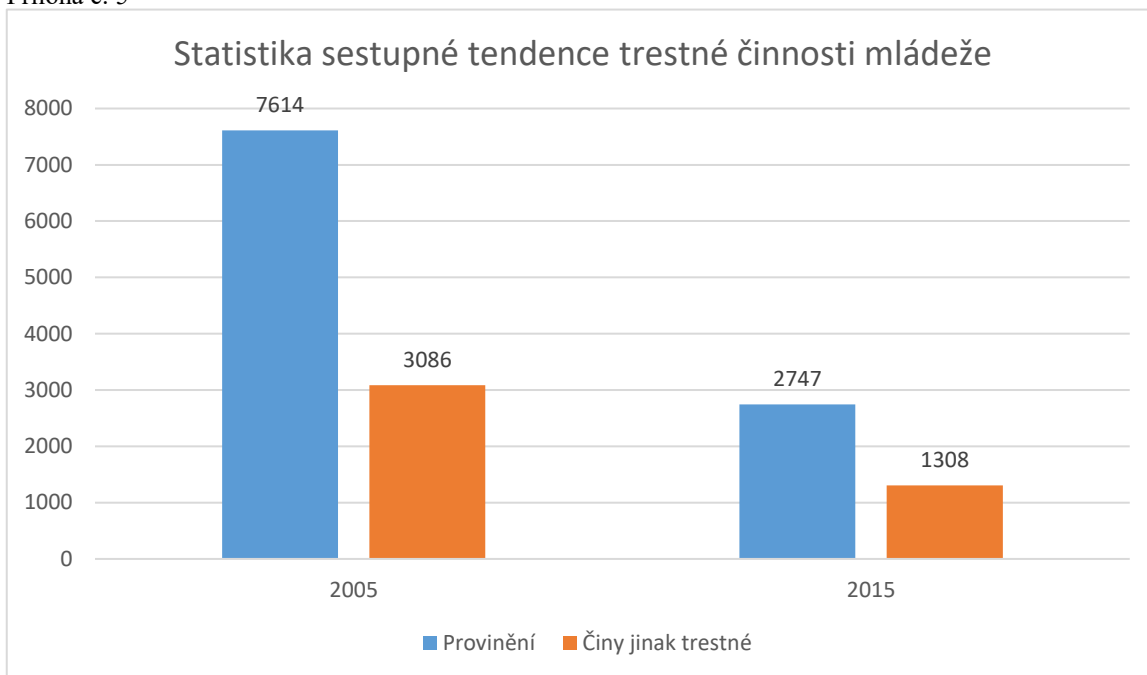
Zdroj: Průzkumy veřejného mínění z let 1998, 1999, 2000 a 2005⁴⁷

Příloha č. 4

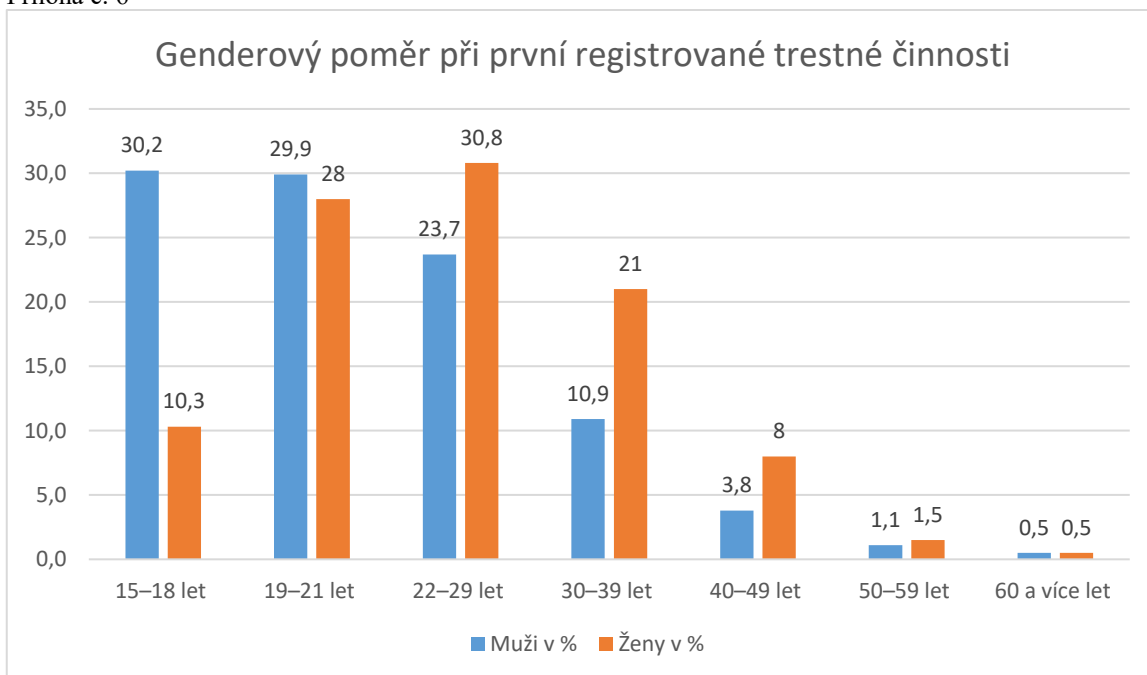
Zdroj: Průzkum veřejného mínění z roku 2012⁴⁸

Příloha č. 5

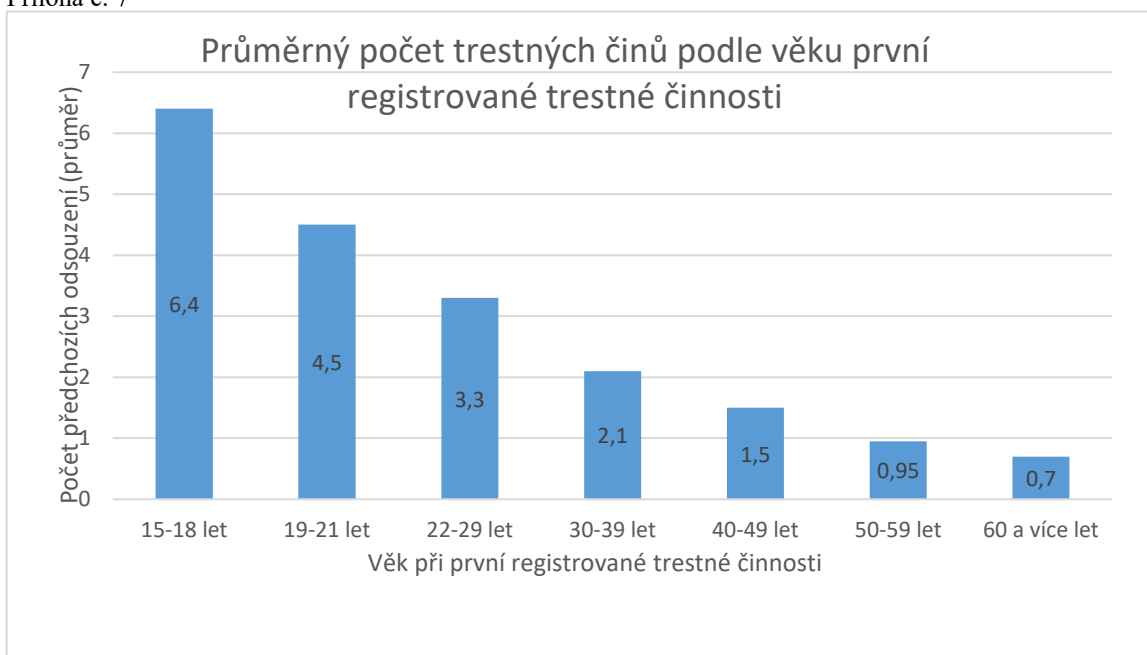
Zdroj: Statistika doložená k návrhu novely ZSVM⁵¹

Příloha č. 6

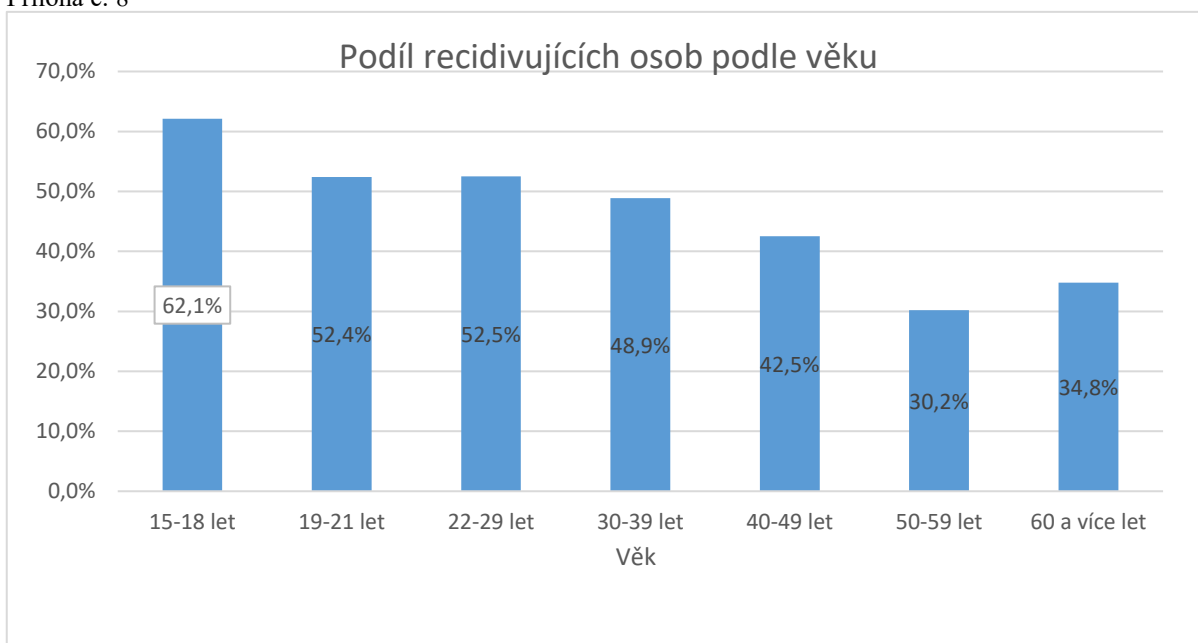
Zdroj: Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci⁵⁷

Příloha č. 7

Zdroj: Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci⁶⁰

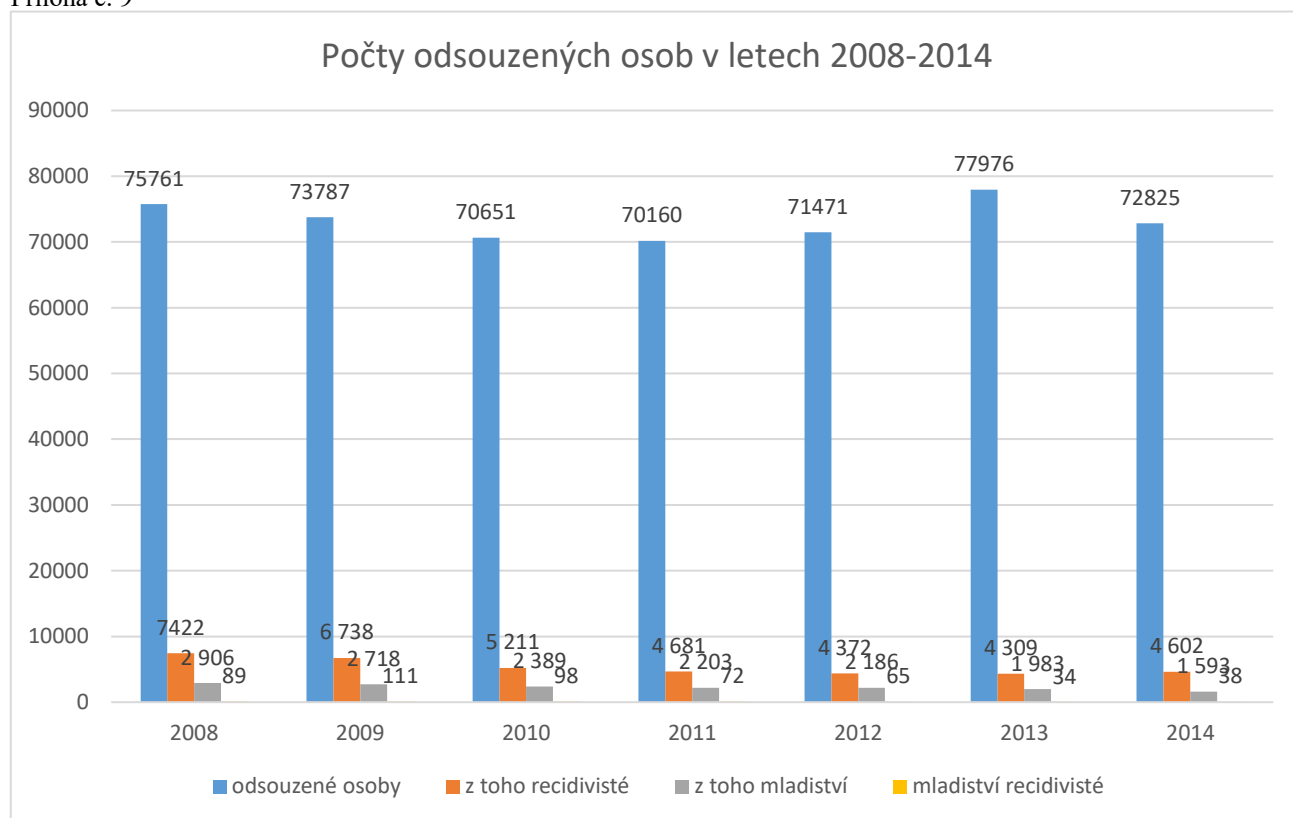
Příloha č. 8

Zdroj: Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci⁶¹

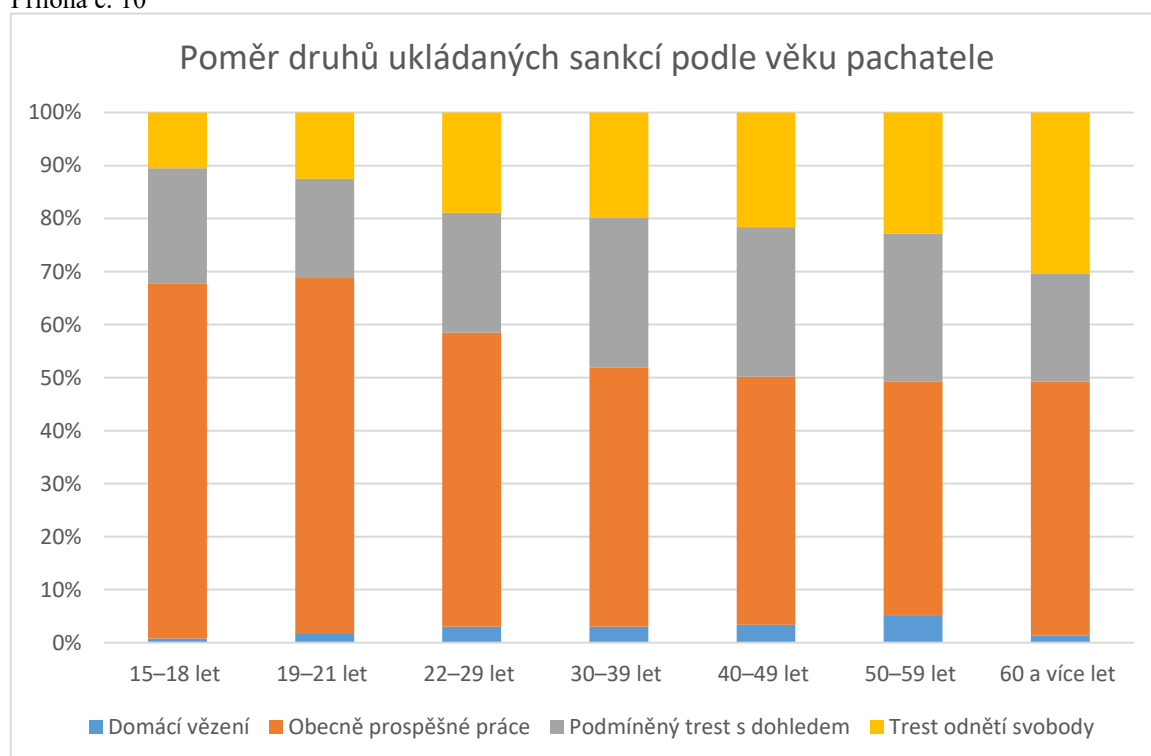

Příloha č. 9

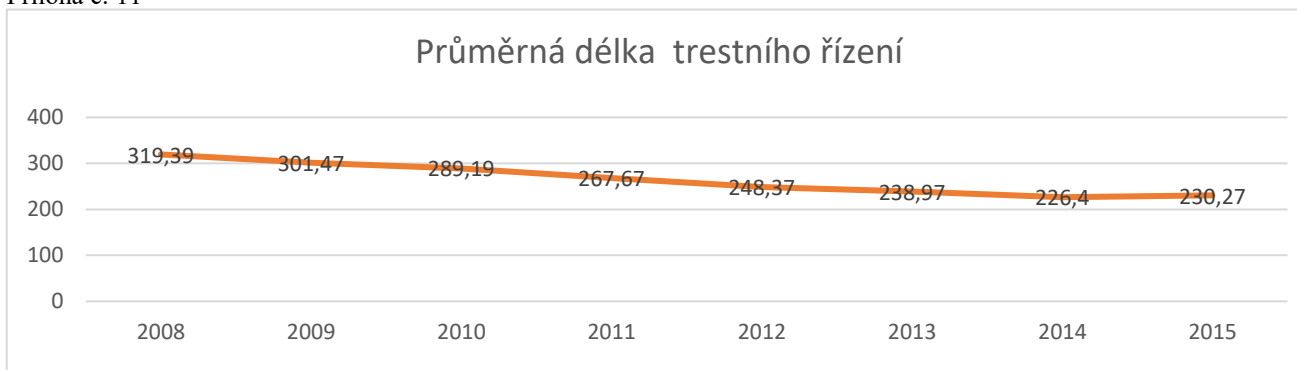
Zdroj: Statistika Ministerstva Spravedlnosti ČR provedená Institutem pro kriminologii a sociální prevenci⁶²

Příloha č. 10

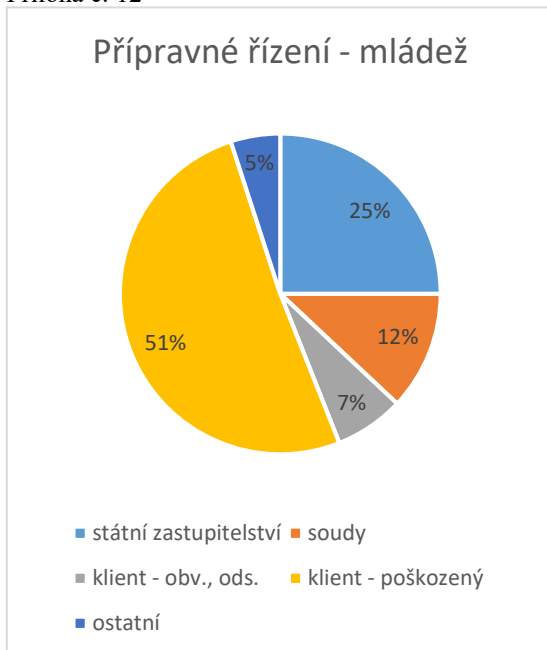
Zdroj: Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci⁷¹

Příloha č. 11

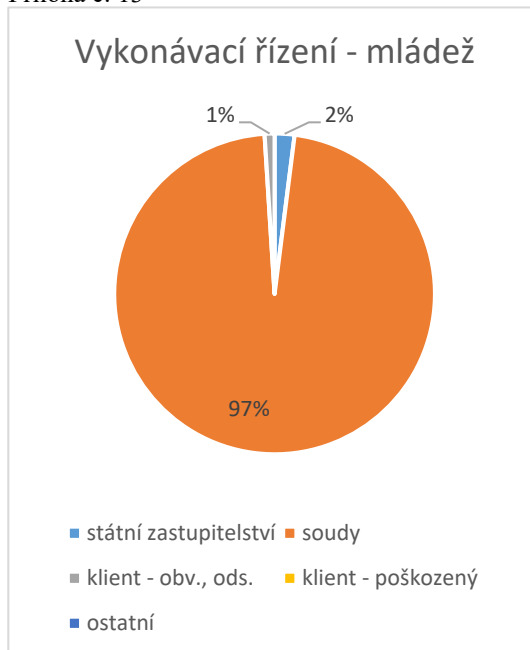
Zdroj: Statistika Ministerstva spravedlnosti ČR⁷⁶

Příloha č. 12

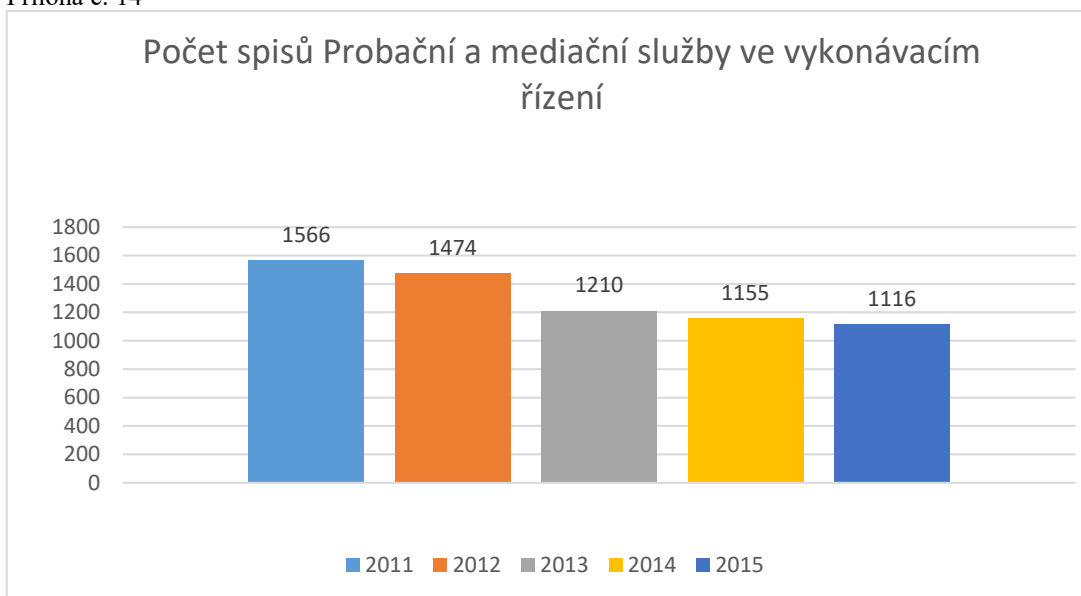
Zdroj: Statistika Probační a mediační služby⁸¹
věcí ČR⁸²

Příloha č. 13

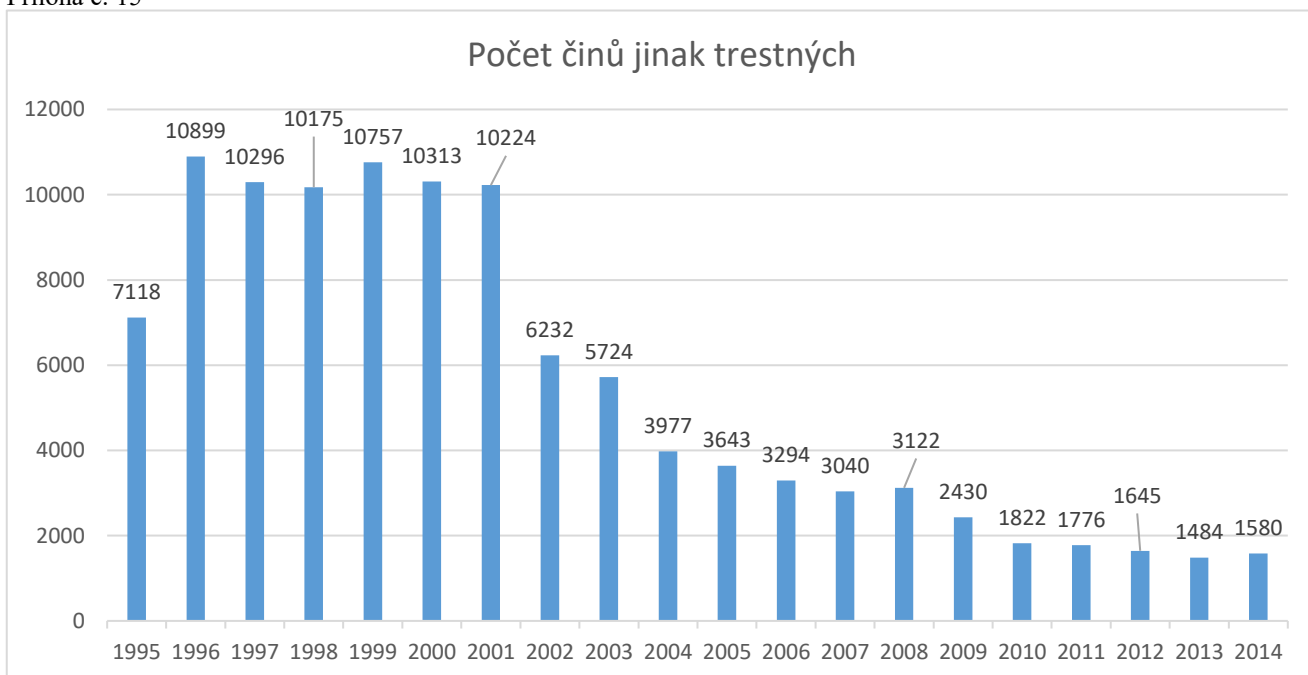
Zdroj: Roční výkaz Ministerstva práce a sociálních věcí ČR

Příloha č. 14

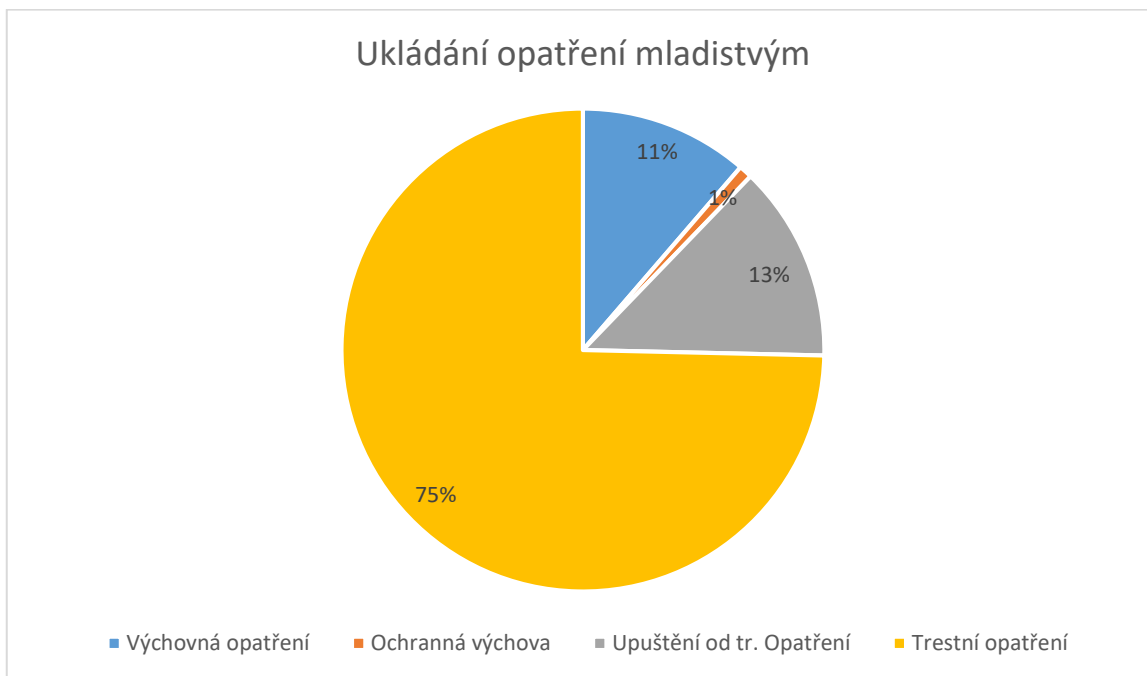
Zdroj: Statistika Probační a mediační služby ČR⁸³

Příloha č. 15

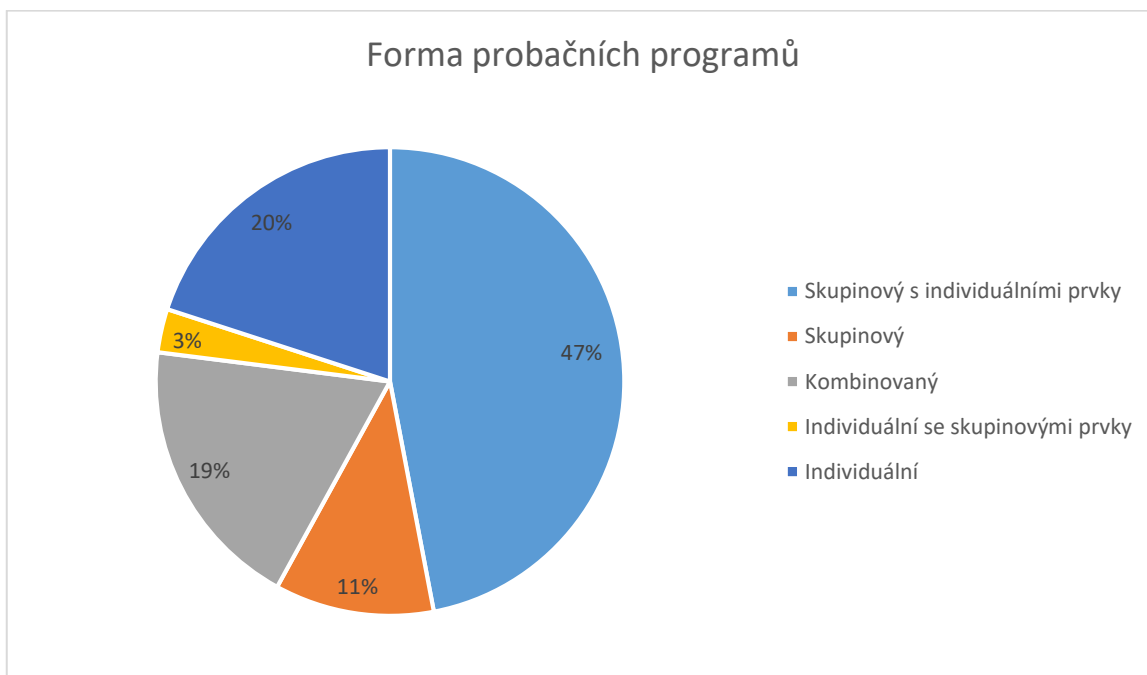
Zdroj: Statistika Ministerstva spravedlnosti ČR⁹⁷

Příloha č. 16

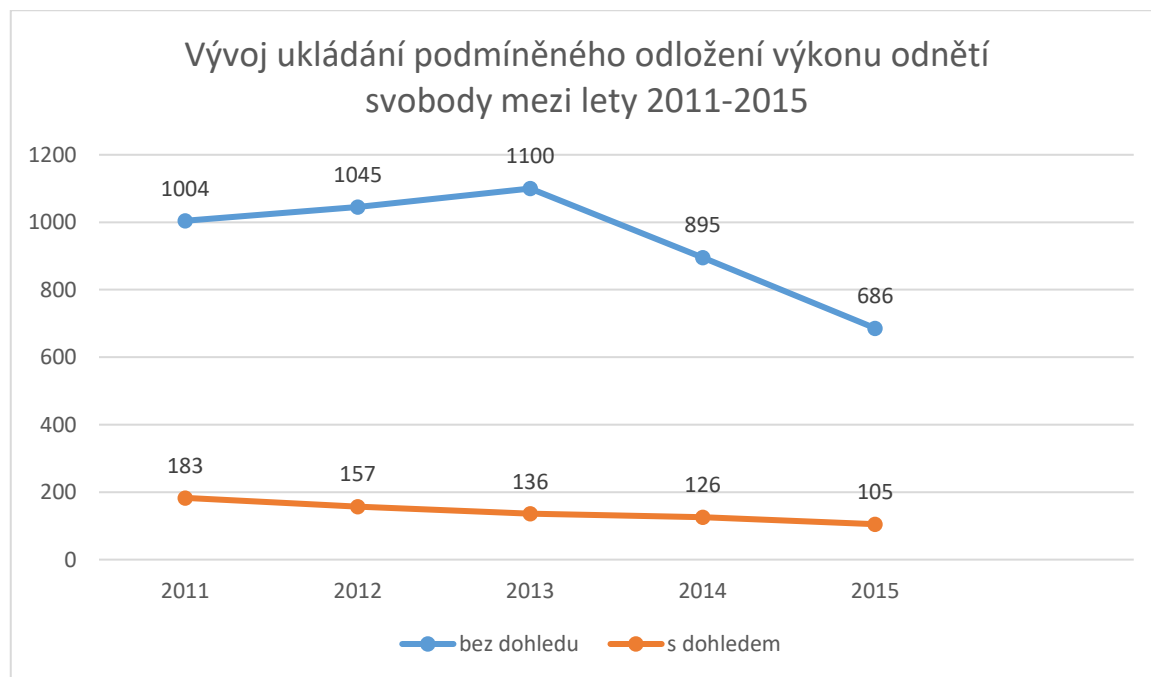
Zdroj: Struktura využívání hmotněprávních opatření¹⁰⁶

Příloha č. 17

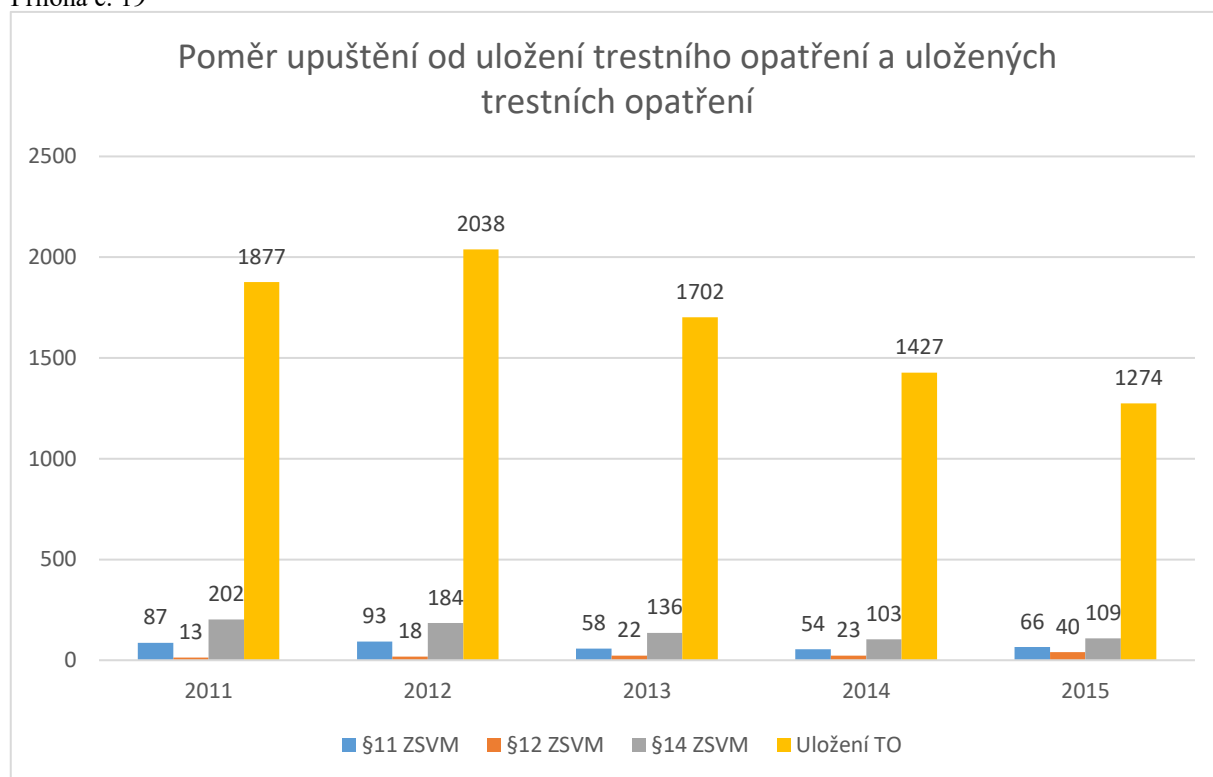
Zdroj: Statistika Probační a mediační služby ČR¹³³

Příloha č. 18

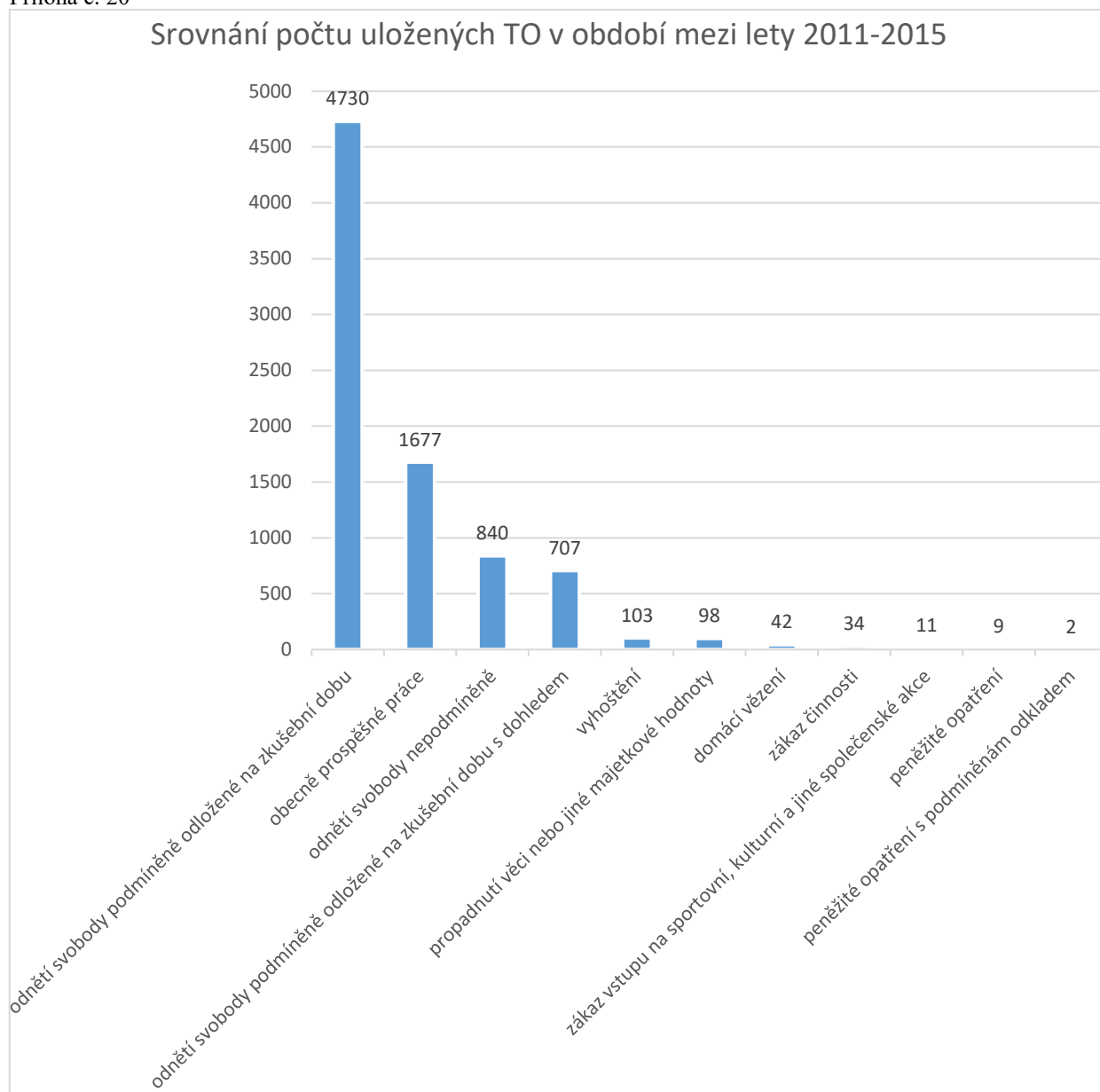

Zdroj: Statistika Ministerstva spravedlnosti ČR

Příloha č. 19

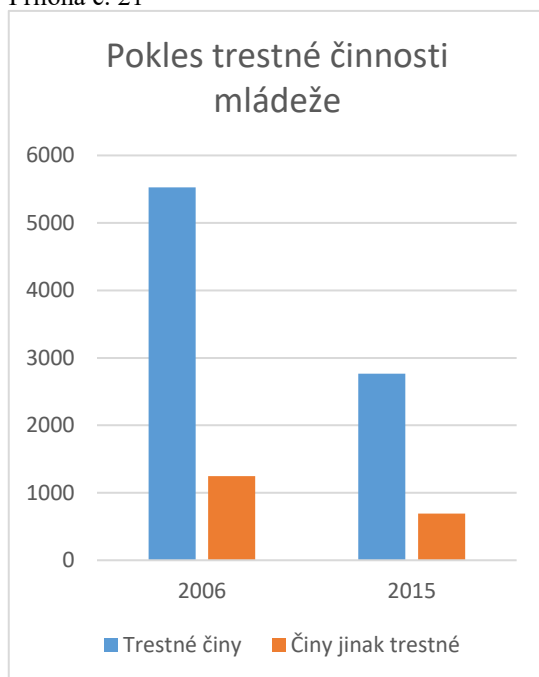

Zdroj: Statistika Ministerstva spravedlnosti ČR¹⁸³

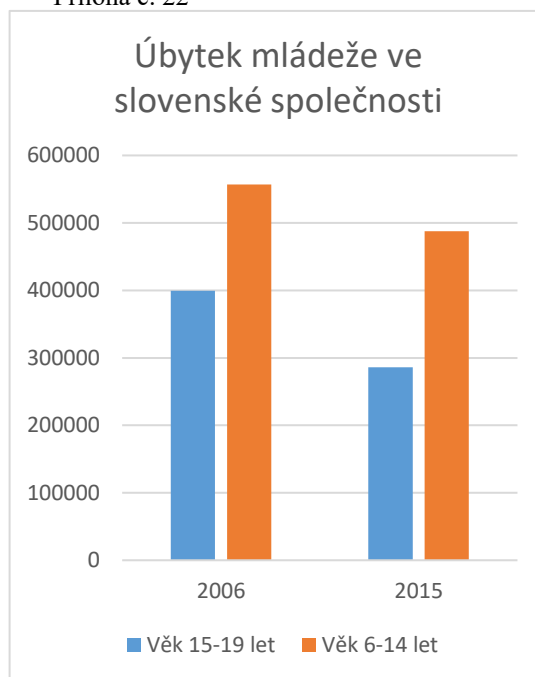
Zdroj: Statistika Ministerstva spravedlnosti ČR¹⁸⁴

Příloha č. 21

Zdroj: Zemanova statistika¹⁹⁸

Příloha č. 22

Zdroj: Štatistický úrad SR¹⁹⁹

Shrnutí

Tato rigorózní práce se zabývá zejména sledováním vývoje trestního soudnictví nad mládeží od středověku až do přijetí poslední novely (ke dni sepsání této práce) zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, dále jen jako ZSVM.

Práce je systematicky rozdělena do šesti základních kapitol. Tématem první kapitoly rozdělené na šest podkapitol je vývoj trestního soudnictví nad mládeží jako celku od středověku až do přijetí nedávno platného zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Druhá kapitola obsahuje ve svých dvou podkapitolách analýzu společenské a právní situace před přijetím ZSVM a odbornou veřejností diskutovanou osnovu vzniku tohoto zákona. Pro tento účel je zpracováno několik statistik a tehdejších odborných článků.

Třetí kapitola se věnuje vývoji samotného ZSVM od jeho účinnosti, kdy ve svých sedmi podkapitolách zachycuje jednotlivé vývojové etapy tohoto zákona až do data sepsání této práce. Důvody přijetí jednotlivých novel jsou abstrahovány z důvodových zpráv přiložených k vládním návrhům zákona, což na ně umožňuje nahlédnout optikou zákonodárce a zpětně zhodnotit jejich účelnost.

Obsahem čtvrté kapitoly jsou základní aspekty zvláštního přístupu trestního práva k mládeži, což prostřednictvím čtyř podkapitol a celkem dvanácti podkapitol druhé úrovně prezentuje vybrané zásady ZSVM, vztah absolutní a relativní trestní odpovědnosti, odlišení pojmu trestného činu a provinění a na závěr se kapitola věnuje odlišné úpravě zániku trestní odpovědnosti.

Hlavní částí této práce je kapitola pátá, která obsahuje rozbor systému ukládaných opatření, kdy jsou tato jednotlivá opatření podrobena zkoumání jejich účelnosti a četnosti. U jednotlivých opatření i u jejich celků jsou prezentovány dostupné statistické údaje a vytčeny jejich nedostatky.

V závěrečné šesté kapitole je obsaženo srovnání české právní úpravy trestání mládeže se Slovenskou republikou, kdy po krátkém přiblížení odlišného vývoje slovenské trestněprávní úpravy se zbytek práce zabývá srovnáním systému ukládaných opatření a zhodnocením dosavadního vývoje kriminality slovenské mládeže.

Název práce

Opatření ukládaná mladistvým

Abstrakt

Tato rigorózní práce se zabývá zejména sledováním vývoje trestního soudnictví nad mládeží od středověku až do přijetí poslední novely (ke dni sepsání této práce) zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, dále jen jako ZSVM.

ZSVM vstoupil v České republice v účinnost dne 1.1.2004, tudíž uběhlo již 13 let, po které tento zákon ovlivňoval osudy trestně stíhané mládeže. Cílem této práce je přiblížit důvody a okolnosti jeho přijetí, uvést jeho jednotlivá specifika co se týče základních zásad, systému ukládaných opatření a konfrontovat je s dostupnými statistickými údaji pro ověření, zda jsou efektivní a plní svůj proklamovaný účel. Nosným pilířem této práce je zejména pátá kapitola, ve které je detailněji rozebrán systém všech opatření ukládaných mládeži v České republice, kde jsou jednotlivá opatření konfrontována s jejich účelností, souladem se základními zásadami trestního soudnictví nad mládeží a s dostupnými statistickými daty z databáze Ministerstva spravedlnosti České republiky. Dále je v práci provedeno srovnání české právní úpravy trestání mládeže se Slovenskou republikou, kdy obě země v okamžiku jejich osamostatnění vycházely z identické zákonné výbavy. Po krátkém přiblížení odlišného vývoje slovenské trestněprávní úpravy se práce zabývá srovnáním systémů ukládaných opatření, zhodnocením dosavadního vývoje kriminality slovenské mládeže a konfrontací těchto zjištěných faktů s demografickou statistikou za účelem zjištění, zda je úbytek kriminality mládeže způsoben demografickým vývojem či účinnější právní úpravou.

Tato rigorózní práce se jako celek se věnuje výčtem vybraných institutů trestního soudnictví nad mládeží a poukazuje na některé z jeho nedostatků v aplikační praxi, zejména problémy s vykonatelností, nedostatkem probačních programů a stále vysokým počtem uložených trestních opatření proti opatřením výchovným a ochranným.

Klíčová slova

trestní odpovědnost mladistvých, trestní soudnictví nad mládeží, opatření ukládaná mládeži

Thesis title

System of juvenile punishments

Abstract

This thesis particularly follows up the progression of the czech juvenile criminal justice system from the middle ages to the most recent (to thesis submission date) amendment of the act no. 218/2003 Sb., on criminal liability of juvenile and juvenile criminal justice, hereinafter ZSVM.

ZSVM predestinates fate of juvenile offenders for more than 13 years since its effectiveness in czech legal system. The main objectives of this thesis are to clarify the main reasons of ZSVM passing, to delineate mood in czech society before its assent, to present selected legal specifics such as basic principles, system of juvenile punishments and to confront all the abovementioned with statistical data to make sure the system meets the alleged purposes. The main content of this thesis is the fifth chapter, where the system of juvenile punishments is being described and confronted in great detail with basic principles of punishing juvenile criminals and statistical data from the database of Ministry of justice in order to learn, whether the measure in system are being properly applied. Final part of this thesis compares czech criminal legislation to the one in Slovak Republic, which had the same default legal situation after Czech and Slovak Federative Republic desintegrated. Learned facts regarding to a major juvenile loss of crime are confronted with demographic data to find out, whether the mentioned degrease is caused by decrease of young population or by more effective legal system.

This thesis in general presents selected legal issues and points out to some of the faults in legal practice, such are the enforceability of law, lack of probation programs and still a large proportion of punitive measures against educational and protective measures in the system of juvenile punishments.

Key words

criminal liability of juvenile, juvenile criminal justice, system of juvenile punishments